

Anna-Lea Vartiainen

Psykomotoriikastako siivet varhaiserityispedagogiikalle?

Metropolia Ammattikorkeakoulu
Psykomotoriikan
erikoistumisopinnot
Kehittämistyö
17.02.2014

Tekijä Otsikko	Anna-Lea Vartiainen Psykomotoriikastako siivet varhaiserityspedagogiikalle?
Sivumäärä Aika	44 sivua + 2 liitettä 17.02.2014
Tutkinto	
Koulutusohjelma	Terveysalan erikoistumisopinnot
Suuntautumisvaihtoehto	Psykomotoriikka toimintakyvyn tukena
Ohjaajat	lehtori Marja Kannelsuo lehtori Anita Ahlstrand
<p>Kehittämistyöni tarkoituksena oli mallittaa iltapäivän jumppaleikkien avulla erään päiväkodin integroidun erityisryhmän toimintaa psykomotoriikan suuntaan sekä kehittää työntekijöiden havainnointitaitoja toimintatapoja muuttamalla. Lähtökohtana oli oman työpaikkani toiminnan kehittäminen.</p> <p>Teoriataustassa halusin tutkia varhaiserityiskasvatuksen tämänhetkisten painotusten suhdetta psykomotoriikkaan. Miten psykomotoriikassa toteutuu lapsilähtöisyys, toiminnallinen osallistuminen, yhteisöllisyys ja mikä on oppimisympäristöjen merkitys? Kehittämistyöni käytännön toteutuksen edetessä nousi tarve tutustua myös leikin ja psykomotoriikan suhteeseen.</p> <p>Kehittämistyöni käytännön toteutus muotoutui toimintatutkimuksen spiraalimaisesti etenevän mallin mukaan. Aloitimme iltapäivän jumppaleikit samaan aikaan Psykomotoriikka toimintakyvyn tukena – erikoistumisopintojeni alkamisen kanssa. Jumppaleikkien kehittäminen eteni suunnittelun, toteuttamisen, havainnoinnin ja arvioinnin sekä reflektoinnin kautta yhdessä työtiimini työntekijöiden kanssa ilman valmista ennakkosuunnitelmaa. Iltapäivän jumppaleikkejä toteutettiin tammikuusta huhtikuulle 2013, yhteensä viidentoista viikon ajan, päiväkodin arkipäivän resurssien mukaan. Tuokioiden etenemisestä tehtiin mahdollisimman tarkat muistiinpanot, jotka ovat kehittämistyöni liitteenä.</p> <p>Lasten jumppaleikit etenivät aloitteisuuden tukemisen kautta kohti yhteisleikkejä ja melko nopeasti olimme keskellä mahtavia roolileikkejä. Lasten mielikuvituksen esiin tuleminen innosti koko työyhteisöä! Iltapäivän jumppaleikit jatkuvat päiväkodissamme, samoin lasten toiminnan kirjaamista jatketaan. Muina kehittämistyön tuloksina pidän lasten aloitteisuuden ja osallisuuden tason lisääntymistä toiminnassamme psykomotoriikan viitoittamana sekä työyhteisön toiminnan kehittämismallin löytymistä.</p>	
Avainsanat	leikki, psykomotoriikka, aloitteellisuus, kirjaaminen

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
2	Päiväkodin integroidun erityisryhmän toiminnan kehittämistarpeita	2
2.1	Sirpalemaisuudesta kokonaisvaltaisuuteen	2
2.2	Oman havainnointikyvyn kehittäminen	4
3.	Uusia tuulia varhaiserityiskasvatukseen psykomotoriikasta	4
3.1.	Lapsilähtöisyys ja lapsi aktiivisena oppijana	4
3.2.	Toiminnallinen osallistuminen	6
3.3.	Yhteisöllisyys	9
3.4.	Oppimisympäristöt	12
3.5	Havainnointi	15
4.	Leikin merkityksellisyys lapsen kehityksessä	16
4.1.	Leikin määrittelystä	16
4.2	Esineleikistä roolileikkiin	20
4.3	Roolileikkejä nämäkin; media- ja päiväkotileikit	22
4.4	Roolileikin ohjaamisesta	23
4.5	Leikistä oppimiseen	28
4.6	Leikki psykomotoriikassa	29
5.	Jumppaleikkiryhmien toiminta	33
5.1	Lasten aloitteellisuuden löytäminen	35
5.2	Kohti yhteisleikkiä	37
5.3	Roolileikit alkavat	38
5.4	Jumppaleikkiprojekti työkavereitteni näkökulmasta	41
6.	Löytyikö siivet psykomotoriikasta?	43

Lähteet

45

Liitteet

Liite 1. Iltapäivän jumppaleikkien kuvaus

Liite 2. Kysymyksiä jumppaleikkiryhmätoiminnasta

1 Johdanto

Kehittämistyöni lähtökohta on päiväkodin integroidun erityisryhmän toimintatavan kehittäminen. Olen työskennellyt erityislastentarhanopettajana perustamassani integroidussa erityisryhmässä seitsemän vuoden ajan. Ryhmän toimintamalli perustuu suurelta osin omaan mielikuvaani varhaiskuntoutuksesta, koska toisilla työntekijöillä ei ole varhaiserityiskasvatuksen koulutusta. Lisäksi osa henkilökunnasta vaihtuu vuosittain. Työni olennainen osa on muun henkilökunnan ohjaaminen. Onnekseni työkaverini ovat olleet innokkaita oppimaan uutta, ja olemme muovanneet työtapaamme yhdessä vuosien mittaan niin, että pystyisimme vastaamaan mahdollisimman hyvin lasten erityisen tuen haasteisiin.

Pienimuotoisesta toimintatavan muuttamisesta meillä on ryhmässämme yhteinen kokemus syksystä 2012. Sovimme kauden alkaessa, että me työntekijät pyrimme vähentämään ryhmässä omaa höpöttämistämme ja keskitymme lasten kanssa työskennellessämme yksistään lapsiin. Yhteisen pienen päätöksemme seuraukset olivat valtavat! Lapsiryhmä rauhoittui huomattavasti ruokailu- ja leikki-tilanteissa ja me työntekijät saimme työrauhan toimia lasten kanssa, kun emme enää keskeyttäneet toistemme työtä leikki- tai tuokio-tilanteissa. Samalla tulimme kiinnittäneeksi enemmän huomiota lasten leikkien sisältöihin, kun itsekkin keskityimme niihin intensiivisemmin.

Psykomotoriikkaan olen saanut tutustua jo vuonna 1999 tehdessäni erityislastentarhanopettajaopintojeni päättöharjoittelua Joensuussa Arja Pietilän psykomotoriikkaan erikoistuneessa integroidussa erityisryhmässä. Harjoitteluajan kokemuksista jäi mieleeni itämään toive siitä, että haluaisin tutustua psykomotoriikkaan tarkemmin. Pietilän Arjan artikkeli Psykomotorinen kuntoutus on ollut tähänastinen tietolähteeni. Nyt huomaan käyttäneeni sitä nimenomaan ”vinkkirjana” kivojen tuokioiden suunnittelussa ja psykomotoriikan kokonaisvaltaisuus onkin jäänyt huomioimatta. (Pietilä 1997: 48–67.)

Erityislastentarhanopettajan työssä olen tutustunut erityiskasvatukseen ja varhaispedagogiikkaan liittyvään uuteen kirjallisuuteen voimieni mukaan. Jotkut ideat

ja teorit ovat jääneet mieleeni kypsymään, mutta en ole osannut yhdistää niitä ja muuttaa käytännön toiminnaksi. Yritän seuraavassa luvussa avata joitakin viime vuosien löydöksiä ja peilaan niitä psykomotoriikan kanssa.

Kehittämistyön käytännön toteutuksen käynnistin yhtäaikaan psykomotoriikan erikoistumisopintojen alkamisen kanssa. Ideani oli, että käytämme ”tekemällä oppii” – menetelmää! Ajattelin, että minun on helpompaa kertoa näin käytännön kautta työkavereilleni psykomotoriikasta. Meillä oli myös niin suuri tarve muuttaa entistä toimintamalliamme, etten halunnut lykätä uuden toimintamallin kokeilun aloitusta myöhäisemmäksi. Käytännössä työskentelymalliksemme muodostui elämyksellinen ja kokemuksellinen psykomotoriikkaan tutustuminen.

2 Päiväkodin integroidun erityisryhmän toiminnan kehittämistarpeita

2.1 Sirpalemaisuudesta kokonaisvaltaisuuteen

Vuosien mittaan olen pohtinut sitä, miten sirpalemaista etenkin erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen päivä saattaa olla päiväkotiryhmässä. Meidän päiväkodissamme on muodostunut vakiintuneeksi käytännöksi, että integroidun erityisryhmän toiminta perustuu ryhmän lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin sekä koko päiväkodin toimintavuotta koskevaan vuosisuunnitelmaan. Tämä taas pohjautuu koko päivähoidon yhteiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Kantavana teemana oli toimintavuonna 2012 -2013 Kotiseutuni. Lisäksi toimintavuoden juhlit ja tapahtumat otetaan suunnittelussa huomioon. Tärkeimpiä ovat isän- ja äitienpäivä, joulukokous, pääsiäinen ja vappu. Lisäksi viikko-ohjelma suunnitellaan vakiintuneen rungon mukaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003.)

Erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille tehdään yhteistyössä vanhempien ja muiden lapsen kuntoutukseen osallistuvien kanssa omat kuntoutussuunnitelmat, jotka perustuvat VARSU – arviointimenetelmään. (Kovanen 2003.) Jokaiselle lapselle asetetaan omat tavoitteet, joihin pyritään joko arkipäivään kätkeytyllä kuntoutuksella tai

lapsen omilla tuokioilla. Osalle erityisen tuen lapsista järjestetyt omat tuokiot yleensä ajoittuvat muiden lasten päivälepoaikaan.

Lasten erityisen tuen haasteisiin olemme pyrkineet vastaamaan käyttämällä toiminnassa mm. Theraplayhyn perustuvaa Leikkiryhmää, Sherborne-menetelmää lasten omilla tuokioilla sekä psykomotoriikan ituja yhdistettyinä Kili – jumppaan. Kommunikaation tukemiseksi käytämme tukiviittomia ja kuvakommunikaatiota.

Erytyisen tuen lapsen viikkoon mahtuu päiväkotiryhmän toimintojen lisäksi mahdollisesti jopa kolme yksilöterapiata. Osalla lapsista terapiat toteutuvat jopa Joensuussa, Nurmeksessa tai Kaavilla. Terapiakäynti matkoineen kestää näin kahdesta kolmeen ja puoleen tuntiin. Terapioiden toteuttamistavalle emme voi mitään, mutta olisiko mahdollista selkeyttää omaa toimintaamme? Voisiko varhaiserityiskuntoutusta järjestää nykyistä kokonaisvaltaisemmalla toimintatavalla ja lapsen aktiivisuutta ja ryhmän yhteisöllisyyttä hyödyntäväksi?

Kehittämistyön ajatus lähti ensin siitä, miten voisimme kehittää ryhmän iltapäivien toimintaa lapsille mielekkäämmäksi. Iltapäivien toiminta oli silloinkin leikkipainotteista, mutta aloitimme leikit yhteisellä tuokiolla, joiden aiheet vaihtelivat viikko-ohjelman mukaan esimerkiksi; loru-, laulu-, luku- ja ns. didaktisia leikkituokioita. Tuokiot olivat varmaan paikallaan sen keskivertolapsen näkökulmasta – vaihtelevia, monipuolisia ja lyhyitä. Haasteena olikin erityisen tuen lasten toiminta. Heidän oli vaikeaa mukautua siihen, että juuri aloitettu leikki pitää katkaista ja sitä saa jatkaa vasta yhteisen tuokion jälkeen, jos silloinkaan. Myös tuokiotoimintojen kielellinen vaatavuus ja tarkkaavuudelle asettamat vaatimukset korostuivat. Koska ryhmämme on integroitu erityisryhmä, niin pidin lähtökohtaisesti tärkeänä, että toimintamme palvelisi mahdollisimman hyvin lasten varhaiskuntoutusta ja sain idean lähteä perehtymään psykomotoriseen toimintatapaan iltapäivän leikkituokioiden avulla. Tarkemmin ajateltuna haaveeksi nousi koko toimintamallimme kehittäminen kokonaisvaltaisemmaksi ja selkeämmäksi; sekä pedagogisesti nykypäivän haasteisiin vastaavaksi. Iltapäivän tuokioiden kehittäminen tuntui sopivan kokoiselta haasteelta lähteä liikkeelle. **Kehittämistyön ensimmäiseksi tavoitteeksi nousikin mallittaa psykomotoristen jumppaleikkituokioiden avulla koko integroidun erityisryhmän toimintaa.**

2.2 Oman havainnointikyvyn kehittäminen

Olen käyttänyt lasten kehityksen arviointiin VARSU – arviointimenetelmää. Perheperustaisena menetelmänä VARSUn avulla saa hyvän yleiskuvan lapsen toiminnasta sekä kotona että päiväkotiympäristössä. Lapsen vanhemmat arvioivat lapsen toimintaa kotona ja taas minä tuon esille miten lapsi toimii päiväkodilla. Olemme lähtökohtaisesti tasa-arvoisia lasta arvioidessamme! (Kovanen 2003.) Olen kuitenkin kaivannut tarkempaa havainnointimenetelmää erityisesti lasten leikin ja liikkumisen arviointiin. Leikkiähän yleensä pidetään lapsen omimpana ja tärkeimpänä, sekä kehittävimpanä toimintana. Mutta miten ja missä voisin arvioida leikkiä? Samoin lapsen minäkuva tai tarkkaavuus jää VARSUssa aika pienelle huomiolle ja tiedot ovat hajallaan lomakkeissa.

Havainnoinnin kehittäminen ei voi onnistua vain päättämällä lisätä lasten havainnointiin käytettävää aikaa! Havainnoinnin kehittäminen johtaa toiminnan muuttamiseen pedagogisesti ajatellen enemmän lapsilähtöisesti. Tähän tulokseen päätyivät Hujala ja Fonsen tutkimuksessaan, jossa painopiste oli päiväkotien henkilökunnan työhyvinvoinnin kehittämisessä ja menetelminä oli toiminnan arviointi ja pedagoginen kehittäminen. Ammatillisen kasvun ja pedagogisen kehittämisen yhtenä lähtökohtana nähtiin lasten havainnoinnin opetteleminen ja sitä kautta saavutettu lapsituntemus. Vankempi lapsituntemus johti tutkimuksessa arvostamaan ja kokeilemaan käytännön toiminnassa lapsilähtöisiä toimintatapoja. (Hujala – Fonsen 2010.) **Kehittämistyön toiseksi tavoitteeksi nousi lasten leikin havainnointitaitojen kehittäminen sekä koulutuksen avulla että toimintatapoja muuttamalla.**

3. Uusia tuulia varhaiserityiskasvatukseen psykomotoriikasta

3.1. Lapsilähtöisyys ja lapsi aktiivisena oppijana

Varhaiserityiskasvatuksen tutkimuksessa on Viitala korostanut jo 15 vuotta sitten myös erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen oikeutta lapsilähtöiseen kasvatukseen ja tasa-arvoiseen asemaan lapsiryhmässä. Hän piti lapsen sosiaalisten taitojen kehittymistä ja lapsen asemaa vertaisryhmässä olennaisena lapsen kokonaiskehitykselle, koska pienen

lapsen oppiminen kytkeytyy vahvasti vertaisryhmään. (Viitala 1998: 291). Aivan uusi asia erityisen tuen lasten lapsilähtöinen kasvatusta ei siis ole! Mutta käytännön työssä pidin minäkin pitkään erityisen tuen tarpeessa olevien lasten leikkitaitoja niin heikkoina, että nämä lapset saivat joko leikkiä vain tiettyjä turvallisia leikkejä tai sitten leikkivät lähes yksinomaan aikuisen kanssa. Sosiaalisten taitojen oppimismahdollisuudet siis minimoitiin meidänkin ryhmässä! Ja muistelen, että itsekin pidin sosiaalisten taitojen painotusta jotenkin epäoleellisena asiana. Psykomotoriikassa on pidetty tiivistä vuorovaikutusta oman sosiaalisen yhteisön sisällä, jo perustana olevan humanistisen ihmiskäsityksen mukaan, olennaisena lähtökohtana yksilön autonomiselle kehitykselle. (Zimmer 2011: 23)

Ristiriitaisena Viitala näkee sen, että erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevan lapsen tehokkaimpana kuntoutusmuotona pidettiin yksilökuntoutusta, vaikka tärkeimpänä tavoitteena nähtiin lapsen sosiaalisten taitojen kehittäminen. Sosiaalisessa kasvatuksessa korostettiin tuolloin enemmän lapsen taitoja tulla toimeen ryhmän muiden lasten kanssa kuin lapsen minäkäsityksen muodostumista. Erityistä tukea tarvitsevalla lapsella on muita lapsia suurempi vaara jäädä yhteisön ulkopuolelle. (Viitala 1995: 294.) Muistelen, että yksilökuntoutusta pidettiin tuohon aikaan toisaalta hienona; pystyttiin sillä vastaamaan juuri kyseisen lapsen tuen tarpeisiin suoraan. Toisaalta kyseistä koppikuntoutusta kartettiin, koska siinä lapsi irrotettiin ryhmästä. Psykomotoriikassa taas lapsen minäkäsitys nähdään kaiken kasvun ja oppimisen lähtökohtana. Positiivisen minäkuvan tukemista voidaan pitääkin psykomotorisen toiminnan ytimenä. (Zimmer 2011: 69.)

Aikuisjohtoinen, tuokiokeskeinen toimintamalli varhaiserityiskasvatuksessa ei ole jättänyt tilaa, aikaa ja arvostusta riittävästi lapsen yksilölliselle kohtaamiselle. Lapsilähtöisessä toiminnassa aikuinen asettuu vaikkapa leikkimään lapsen rinnalle ja lähtee leikkien luomaan sekä suhdetta lapseen että tukee lapsen aloitteita vieressä leikkiviin lapsiin tutustumisessa. Lapsen aktiivisuus lisääntyy sitä mukaa, kun hän huomaa sillä olevan jotain merkitystä itselleen. Psykomotoriikassa, ihmiskuvasta lähtien, kuvataan ihminen aktiiviseksi ja toimintaan suuntautuneeksi, ihmisellä on luontainen pyrkimys itsensä toteuttamiseen. (Zimmer 2011: 23). Psykomotoriikassa lapsen omaehtoinen toiminta on erittäin myönteisesti latautunut käsite, se on kaiken toiminnan lähtökohtana. Varhaiserityiskasvatuksessa taas lapsen omaehtoisuus on taas

toimintamalli, josta pitää pyrkiä kasvatuksella eroon! Tämä on ollut itselleni hyvin mielenkiintoinen käsitteiden ristiriita ja on avannut silmiäni uudella tavalla arvostamaan ja ymmärtämään lasten omia leikki- ja toimintaideoita.

3.2. Toiminnallinen osallistuminen

From on väitöstutkimuksessaan "Että sais olla lapsena toisten lasten joukossa" vuonna 2010 luonut toiminnallisen osallistumisen mallia, jonka avulla kasvattajat, opettajat ja kuntouttajat voivat tarkastella omia käytäntöjään ja tutkia pystyykö "jokainen lapsi omine tuen tarpeineen olemaan menossa mukana toisten lasten joukossa itselleen merkityksellisesti toimien ja osallistuen"(From – Koppinen 2012: 127). Käytännön työssä varhaiserityiskasvatuksessa From oli huomannut sekä vanhempien että ammattilaisten jo tavoittelevan jokaisen lapsen tasa-arvoista osallistumista, mutta koska se on hyvin moniulotteinen prosessi, niin todellista osallistumista ei vielä useinkaan saavuteta. Luodussa toiminnallisen osallistumisen mallissa kiinnitetään huomiota siihen minkä tyyppinen vuorovaikutus ja toimintaympäristö mahdollistavat osallistumista ja mitkä yksilöön, ryhmään ja yhteistyöhön liittyvät tekijät siihen vaikuttavat. Tavoitteena on, että tukea tarvitseva lapsi, on toimintaympäristöissään aktiivinen ja aloitteellinen toimija ja osallistuja. (From - Koppinen 2012: 11.)

Tukea tarvitseva lapsi koetaan yleensä itsessään suurimpana haasteena, ongelmana. Fromin luomassa mallissa tämä haaste asetetaan keskiöön koko toiminnan lähtökohdaksi, ja From puhuukin mielekkyysevetoisesta lapsesta. (From – Koppinen 2012: 43.) Lapsen aktiivisuus on siitä kiinni, miten mielekästä toiminta on lapsen kannalta. Psykomotoriikassa on sama lähtökohta, mutta siinä painotetaan vielä lapsen kehittymistä ainoastaan oman aktiivisen toimintansa kautta. (Zimmer 2011: 23 - 25.) Varsinaisina isoina esteinä toiminnallisen osallistumisen mahdollistamiselle From näkee kasvattajien ihmis- ja kasvatuskäsitykset, joissa aikuinen esimerkiksi tietää mitä lapsi tuntee tai ajattelee kysymättä sitä lapselta. Samoin oppimistilanteet voidaan järjestää hyvin aikuisjohtoisesti, koska aikuinen taas olettaa tietävänsä, mitä lapsen pitää osata.(From – Koppinen 2012: 17- 18.) Psykomotoriikassa korostetaan "kasvattajakeskeisestä toimenpideajattelusta siirtymistä lapsen kykyjen omaehtoiseen

tukemiseen” (Zimmer 2011: 26). Koljonen painottaa vielä Eggertiin ja Kiphardiin viitaten, että lapselle annettavan tuen on oltava kokonaisvaltaista ja lapsen vahvuuksien pitäisi olla toiminnan lähtökohtana (Koljonen 2005: 77).

Onnistuneen vuorovaikutuksen lähtökohtana From pitää sitä, että aikuinen on kiinnostunut lapsesta yksilönä ja haluaa pysähtyä ja tutustua häneen. Aikuinen seuraa mitkä asiat motivoivat lasta toimimaan ja osoittaa arvostavansa lapsen toimintaa. Vasta kun lapselle välittyy tietoisuus siitä, että hänen olemassaolonsa, ajatuksensa, tunteensa ja toimintansa otetaan todesta, voidaan Fromin mukaan tukea kehitystä ja kuntoutusta. From painottaa vielä viitaten Millerin tutkimusryhmiin (Miller ym. 1980 ja 1990.), että lapselle ovat tunne- ja motivaatiotason viestit ensisijaisia, kun taas aikuiset puhuvat mieluiten asiatasolla. (From – Koppinen 2012: 27.) Psykomotoriikassa korostetaan kokonaisvaltaista näkemystä ihmisestä, jota Koljonen tiivistää sanoen että ”keho ja mieli, tunne ja järki ovat mukana kaikessa toiminnassa” (Koljonen 2005: 75).

Monella erityisen tuen lapsella puheeseen perustuva vuorovaikutus on vähäistä. Näiden lasten kanssa pitääkin olla erityisen valppaana, että havaitsee lapsen aloitteet ja viestit. Kommunikoinnin tukena voidaan käyttää viittomia tai kuvakommunikaatiota, mutta yhtä merkityksellisinä voidaan pitää lapsen omia keinoja, esimerkiksi ilmeitä, eleitä, kehonkieltä ja toimintaa. From määrittelee lapselle merkityksellisen vuorovaikutuksen ydinvuorovaikutukseksi, jonka keinot määräytyvät yksilöllisesti. Olennaista vielä on, miten ydinvuorovaikutus toteutuu lasten kesken. From pitää aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta vielä varsinaisen eli lasten välisen vuorovaikutuksen harjoitteluna. Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus ei vielä mahdollista lapsen tasavertaista toiminnallista osallistumista ryhmässä. (From – Koppinen 2012: 46- 48.) Psykomotoriikassa pidetään onnistuneena sellaista elämyksellistä toimintaa, jossa lapsi saa tuntea itsensä ryhmän tärkeäksi jäseneksi. Tällaiset kokemukset rakentavat minäkäsitystä positiivisesti. (Zimmer 2011: 21).

Toimintaympäristöstä From tarkastelee sitä, onko lapsella arjessa aikaa ja tilaa tehdä itselleen merkityksellisiä asioita, avaintoimintoja, itselleen merkityksellistä vuorovaikutusta, ydinvuorovaikutusta, käyttäen. (From – Koppinen 2012: 49.) Miten arvostamme lapselle itselleen merkityksellistä toimintaa? Onko sille aikaa, tilaa ja välineitä? Vai keskitymmekö mieluummin harjaannuttamaan lapsen joitain taitoja, jotta

sitten joskus lapsi voisi osallistua? Psykomotoriikassa korostetaan lapsilta tulevien aloitteiden ja toimintaideoiden merkitystä. Aikuinen tietenkin tukee lapsen toimintamahdollisuuksia tarjoamalla lapselle erilaisia välineitä ja materiaaleja, mutta toiminta perustuu parhaimmillaan lasten leikki-ideoihin. (Zimmer 2011: 127.) Psykomotoriikassa nähdään lapsen leikissä ja liikunnassa myös niiden symbolinen ulottuvuus. Se korostaa vielä lisää leikin ja liikunnan moniulotteista merkitystä lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle. (Zimmer 2011: 75.)

From näkee tuen tarpeen myös niin, että varsinaisen tukea tarvitsevan lapsen sijaan lapsen lähipiiri tarvitsee tukea vuorovaikutukselle, että se onnistuu. (From – Koppinen 2012: 51.) Ympäristön asenteet ja käytännöt voivat hidastaa lapsen toiminnallisen osallistumisen kehittymistä myös niin, että lapsi irrotetaan ryhmästään vaikkapa yksilöterapiaan juuri siinä tilanteessa kun lapsella itsellään on vahvin motivaatio toimia ryhmässä. From pitääkin lapselle mieluisinta toimintaa, esimerkiksi leikkiä ja ulkoilua ensisijaisena kuntoutuksen keinona. (From – Koppinen 2012: 52.) Lapsen sosiaalisen yhteisön merkitys korostuu psykomotoriikassa. (Koljonen 2005: 74.) Tällöin on vaikeaa perustella lapsen yksilökuntoutusta.

Toiminnallisen osallistumisen toteutumiseen vaikuttavat siis mm. lapsen innostuneisuus, oma tahto ja aloitteellisuus. Mielekkyysetoinen lapsi tarvitsee itselleen merkityksellistä toimintaa. Aloitteiden havaitseminen voi olla vaikeaa, mutta vielä vaikeampaa on huomata ja hyväksyä lapsen kieltäytyminen. Kieltäytyminen kuitenkin kertoo, että toiminta on lapsen mielestä merkityksetöntä. (From – Koppinen 2012: 60 - 61.) Samalla linjalla ollaan psykomotoriikassa, jossa lapsella on luvallisesti mahdollisuus myös kieltäytyä osallistumasta. Psykomotorisen toiminnan haaste aikuiselle onkin siinä, että saa houkuteltua jokaisen lapsen mukaan lapsia kiinnostavilla välineillä, materiaaleilla ja leikeillä. (Zimmer 2011: 126–127.)

Vielä tarkempaa kuvaa lapsen aloitteellisuudesta luo Rainio. Hän on määritellyt aloitteellisuuden näin Linnelliä (1998) mukaillen: ”aktiivinen ja omaehtoinen osallisuus, jolla on potentiaalinen vaikutus toimintaa.” (Rainio 2012: 117.) Aloitteellisuutta tässä ei ole ainoastaan toimintaa tukevien ja rakentavien aloitteiden tekeminen, vaan myös toimintaa hajottavat ja vastustavat aloitteet! Se mitä yleisesti pidetään aktiivisuutena; eli esimerkiksi kysymykseen vastaaminen on tässä luokituksessa nimetty

responsiiviseksi osallistumiseksi ja pelkkä seuraaminen passiiviseksi osallistumiseksi. (Rainio 2012: 117.) Jos siis haluamme tukea lasten aloitteellisuutta, on meidän kasvattajien ymmärrettävä lasten negatiivisia reaktiota ja jopa suorastaan tuettava niitä. Psykomotoriikassa pääsee toteutumaan lasten aloitteellisuus myös näin laajasti ymmärrettyinä, koska toiminta nimenomaan perustuu lasten aloitteisiin. Lasten aloitteiden ristiriitaisuus vie leikin juonta mielenkiintoisesti eteenpäin ja antaa mahdollisuuden harjoitella esimerkiksi toisen toiveiden huomioonottamista. Lasten turvallisuutta koskevat säännöt ovat kuitenkin myös psykomotoriikassa itsestään selviä ja välttämättömiä. Toisen lapsen tai välineiden vahingoittamista ei hyväksytä. (Zimmer 2011: 127 – 129.)

3.3. Yhteisöllisyys

Varhaiskasvatussuunnitelmatyön (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003: 30-31.) lapsen yksilöllisyyttä korostavan lähestymistavan vastapainoksi on varhaiskasvatuskirjallisuudessa tuotu esille lasten yhteisöllisyyden merkitystä. Varhaiskasvatuksen siirtyminen opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen on herättänyt pelkoa yksilöllisen kognitiivisen kehityksen saavan liian suuren merkityksen. (Marjanen – Marttila – Varsa 2013: 232.) Tietoinen yhteisöllisyyden rakentaminen saa uuden merkityksen nykyaikana, jolloin yhteisöön kuuluminen ei ole enää niin itsestään selvää kuin aiemmin elämäntavan muuttumisen myötä. (Marjanen – Marttila – Varsa 2013: 9.)

Yhteisö merkitsee myös lapselle kuulumista johonkin, mikä luo positiivisen tunnesiteen ihmisten välille. Yhteisöllisyyden perustan muodostaa osallisuus. Lapselle se merkitsee nähdäksi ja kuulluksi tulemista sekä arvostamisen ja hyväksytyksi tulemisen kokemusta. Kirjoittajat viittaavat Lapsiasiainvaltuutettuun (2009) korostaessaan vielä, että osallisuuteen kuuluu myös mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua yhteisönsä elämään. (Eskel – Marttila 2013: 78 - 79.) Psykomotoriikan kannalta osallisuuden useat määritelmät ovat mielenkiintoisia. Eskelin ja Marttilan viittauksista, esimerkiksi Hartin tikapuumalliin (1999) tai Shierin lasten osallisuuden malliin (2001), voi vetää johtopäätöksen, että psykomotoriikan ajattelussa lasten osallisuus on varsin korkealla tasolla, ovathan lasten aloitteet toiminnan lähtökohtana. (Zimmer 2011: 127.)

Yhteisö ei synny itsestään vaan sitä pitää rakentaa ajan ja tilankäytön sekä vuorovaikutuksen keinoin. (Marjanen – Marttila – Varsa 2013: 10.) Lapsi ei automaattisesti pääse lähiyhteisönsä jäseneksi, koska se edellyttää monimutkaisia sosiaalisia taitoja. Yhteisöllisyyttä tulisi rakentaa tietoisesti lapsiryhmissä, koska tunnekokemuksen lisäksi kyse on myös opeteltavista toimintatavoista. Vahva yhteisöllisyys ehkäisee kiusaamista ja varhaista syrjäytymistä. Yhteinen leikkitoiminta on päiväkodissa lasten yhteisöjen rakentamisessa tärkein konteksti. Lasten väliset tunnesiteet ja ystävyysuhteet ovat oleellisia yhteisön rakentamisen kannalta. (Koivula 2013: 22 - 24.) Psykomotorinen toimintamalli sopii hyvin tähän yhteisöllisyyttä korostavaan ajatteluun. Koska psykomotoriikka nähdään hyvin kokonaisvaltaisena menetelmänä, lapsen sosiaalisia kokemuksia ryhmässä pidetään yhtä arvokkaina kuin vaikkapa lapsen materiaali- tai kehonkokemuksia. Jo psykomotoriikan ihmiskuvan perusteella voidaan sanoa, että ihminen voi kehittyä omaksi itsekseen vain tiiviissä vuorovaikutuksessa omassa yhteisössään. (Zimmer 2011: 20 – 24.)

Yhteisöllisyyteen liittyy myös käsitys lapsen sosialisatiosta. Deterministisessä mallissa lasta ohjataan ylhäältäpäin ja lasta pidetään passiivisena kohteena, jota valmennetaan, jotta hän pystyisi toimimaan yhteiskunnan jäsenenä tulevaisuudessa. Toisessa mallissa lapsi nähdään aktiivisena yhteisössä toimijana ja oppijana. Tässä viitataan Vygotskiin, jonka mukaan lapsen sosiaalinen kehitys on tulosta yhteisestä toiminnasta. Corsaroon viitaten pitäisi vieläkin enemmän painottaa sosiaalisen kehittymisen tapahtumista vuorovaikutteisessa prosessissa. Sen lisäksi, että lapset sisäistävät aiemmin luotua kulttuuria, he luovat uutta ja edistävät muutosta. (Marjanen – Marttila – Varsa 2013: 10 - 11.)

Lähiyhteisöllä on erittäin suuri merkitys lapsen kasvulle. Tätä taustaa vasten kiusaamisella on pitkäkestoiset ja vakavat vaikutukset lapsen kasvulle ja kehitykselle. Kiusatuksi tulleilla on todettu olevan heikompi itsetunto, masentuneisuutta, ahdistuneisuutta ja itsetuhoisuutta. Kiusaaminen voi johtaa pitkään jatkuessaan sosiaaliseen syrjäytymiseen. Kiusaamisella on negatiivisia vaikutuksia myös kiusaajaan. Kiusaamisen ehkäisy pitäisi aloittaa jo päiväkotiyksikössä tavoitteellisesti ja tietoisesti (Kirves – Stoor-Grenner 2011: 1.)

Ryhmän merkitystä oppimisen mahdollistajana ei vielä käytetä riittävästi hyväksi varhaiskasvatuksessa. Kirjoittajat näkevät myös monta muuta uhkakuvaa pienten lasten opettamisessa. Oppimisen painopistettä on siirretty myös pienillä lapsilla liikaa akateemisiin taitoihin, vaikka yhteisöllinen oppiminen tapahtuisi parhaimmillaan lasten leikki-tilanteissa. Aikuislähtöisyyteen painottuva toiminta vie tilaa lasten vertaisryhmässä tapahtuvalta oppimiselta. Kirjoittajat viittaavat Koivulaan (2010) sanoessaan että opettajan autoritaarisuus voi muodostua esteeksi lasten yhteisöllisyyden kehittymiselle. (Marjanen – Marttila – Varsa 2013: 11 – 13.) Turjaan (2007) viitaten kirjoittajat muistuttavat yhteiskunnallisen arvoajattelun jo itsessään edellyttävän lasten osallisuutta. Varhaiskasvatuksessa henkilökunnan ammatillisen kehittymisen näkökulmasta lasten näkemysten huomioinnin pitäisi nostaa uusia näkökulmia ja toimintamalleja esiin. Pedagogisen näkökulman mukaan lasten osallisuus on edellytys sosiokulttuurisen oppimiskäsityksen mukaisen varhaiskasvatustyön toteuttamiselle (Marjanen – Marttila – Varsa 2013: 12 - 13.) Psykomotoriikka on edustanut vaihtoehtoista pedagogista lähestymistapaa jo alkuvaiheistaan lähtien. (Zimmer 2011: 17 – 18.) Psykomotoriikassa vaikuttaa nykyään vahvasti sosiokonstruktiivinen oppimiskäsitys, joka korostaa oppijan omaa aktiivista roolia, mutta myös oppimisen sosiaalista, vuorovaikutuksellista luonnetta. (Koljonen 2013.)

Yhteiskuntatieteellisesti painottuneen lapsuudentutkimuksen näkökulma haastaa myös vahvasti päiväkotien pedagogisia käytänteitä. Yhteiskunnan muutos edellyttäisi lapsuudentutkimuksen näkökulmasta, että pikkulapsipedagogiikassa kehitettäisiin uusia toimivia malleja. Näissä pitäisi ottaa huomioon erityisesti lasten osallisuuden mahdollistaminen, lapsilähtöisyyden tulkinnan laajentaminen ja vertaisryhmän merkityksen uudelleenarviointi. (Alanen – Karila 2009: 258 – 262.) Näihin kehittämisvaatimuksiin tuntuisi psykomotorisella ajattelulla olevan paljon antamista!

Lapsinäkökulmainen tutkimus kuvaa vielä hiukan toisesta näkökulmasta lapsuutta nykypäivänä. Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa keskeistä on lasten itsensä tuottaman tiedon löytäminen ja tämän tiedon analysointi myös lapsinäkökulmasta, ilman aikuisten arvotusta. (Karlsson 2012: 22–24.) Näistä lähtökohdista tehdyn päivähoiton pedagogiikan kehittämistyön löydöksiä oli muun muassa saduttavan toimintakulttuurin muotoutuminen. Siinä käytettiin toimintamenetelmiä, jota yhdistää

lapsen näkökulman tavoittaminen, lapsen kuuntelu ja toiminnan suunnittelu lasten ajatusten ja kiinnostusten mukaan. (Lindqvist 2012: 345.)

Oman työni kautta näen selvästi saman vaatimuksen; aika muuttuu ja toimintatapojen pitäisi muuttua, mutta miten? Yhteiskuntapolitiikan tutkijat näkevät kehittämistarvetta pikkulapsipedagogiikan käytänteissä, samoin kuin seuraavassa luvussa kehityspsykologian tutkijat. Psykomotoriikan toimintamalli tuntuu vastaavan moneen nykypäivän haasteeseen. Uskalletaanko tähän tarttua varhaiskasvatuksessa?

3.4. Oppimisympäristöt

Kehityspsykologiassa on tapahtunut näkökulman muutos, jossa otetaan huomioon lapsen toimijuuteen, yksilöllisyyteen ja kontekstiin liittyvät näkemykset. Lasta ei voi enää nähdä ympäristöstään irrallisena, vain aikuisen silmin. Konstruktivistiset oppimisteoriat korostavat oppijan ja ympäristön välistä vuorovaikutusta. Yksilöllinen konstruktivismi korostaa oppijan omaa aktiivista, yksilöllistä osuutta oppimisen ja tiedon rakentumisessa ja sosiaalinen konstruktivismi tietämyksen rakentumisen sosiaalista luonnetta. Pienten lasten oppimisessa aikuisten tehtävänä on herkistyä kuuntelemaan lapsen ajatuksia ja ideoita. Tärkeää on autenttinen eli arkipäivän oppiminen. Vielä esikouluiässä leikki on lapsen luontaisin oppimisympäristö. Leikki edistää tehokkaasti niitä valmiuksia, joita myöhemmin tarvitaan myös kouluoppimisessa. Leikin osat; mielikuvitusilanne, roolin ottaminen ja roolin mukaisen toiminnan seuraaminen vahvistavat sekä symbolista että abstraktia ajattelua. Roolileikki tukee itsesäätelyä vahvasti. Sosiaalisen konstruktivismin lähtökohdista on luotu oppimispolkuja, joista yksi painottaa vahvaa yhteisöllisyyttä. Oppiminen perustuu siinä lasten ja lähiyhteisön aktiiviseen vuorovaikutukseen sekä oppimisen monipuoliseen dokumentointiin. (Kronqvist 2011: 13 – 23.) Psykomotoriikan ydinkysymys on myös rakennettu samoilta lähtökohdilta. Koljoseen viitaten ”kuinka yksilön suojatekijöitä voidaan rakentaa ja kuinka voidaan tukea yksilön kehitystä ja toimintaa; sekä miten ympäristö voi tätä tukea ja edistää?” (Koljonen 2013).

Pedagogiikan lähtökohtana tulisi olla, että myös erityisen tuen tarpeessa olevat lapset ovat ensisijaisesti kehittyviä, oppivia lapsia! Oppimisen teoriapohjan muutoksessa yksilöllisyyden lisäksi korostetaan sosiaalis- konstruktivistista näkökulmaa, jolloin kaikki se, minkä kanssa lapsi on tekemisissä vaikuttaa siihen, mitä ja miten hän oppii. Lapsen

osallisuus ja vuorovaikutus ympäristönsä kanssa painottuvat (Alijoki – Pihlaja 2011: 260). Tuleeko tämä näkökulman muutos esille varhaiserityispedagogiikassa, vai toimimme edelleen vanhakantaisesti ongelmakeskeisesti ja samalla väärällä tavalla yksilökeskeisesti? Alijoen ja Pihlajan mukaan lasten varhaiskehityksen ongelmia tunnistetaan aiempaa paremmin, mutta seurauksena onkin ollut, että lapsen sijaan ongelma on saanut pääpainon lasta kohdattaessa. Erityinen tuki onkin kohdistunut liikaa suoraan ongelmalliseen lapseen, eikä niinkään ympäristön muokkaamiseen kaikille lapsille paremmaksi. Varhaiserityiskasvatuksessa onkin vielä paljon haastetta siinä, miten osattaisiin luoda riittävän laadukkaita oppimisympäristöjä kaikille lapsille. Inklusion toteutumisessa lapset ja perheet ovat vielä hyvin epätasa-arvoisia Suomessa riippuen lapsen tuen tarpeesta ja siitä missä perhe asuu ja missä lapset ovat päivähoitossa (Alijoki – Pihlaja 2011: 264 – 265). Psykomotoriikassa on lapsi kokonaisuutena työn kohteena.

Alijoki ja Pihlaja painottavat emotionaalisesti hyvää ympäristöä varhaiserityispedagogiikan tärkeänä lähtökohtana! (Alijoki – Pihlaja 2011: 266). Psykomotoriikassa liikunnan ja leikin iloa vaalitaan ja tavoitellaan. Positiivista tunnelmaa painotetaan tärkeänä niin lapsen luottamuksen ja innostuksen syntymisen kuin myös ohjauksen kannalta. (Zimmer 2011: 125 – 126, 136.) Kronqvistin mukaan lapsen oppimiskyvyn pohja luodaan jo varhaisissa hoivatilanteissa, varhaisen vuorovaikutuksen aikana, kun lapsi kehittyy kiinteissä ja lämpimissä vuorovaikutussuhteissa. Lapsen emotionaalisen kasvun tukeminen vaatii kasvattajalta hyvää itsetuntemusta. Empatia on keskeinen alue myös sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja sosiaalisissa taidoissa. Sosiaalisten taitojen harjoittelu on sitä tärkeämpää, mitä haasteellisempaa se on. Lapsen luonnollisin ympäristö harjoitella sosiaalisia taitoja on vertaisryhmä, eli esimerkiksi päiväkodin lapsiryhmä. Päiväkodin iso lapsiryhmä on monelle liian haasteellinen, siksi pienryhmätoimintaa pitäisi suosia. Sosiaaliset vuorovaikutustaidot opitaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Erityisen tuen lapsilla on tähän usein muita lapsia vähemmän mahdollisuuksia. Päivähoidon työntekijät ovat tärkeitä malleja sosiaalisten taitojen oppimiselle. Arvostanko, kunnioitanko, huomioinko, suvaitsenko? Koska lapsen kehityksen ydintaito, sosiaaliset taidot, opitaan vertaisryhmässä, on ryhmän pysyvyys erittäin tärkeää. (Alijoki - Pihlaja 2011: 266 – 270.)

Kronqvist tuo esille myös sen, miten vaarallinen lapsen kehitykselle on ryhmä, jonka ilmapiiri on negatiivinen tai se, että lapseen kohdistetaan vain negatiivista huomiota, tai se, että lapsi jää huomiotta lapsiryhmässä. Vain laadukas varhaiskasvatus aikaansaa laadukkaita vaikutuksia. (Kronqvist 2011: 24 – 25.) Kovin tuhoisalta ja kaikkien lasten kehitysmahdollisuuksia haaskaavalta tuntuu tätä taustaa vasten nykypäivän vaatimukset entistä suuremmasta tehokkuudesta päivähoitossa! Alijoki ja Pihlaja muistuttavat, että kuntoutus ei saa nousta kenenkään lapsen päivässä päärooliin, sillä kuntoutuksen tehtävänä on auttaa lasta elämään jokapäiväistä lapsen elämää (Alijoki – Pihlaja 2011: 272). Psykomotorisesti järjestetyssä elämyksellisessä toiminnassa ajatuksena on, että lapsi ei ollenkaan huomaa olevansa kuntoutuksen kohteena. Yhteinen liikunta ja leikki toisten lasten kanssa tempaavat mukaansa ja lapsen taidot kehittyvät huomaamatta. (Koljonen 2013.)

Kehityspsykologisen tiedon mukaan lapsen lannistumattomuus ja sinnikkyys suojaavat häntä kehityksen riskitekijöiltä. Lapsen pystyvyys ja sinnikkyys eivät synny itsestään, vaan niitä edistävät tunne kuulumisesta omaan lapsiryhmään ja muut yhteisölliset voimavarat. Välittämiseen perustuva suhde, usko lapseen ja tunne siitä, että hänestä välitetään suojaavat ympäristön haittatekijöiltä. Lapsi tarvitsee sellaisen aikuisen apua, joka huomaa hänet ja hänen tunteensa ja auttaa niiden säätelyssä. (Kronqvist 2011: 24 – 25.) Psykomotoriikan perusajatuksena on tukea lapsen kehitystä positiivisen minäkäsityksen rakentumisen kautta. (Zimmer 2011: 21.) Tämä prosessi vaatii ohjaajalta myös paneutumista lapsen emotionaalisen kasvun tukemiseen.

Kronqvistin muistuttaa vielä, että lapsi ei erota leikkiä ja oppimista ja että oppimisenorientaatiot opitaan ennen kouluikää. (Kronqvist 2011: 28.) Kronqvistin mukaan kehityspsykologisen tiedon perusteella entistä tärkeämpää olisi kiinnittää huomiota oppimisympäristöihin kokonaisuudessaan varhaiskasvatuksessa, unohtamatta ympäristön sosiaalista ja psyykkistä ulottuvuutta! Samoin toiminnan pedagogista laatua pitäisi pystyä nostamaan toisaalta lapsen sensitiivisen kohtaamisen ja lapsilähtöisyyden suuntaan; toisaalta toiminnan pitkäjänteisyyden suuntaan.

3.5 Havainnointi

Lapsihavainnointiin perustuvassa päiväkodin pedagogisen toiminnan arvioinnin kehittämistutkimuksessa löytyi tarve kehittää päiväkodin toimintaa pienryhmätoimintaa kohti. Pienryhmätoiminnassa lasten arjessa tapahtuva arviointi saa realistisen mittakaavan ja taas lasten yksilöllisiä tavoitteita voidaan paremmin ottaa huomioon. Pienryhmässä on myös helpompaa luopua opettaja- ja aikuisjohtoisuudesta ja antaa lapsiryhmän ja ympäristön toimia lapsen opettajina. Ympäristöä rakennetaan ja muunnellaan arvioinnista saatavan tiedon ja käsiteltävän teeman mukaan edistämään lasten yhteistoimintaa ja oppimista ja virittämään uutta toimintaa. Avoimia tehtäviä suosittaessa jokaisella lapsella on mahdollisuus omaan, oikeaan suoritukseen tai vastaukseen. (Heikka - Hujala – Turja - Fonsen 2011: 54 – 55.)

Psykomotoriikassa arvioinnilla ja havainnoinnilla on vahva asema. Toiminnan prosessiluonteisuuden vuoksi on olennaista koko ajan seurata, mitä vaikutuksia toiminnalla on osallistujiin ja miten havaintojen perusteella toimintaa pitäisi kehittää niin, että haluttuun suuntaan olisi mahdollista päästä. Arviointiin kuuluu Koljosen mukaan ohjaajan oman toiminnan arviointi, ryhmän toiminnan arviointi ja ulkopuolisten tekijöiden arviointi. Voidaan arvioida toiminnan määrää, laatua, lapsen kehitysvaihetta tai toimintakykyä toiminnan aika tai sen päätyttyä. Lasta voidaan havainnoida jokapäiväisissä tilanteissa, strukturoiduilla tuokioilla kirjaamalla vapaasti lapsen toimintaa tai käyttämällä testejä tai havainnointikaavakkeita. (Koljonen 2013.) Arviointiin kuuluu psykomotoriikassa myös lapsen vahvuuksien esiintuominen, jopa korostaminen. Toiminnan kokonaisvaltaisuuden takia arvioidaan lapsen toimintaa leikki- ja liikuntatilanteissa, emotionaalista hyvinvointia, sosiaalista käyttäytymistä, tarpeita ja kiinnostuksen kohteita ja lapsen koko oppimis- ja elämäntilannetta. Psykomotorisen arvioinnin erityispiirteenä on lapsen yksilöllisen kehityksen kuvaamiseen keskittynyt arviointimenetelmä, jossa lapsen suoritusta ei verrata vertailuryhmän keskiarvoihin vaan lapsen aiempiin omiin suorituksiin. (Zimmer 2011: 85 - 87.) Psykomotoriseen kehitysdiagnostiikkaan kuuluu Zimmerin mukaan taustatietojen hankkiminen lapsen kehitystaustasta, havaintotoimintojen ja liikunnan strukturoitu havainnointi ja testaus, käyttäytymisen arviointi leikki- ja liikuntatilanteissa, sosiaalisen käyttäytymisen arviointi ja minäkäsityksen arviointi. Psykomotoriikan ominaispiirre on, että saman henkilön

tulisi niin arvioida lapsen tilanne kuin myös kuntouttaa häntä. (Zimmer 2011: 95 – 115.)

Havainnoinnin ja arvioinnin käsitteet ovat laajentuneet kasvatus- ja oppimiskäsitysten muuttumisen myötä. Kontekstuaalisen kasvun teorian myötä myös opettajan oma toiminta ja sen vaikutukset lapsiryhmän toimintaan pitää ottaa arviointiin mukaan. Kirjoittajat viittaavat Vygotskin (1982) muotoilemaan lähikehityksen vyöhykkeeseen havainnoinnin kohteen valinnassa. Lähikehityksen vyöhykkeellä ovat asiat joista lapsi on kiinnostunut ja joita hän kykenee nyt tekemään toisen ihmisen; lapsen tai aikuisen tuella. (Heikka - Hujala – Turja – Fonsen 2011: 56.)

Arviointia tehdään yleensä lasten ulkopuolelta havainnoiden, mutta myös lasten itsensä pitäisi päästä itse kertomaan mitä toiveita, ideoita ja käsityksiä heillä on. Lasten kuulemisella ja osallisuudella voidaankin vaikuttaa sekä pedagogiikan laatuun ja työyhteisön omaan ammatilliseen kehittymiseen että lasten oppimiseen ja kehittymiseen.

1. Arviointi tukee lapsen oppimista ja kehitystä ja tunnistetaan lisätuen tarve
2. Mahdollistaa lapsesta lähtevän varhaiskasvatuksen suunnittelun
3. Antaa tietoa toiminnan kehittämistarpeesta
4. Tukee vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä

Arvioinnin merkitys varhaispedagogiikassa Heikan, Hujalan ja Turjan mukaan (2009)

4. Leikin merkityksellisyys lapsen kehityksessä

4.1. Leikin määrittelystä

Leikki käsitteenä on monimerkityksellinen ja moniulotteinen. Jokainen on leikkinyt lapsena ja kokee tietävänsä mitä leikki on. Lasten leikit ovat muuttuneet minunkin työhistorian aikana ja ainakin päiväkodin näkökulmasta tuntuu siltä, että lasten leikkitaidot ovat heikentyneet. Vaeltelu, riehuminen ja keskittymättömyys leimaavat herkästi leikkutilannetta. Vai voisiko tämä johtua siitä, että päiväkotitoiminta on niin erilainen toimintaympäristö lapselle kuin kotiympäristö? Kotona leikitään useimmiten yksin tai

kolme vuotta nuoremman tai vanhemman sisaruksen kanssa omilla valmiilla tehokkaasti mainostetuilla leikkivälineillä. Osa vanhemmista ja lapsista tuntuukin olevan riippuvaisia leikkivälineiden uusimmista muotivirtauksista. Otetaanko lasten hyvin heterogeeniset leikkitaustat huomioon päiväkodin arjessa?

Lapsille leikki on kuitenkin jotain, joka motivoi heitä yhteiseen toimintaan, kiehtoo salaperäisyydellään ja vetää puoleensa. Lapset itse arvostavat leikkejä eniten päiväkotitoiminnassa. Jos heiltä kysyy mitä he ovat tehneet tänään, niin suurin osa kertoo omista leikeistään. Lasten leikit muuttuvat iän mukana ja itsekin olen ollut tarkkana seuraamassa tai osallistumassa lasten leikkeihin, tietääkseni mikä on lapsen kehitystaso.

Leikkimisenä pidetään päiväkodissamme esimerkiksi rakentelua, palomiesleikkiä, pelien pelaamista, palapeliä kasaamista, vapaata piirtelyä ja askartelua tai vaikkapa helmien pujottelua nyöriin ja mäen laskemista liukurilla talvella. Leikki- käsitteen alle on siis kaikki se toiminta, jota lapset saavat itse valita tavallaan vastakohtana aikuisjohtoiselle toiminnalle. Erilaiset roolileikit muodostavat lapsille tärkeimmän ryhmän näistä vapaista leikeistä. Tietenkin päiväkodissamme leikitään myös paljon lähinnä aikuisjohtoisesti, erilaisia sääntöleikkejä; kuten liikunta-, laulu-, tarkkaavaisuus- ja muistileikkejä sekä perinne-, tutustumis- ja ilmaisuleikkejä. Nämä aikuisjohtoisemmat leikit ovat kuitenkin luonteeltaan erilaisia lasten omiin leikkeihin verrattuna. Ne ovat tärkeitä esimerkiksi sääntöjen noudattamisen oppimisessa, yhdessä toimimisen oppimisessa, ja ne toimivat myös muisti- tai itsesäätelyharjoituksina. Mutta vaikkapa roolileikkien vaatimaa lasten omaa aloitteellisuutta tai mielikuvitusta nämä leikit eivät mielestäni niinkään vaadi. Leikin asema päiväkodissamme on vähintään kaksijakoinen. Toisaalta sitä arvostetaan ja sille halutaan järjestää aikaa päivittäin; mutta silti se on ”vain leikkiä”, ja päähuomio suunnittelussa on aikuisjohtoisessa toiminnassa. Minusta tuntuu siltä, että kaikkia leikin mahdollisuuksia ei ole päiväkodissamme hyödynnetty! Leikin teoriaan tutustuessani on mieleeni noussut vahva käsitys siitä, että onneksi lapset ovat saaneet leikkiä päiväkodissamme senkin verran kun ovat saaneet. Nimittäin lasten vapaassa leikissä heillä on ollut mahdollisuus oppia oman piilo-opetussuunnitelmansa avulla juuri ne kehitykselle tärkeimmät, toiminnan yleiset psykologiset edellytykset, joita Hakkarainen painottaa seuraavassa: ”Päiväkotikasvatuksessa korostuu lasten suoritusten harjoittaminen ja sivuun jäävät toiminnan yleiset psykologiset edellytykset, kuten

tekemisen mielekkyys, mielikuvituksen kehittäminen, emotionaaliset kokemukset ja lapsen persoonallisuuden kehitys. Yleiset valmiudet edellyttävät kokonaisvaltaista toimintaa, joka tähtää suunnitelmallisesti lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen.” (Hakkarainen 2002: 55 – 56.)

Leikkiä on tutkijoidenkin vaikeaa määritellä tyhjentävästi aikuisille salaperäisen ja monimuotoisen olemuksensa takia. Suomalaiset leikkitutkijat, esimerkiksi Kalliala, Helenius ja Hakkarainen ottavat avuksi leikkitutkimuksen pioneerien leikkikäsityksiä. Kalliala viittaa ensin 1930-luvulla vaikuttaneeseen kulttuurihistorioitsija Huitzigaan, joka ”väittää, että ”leikkivä ihminen” kuvaa ihmisen olemusta paremmin kuin ”viisas ihminen”. Huitziganin mukaan leikin perustalle on syntynyt koko inhimillinen kulttuuri ja se kehittyy leikin varassa eteenpäin. (Kalliala 1999: 35.) Tähän hän lisää 1950-luvulla kirjoitetun Cailloisin määritelmän, jossa leikki on ”vapaaehtoista, erillistä, ennakoimatonta, tuottamatonta, säännönmukaista ja kuvitteellista toimintaa”. Molemmat painottavat leikin vapautta ja osallistumisen vapaaehtoisuutta. Leikin temmatessa leikkijän mukaansa siitä tulee todellista, mutta niin, että leikkijä pystyy sanomaan ”sen olevan vain leikkiä”. (Kalliala 1999: 36.) Riihelä kuvaa leikkiä sanoen ”niin lapsi kuin aikuinenkin käy leikkiin ihmisten ja luonnonilmiöiden kanssa vahvistaakseen yhä uudelleen ryhmän yhteenkuuluvuutta ja omaa osallisuuttaan ympärillä olevaan. Leikin avulla yhteinen mieli rakentuu, muuntuu, luo uutta ja ylläpitää elämän iloa.” (Riihelä 2012: 226). Heleniuksen mukaan syy (mielikuvitus)leikin ilmenemiseen on ”ristiriita lapsen heräävien voimien ja ymmärryksen sekä toisaalta hänen toimintansa tielle astuvien rajoitusten välillä”. Lapsi korvaa puuttuvat taitonsa kuvittelulla (Helenius 1993: 22.) Helenius viittaa tässä Freudiin (1920), Chateauh`in ((1964) ja Vygotskiin (1933). Vygotskiin viitaten Helenius jatkaa ”lapsi haluaa tehdä asioita, joita hänelle merkitykselliset ihmiset tekevät. Lapsi ottaa aikuisen roolin ja huomaa kuvittelussa tilanteessa ja korvaavilla välineillä pääsevänsä ainakin jossain muodossa kokeilemaan toivomaansa. Mitä täydellisemmin hän pystyy kuvitteellisesti luomassaan tilanteessa jäljittelemään sitä, mitä halusi, sitä paremmin leikki tyydyttää häntä.” (Helenius 1994: 22 - 23.)

Hakkarainen kirjoittaa: ”lapset eivät aseta itselleen tietoisesti leikin tavoitteita eivätkä toteuta aikuisten pyrkimyksiä leikissä. Leikki on lasten omaa itse rakennettua toimintaa, johon ainekset on hankittu ympäröivästä todellisuudesta, mutta niitä on

luovasti muokattu lasten omaan käyttöön sopiviksi. Leikki on lapsia kiehtova toimintaympäristö hankkia tietoa ja kokemusta todellisuudesta, mutta tieto ja kokemus ovat eri muodoissa kuin aikuisten jäsentynyt tieto”. (Hakkarainen 2008: 99). Hakkarainen kritisoi Piaget’n vahvasti leikin kehityskaarta muovannutta kuvaa pikkulapsen itsekeskeisyydestä, jopa ”autistisista” piirteistä. Hakkarainen lähteekin luomaan leikkikäsitystä Vygotskin (1998) ja uuden pikkulapsitutkimuksen antamassa suunnassa. Vastavuoroisella vuorovaikutuksella on paljon oletettua suurempi rooli lapsen kehitykselle alusta alkaen ja se vain ”vahvistaa Vygotskin yleistä olettamusta kehityksen sosiaalisesta perustasta ja leikin roolista kulttuurisen mielekkyyden avaajana.” (Hakkarainen 2008: 102.) Hakkarainen ja Kalliala viittaavat Vygotskin luomaan ”lähikehityksen vyöhykkeeseen” leikin merkityksestä puhuttaessa. Leikissä lapsi toimii taitavammin kuin muuten, ikään kuin kehityksensä seuraavalla portaalla. Myös aikuisen osallistuminen lapsen toimintaan luo edellytykset tällaiselle astetta taitavammalle toiminnalle, mutta vasta lasten yhteisessä toiminnassa kehittymisen edellytykset ovat parhaimmat. (Kalliala 1999: 38; Hakkarainen 2002: 60; Hakkarainen 2008 45- 49.)

Leikin määrittelyyn pitää vielä lisätä Kallialan väitöskirjassaan käyttämät kuusi – vuotiaiden leikin luokitteluperusteet. Kalliala käyttää Cailloisin (1958) muotoilemaa kulttuuri- ja ikärajat ylittävää leikkiluokitusta, joka tuo mielestäni selitystä sille, miksi tietyntyypiset leikit kiehtovat lapsia ja aikuisiakin. Tämä leikkiluokitus on hyvä tuntee, koska nämäkin leikkityypit näkyvät arjessamme! Agon – leikit perustuvat kilpailuun; kuka juoksee nopeimmin, kuka on pisimpään hengittämättä! Näissä leikeissä voittaja voidaan selkeästi todeta ja voittaminen perustuu parhaaseen suoritukseen. Alea – leikeissä noppa tai onni valitsee voittajan, leikkijän ominaisuuksilla ei ole merkitystä. Lottoarvonta tai Puuha Pete – lautapeli toimivat tällä periaatteella. Mimicry – leikit ovat kuvitteluleikkejä, joissa kielellinen vuorovaikutus on olennainen osa leikkiä. Näitä leikkejä luonnehtii leikkijän aktiivisuus ja mielikuvituksen merkitys. Lapsilla luonnollisesti roolileikit täyttävät mimicryn kriteerit ja aikuisilla teatteri tai live – roolipelit. Ilinx – leikkeihin kuuluvat huimausta ja muuta kaoottisuutta tuottavat leikit. Paikallaan pyörimisen, huvipuiston laitteissa kieputettavana olemisen tai vaikka laskettelun vauhdin viehätys perustuvat Kallialan mukaan samaan lähtökohtaan. (Kalliala 1999: 40 – 47.)

Liikuntaa ja leikkiä pidetään yleisellä tasolla erilaisina toimintoina, mutta Zimmerin edustamassa lapsikeskeisessä psykomotoriikassa ne rinnastetaan vahvasti. (Zimmer 2001: 14.) Zimmerin kuvaamaa liikuntaleikkiä voisi pitää liikunnallisena leikkinä tai leikillisenä liikuntana, ei niinkään sääntöleikkinä. (Zimmer 2011 73.) Minulle tämä oli uusi, tuore näkökulma!

Kehittämistyössäni en vielä keväällä 2013 jumppaleikkiryhmien käytännön toteutuksen alkaessa aavistanut, että leikille tulisi siinä merkittävä osa. Vasta lasten innostus ja etenkin uskomattoman mielenkiintoiset leikki-ideat ja toteutukset saivat minut kiinnostumaan leikitutkimuksesta. Leikin kehitysvaiheista kuvaan lähinnä lapsen siirtymää esineleikistä roolileikkiin, koska päiväkotiryhmässäni olevista 3-5 -lapsista suurin osa elää tuota vaihetta.

4.2 Esineleikistä roolileikkiin

Esineleikki kehittyy roolileikiksi vaiheessa, jolloin lapsi nimeää esittämänsä roolin. Samalla lapsi on myös entistä kiinnostuneempi itseään vähän vanhemmista lapsista, jotka haastavat hänet mukaan roolileikin maailmaan. Jo esineleikkiin lapsi on tarvinnut välineitä, kokemuksia oikeasta elämästä, aikuisen läsnäoloa ja kiinnostusta, sekä leikkiäikää ja – tilaa. Olennaista on, että lapsi itse saa valita leikkinsä aiheen ja tahtoo leikkiä valitsemaansa leikkiä. Roolin oton merkityksestä Helenius viittaa Hakkaraiseen (1990) ”kuviteltu tilanne ja myöhemmin rooli antavat uuden merkityksen esinetoiminnoille”. Roolileikissä lapsen täytyy pystyä yleistämiseen, analyysiin ja synteysiin; eli lapsen kognitiivisten taitojen on täytynyt kehittyä tähän vaiheeseen ja leikissä ne kehittyvät edelleen. (Helenius 1993: 34 - 36.) Hakkarainen painottaa tätä kuvittelun merkitystä roolileikille, etenkin silloin kun kuvittelu tapahtuu lasten yhteisenä toimintana. Silloin ollaan opettelemassa jo yhteistoiminnallista tekemisen taitoja: lapset toimivat tavoitteellisesti, ottavat toisensa huomioon vastavuoroisesti ja ymmärtävät toistensa tekoja. (Hakkarainen 2008: 106.)

Roolileikkiin siirtymisen edellytyksenä on myös että, lapsi kykenee seuraaviin leikkitekoihin, koska nämä muodostavat laajemmin roolileikkiin siirtymisen kognitiivisen perustan. Tässä Hakkarainen viittaa Feisin tutkimuksiin.

Edellytyksenä on:

1. riippumattomuus havaittavasta tilanteesta (lapsi voi uskotella syövänsä vaikka ei ole nälkäinen),
2. esineiden korvaaminen siten, että niiden ominaisuudet eivät sido tekoja (keppi hevosenä),
3. erillisten tekojen yhdistäminen peräkkäisiksi mielekkäiksi tapahtumaketjuiksi ja
4. oman itsen ja toisten ominaisuuksien ja suhteiden erottaminen ja objektivointi siten, että niitä on mahdollista kuvata leikissä. (Hakkarainen 2008: 118.)

Lasten tulee kyetä myös luontevasti keskustelemaan roolileikin rooleista, suunnitelmista, esineistä ja tilanteista. Tämä leikkiä koskeva metakommunikaatio on leikin sujumisen ja etenemisen edellytys. (Hakkarainen 2002: 119.) Roolileikkiin siirtymisvaiheessa lapsen sosiaalinen kehitys on siinä vaiheessa, että hän osaa asettua toisen osaan. Lapsi pystyy erottamaan oman toimintansa kohteen toiminnasta. Myös kielen kehitys on nopeaa ja lapsi pystyy venymään kielellisissä taidoissaan roolinsa tasolle. Konkreettista toimintaa voidaan siirtää tarinan avulla eteneväksi. Vilkas mielikuvitus johdattelee leikkijät yhä pitkäkestoisempiin leikkeihin. Lapsen roolivalinnat voivat kuvata kehittyvää persoonallisuutta tai lapsen käsittelemiä asioita. Alkuvaiheessa rooliasut vahvistavat roolinottoa ja aikuinen voi esimerkiksi rooliin liittyvien velvoitteiden avulla tukea lapsen pääsyä leikkiin sisälle. (Helenius 1993: 37–39.)

Lasten leikit eivät synny tyhjästä, vaan aikuisten pitää tukea leikin edellytyksiä järjestämällä esimerkiksi retkiä mielenkiintoisiin kohteisiin, joissa voi tarkkailla aikuisia oikeissa töissä. Monipuolinen, elävä vuorovaikutus lähiympäristön kanssa tukee leikin kehittymistä. Myös kirjat, sadut ja tarinat antavat leikkiin aineksia. (Helenius 1993: 43–44.) Hakkarainen painottaa myös leikin mielekkyyden merkitystä lapsen leikille. Yksittäisten leikkitekojen opettaminen ja sitä kautta leikin juonen avaaminen lapselle ei riitä kehittämään leikkiä, jos mielekkyys puuttuu. Leikin motiivi ja mielekkyys lähtee lapsesta itsestään! (Hakkarainen 2008: 106.)

Tylsyys on myös oikein oivallettuna usein erinomainen lähtökohta leikille. ”Ei oo mitään tekemistä” – tilanne voi avata aivan uusia leikkimaailmoja. Jos lapsi tottuu ja turtuu jatkuvaan viriketulvaan, niin hän ei pysty tarttumaan mihinkään asiaan

pitkäkestoisemmin. Lapsellakin on oltava mahdollisuus sulatella kokemuksiaan näennäisesti passiivisena, mutta sisäisesti aktiivisena. (Vehkalahti – Urho 2013: 69 - 70.)

Hakkarainen tarkentaa vielä roolileikin olemusta leikin tyyppitekojen avulla. Hänen mukaansa roolileikissä ”on teoin osoitettava siirtymät todellisuuteen ja takaisin, leikkitala ja – tilanne, on suoritettava roolin edellyttämiä leikkitekoja, vaihdettava roolitekoja vastavuoroisesti ja osoitettava tekojen mielekkyys suhteessa kehiteltävään leikin juoneen.” (Hakkarainen 2002: 123.)

4.3 Roolileikkejä nämäkin; media- ja päiväkotileikit

Vielä muutama vuosi sitten ei osattu kuvitellakaan nykyistä tilannetta, jossa medialla on valtavan suuri vaikutus myös lasten leikkeihin. Entisajan ”pikkukakkosen puolituntisen” sijaan lapsilla on käytettävissä eri medioiden ja välineiden välityksellä koko vuorokauden ajan lastenohjelmia sekä tietokone- ja konsolipelejä. Lapset saavat leikkeihinsä aineksia myös ns. aikuisten ohjelmista sekä mediassa paljon tilaa saaneista tapahtumista tai uutisissa esille tulleista luonnonkatastrofeista. Pennanen tuo esille lasten leikkien havainnointiin päiväkodeissa perustuvan luokittelun lasten mediaan perustuvista leikeistä. Perinteisessä roolileikkivaiheessa on voitu nähdä hahmoleikkejä, hokemaleikkejä, tapahtumaleikkejä, käsittelyleikkejä, metaleikkejä ja pelileikkejä. Hahmoleikeissä leikitään jotain tuttua mediahahmoa, jolloin voi kokeilla kyseisen hahmon roolia ja ominaisuuksia. Hokemaleikissä leikin juoni perustuu esimerkiksi TV-mainoksen sisältöihin. Tällöin lapset testaavat toisiaan ja erityisesti aikuisia, miten he hallitsevat kyseistä aluetta. Tapahtumaleikeissä leikitään jotain mediassa nähtyä tilannetta roolileikin tapaan, ei suoraan tapahtumaa toistaen, vaan siihen liitetään myös muita kokemuksia. Käsittelyleikissä toistetaan jotain lapsille pelottavaa tai järkyttävää kokemusta ja metaleikissä aiheena on median tekeminen. Kaikki nämä medialeikit olivat suosittuja ja yleisiä ja johtava rooli leikeissä oli niillä lapsilla, jotka hallitsivat parhaiten median sisältöä. (Pennanen 2009: 187- 192.) Perinteisiin roolileikkeihin verrattuna päiväkotien henkilökunta oli tutkimuksessa pitänyt näitä leikkejä ”ei niin suotavina” ja lapset olivatkin tottuneet usein leikkimään niitä salaa (Pennanen 2009: 202).

Mielenkiintoisen ulottuvuuden nimenomaan päiväkotiryhmissä syntyviin leikkimuotoihin tuo lapsuudentutkimuksen leikkitutkimus (Vuorisalo 2009: 156). Siinä leikki nähdään lapsuuden sosiaalisena ilmiönä, jossa painotetaan lasten aktiivista toimintaa.” Leikit ovat osa vertaiskulttuuria päiväkodissa ja leikki on yksi vuorovaikutuksen tavoista.” (Vuorisalo 2009: 159). Leikillä on tärkeä rooli lasten mielekkäimpänä toimintana päiväkodissa, mutta sillä on myös välinearvo sosiaalisen aseman saavuttamisessa lapsiryhmässä. Lasten päiväkotileikin muodoiksi löytyivät ajankululeikki, valtapeli ja ydinleikki. Ajankululeikissä pääpaino on yhdessä ”hengailulla”, kuulumisten jakamisella ja tilanteen tarkkailulla. Usein päiväkodin päiväjärjestys estää varsinaisen pitkäkestoisen leikin syntymisen ja lapset ovat kehittäneet tämän leikkimuodon sopeutuessaan vallitseviin olosuhteisiin. Valtapelissä pääosassa on leikkijöiden oman aseman korostaminen, jolloin yhteisymmärrystä ei synny ja leikki juuttuu alkuasetelmansa ristiriitaisuuteen. Valtapeli on lapsille merkityksellisempää lapsille kuin ajankululeikki, koska valtapelissä on kyse sosiaalisen aseman saavuttamisesta ryhmässä. Käytettävät keinot ovat aikuisten näkökulmasta aika negatiivisia ja leikki voi lähentyä kiusaamista; ainakin jos sama lapsi jää usein syrjityn rooliin. Ydinleikissä näkyvät sitten onnistuneen (rooli)leikin kaikki elementit. Leikki etenee yhteisesti kerrotun tarinan myötä, kaikkia osallistujia kunnioitetaan ja erimielisyyksiä pyritään välttämään. Sitoutuminen kannattelee ongelmakohtien yli ja leikin flow vie osallistujat mukanaan. (Vuorisalo 2009: 156 – 178.)

4.4 Roolileikin ohjaamisesta

Aikuisen tulisi toimia leikkien ohjauksessa aina hienovaraisesti, lasta kunnioittaen. Lapsi eläytyy leikkinsä, mutta kaikki mitä siinä tapahtuu, on hänelle totta. Esimerkiksi leikin kaverisuhteet ovat todellisia suhteita; samoin tunteet ovat todellisia tai karkea- ja hienomotorinen toiminta. Parhaiten roolileikin ohjaus tapahtuu välillisesti, leikkitalanteen ulkopuolella. (Helenius - Lummelahti 2013: 95.) Hakkarainen painottaa lapsen elämysten ja kokemusten rikastuttamisessa sitä, että lapsi ottaa leikkiinsä vaikutteita niiltä aikuisilta, joita hän arvostaa. Samoin vain ne kokemukset ovat leikkimisen arvoisia, jotka ovat antaneet lapselle tunnekokemuksia. (Hakkarainen 2008: 113.) Leikkiin liittyvä ponnistelu tekee leikistä psykologisen kehityksen moottorin (Helenius - Lummelahti 2013 93).

Suorat leikin ohjauskeinot, jolloin aikuinen hyväksyy tai kieltää leikkiä tai esittää vaatimuksia sanallisesti tai sanattomasti, ei vie leikkiä varsinaisesti eteenpäin (Hakkarainen 2008: 112.) Leikki kehittyy laadullisesti enemmän epäsuorien ohjauskeinojen avulla. Näitä Hakkarainen kuvaa Zvoryginaan (1988) viitaten seuraavasti: ”tärkeimpänä on lasten elämäkokemusten rikastaminen, lasten ja aikuisten yhteinen leikki, leikkiympäristöjen muuttaminen suunnitellusti ja aikuisten leikkiä aktivoiva vuorovaikutus leikin aikana”. (Hakkarainen 2008: 113.)

Lapselle parhaita leikkipaikkoja ovat Heleniuksen ja Lummelahden mukaan sellaisia, joissa lapsi saa itse muokata leikkiympäristöään omasta leikkiroolistaan käsin. Liian valmis ympäristö ja liian lyhyt päivittäinen leikkiaika eivät houkuttele lasta leikkimään. (Helenius - Lummelahti 2013: 95.) Aikuisten lapsille antama apu ja huolenpito leikissä silloin, kun lapsi on kokenut tarvitsevansa sitä, vaikuttaa lasten käyttäytymiseen. Aikuisten esimerkki ja oikeudenmukaisuus muovaavat lasten keskinäistä käyttäytymistä. Leikkitalanteissa on mahdollista ohjata lasten keskinäisten myönteisten suhteitten syntymistä tietoisesti! (Helenius - Lummelahti 2013: 96.)

Roolileikkiä ohjatessa tulee toisaalta kunnioittaa lasten kaverivalintoja, mutta toisaalta ainakin päiväkotiryhmässä on mahdollistettava jokaisen lapsen leikin kehittymisen mahdollisuudet. Tällöin on luontevaa ohjata taitava ja aloitteleva leikkijä samaan leikkiin. Myös seurailija voisi joskus saada aivan leikkejään aloittelevat vastuulleen. Kuitenkin lapsen joutuminen leikkien ulkopuolelle on pahempaa kuin aikuiselle paikan puuttuminen ruokapöydästä, siksi täytyy nähdä vaivaa, että jokaiselle muodostuu myönteisiä leikkikokemuksia. (Helenius - Lummelahti 2013: 96- 97.)

Aloittelevan roolileikkijän mielikuva omasta roolistaan voi hävitä herkästi toisten lasten tuodessa leikkiin omia aloitteitaan. Helenius ja Lummelahti neuvovatkin, että ”parasta on silloin myötäillä sitä, mitä lapsi on keksinyt ja mitä lapsi tekee – aivan kuten leikkiterapiassa tehdään” (Helenius – Lummelahti 2013 98). Lapsi laajentaa vähitellen leikkipiiriään yksinleikistä aikuisen kanssa tapahtuvaksi, kaverin kanssa rinnakkainleikiksi ja lopulta pienryhmän leikiksi vastavuoroisuuden lisääntyessä.(Helenius – Lummelahti 2013: 97.) Leikissään lapsi oppii toimimaan oman suunnitelmansa mukaan. Lapsen leikkisuunnitelmaan tulee suhtautua vakavasti, sillä

vasta sitten kun on oppinut toimimaan oman suunnitelmansa mukaisesti, voi toimia toisen (vaikkapa opettajan) suunnitelman mukaan. (Helenius – Lummelahti 2013: 94.)

Roolileikkien ohjaamisen näkökulmasta Helenius ja Lummelahti avaavat roolileikin keskeisiä käsitteitä selkeästi. Leikin rakenteen tuntemus auttaa aloittelevien leikkijöiden ohjaamisessa; ohjaaja pääsee nopeammin perille mistä kiikastaa! Roolileikin **teemat** liittyvät usein hoivaan, huolenpitoon, seikkailemiseen, urotekoihin tai jännitykseen. Ammattileikit voivat olla joko hoivaleikkejä (lääkäri) tai seikkailuleikkejä (poliisi). Esikouluikäisillä suosittuja ovat musiikkiin, sirkukseen tai kuntosaliin liittyvät leikit. Kaikki leikkiteemat ovat lapsia tavalla tai toisella liikuttavia aihepiirejä. Monipuoliset leikkiteemat kertovat kehittyneestä leikistä. Leikin teema kertoo enemmän lapsen kiinnostuksenkohteesta kuin leikin ulkoiset tapahtumat. Teemasta toiseen siirrytään harvoin saman leikin aikana, vaikkakin samaan teemaan sisältyy useita aihepiirejä.

Leikki-idea vastaa kysymyksiin: mitä, missä ja milloin leikitään ja kuka osallistuu. Leikki-idea perustuu lapsen omiin mielikuviin ja nämä mielikuvat saavat aineksia lapsille merkityksellisissä tilanteissa lapsille merkityksellisten ihmisten kanssa. Lapsen kyky suunnitella omaa toimintaansa tulee tässä esille.

Leikissä **roolin** valinnalla on suuri merkitys. Leikin johtaja valitsee usein pääroolin ja muut roolit voivat jakaantua vaikka ikähierarkian mukaisesti! Taitava leikkijä osaa kääntää leikin kulun itselleen mieluisaksi. Jokaisen leikkijän odotetaan rakentavan yhteistä leikkiä omasta roolistaan käsin toimimalla, keskustelemalla sekä rekvisiitan ja leikkivälineiden avulla. Roolin ulkoisten merkkien lisäksi olennaista on sopivan tunnetilan osoittaminen leikissä. Kirjoittajat pitävät tätä tunnetilojen harjoittelua leikissä välttämättömänä ja jopa aikuisuuteen asti hedelmää kantavana. (Helenius – Lummelahti 2013: 105 – 109.)

Hakkaraisen roolileikin tyyppitekojen (Hakkarainen 1990) perusteella Helenius ja Lummelahti ovat jakaneet roolileikin konkreetit välineet kolmeen ryhmään:

1. leikin alueen ja puitteiden rajaamiseen tarvittavat kookkaat välineet
2. roolitunnukset, joilla leikkijä kertoo, mitä hän leikissä esittää
3. roolien toimintavälineet, joilla leikkiä voidaan viedä eteenpäin

Roolileikin tasosta kertovat Helenius ja Lummelahti Elkoniniin viitaten seuraavasti. Aloittelevien leikkijöiden leikki lähtee liikkeelle esineistä (kattila). Esine johtaa leikkijän toimimaan. Seuraavassa vaiheessa leikin lähtökohtana ovat roolivalinnat (äiti) ja vielä kehittyneemmässä leikissä lähtökohtana on kokonainen leikki-idea (kotileikki).

Myös toiminnan laatu kertoo leikin tasosta. Alkuvaiheessa leikissä toistetaan samoja rakenteita. Kehittyessään leikki sisältää useita, toisiaan loogisesti seuraavia kohtauksia ja lopulta toiminnan sijaan kieli, kertominen vie leikkiä eteenpäin. Samoin leikissä esiintyvät kiistat ja erimielisyydet osoittavat leikin tasoa. Alkuvaiheessa esinekiistat ovat tavallisia, ovathan esineet leikin käynnistäjiäkin. Myöhemmin kiistellään vastaavasti rooleista ja kehittyneemmässä leikissä siitä, miten joku asia pitäisi tehdä. (Helenius - Lummelahti 2013: 110 – 114.)

Hakkarainen kuvaa leikin juonirakennetta leikin tason arviointikriteerinä Elkoninovaan (2001) viitaten. Roolileikin tasosta kertoo miten lapset ovat ymmärtäneet tapahtumien mielekkyyden ja miten se näkyy leikin juonen rakentamisessa. Ensin on luotava haasteellinen tilanne ja leikissä on sitten vastattava tähän ristiriitaan. Tämä voi toistua leikissä useita kertoja. Lapsilla leikissä ilmenevä mielekkyys on lapsen itsensä luoma mielekkyyden tunne-elämys, ei kopio aikuisen mielekkyydestä – käsityksistä. Hakkarainen viittaa vielä Elkoniniin (1994), joka korostaa, että lapsella ”mielekkyys ja motiivi ovat olemassa vain silloin, kun ne koetaan tunteiden tukemana”. (Hakkarainen 2008: 117.)

Vehkalahti ja Urho viittaavat Bergströmiin muistuttaessaan valkoisten ”järkevien” leikkien lisäksi mustien ”kaottisempien” leikkien tarpeellisuudesta lapsen kehitykselle. Kaaosleikeissäkään ei saa oikeasti tehdä toiselle pahaa tai oikeasti hajottaa paikkoja, vaikka ”leikitäänkin paha, sotketaan, rikotaan ja tuhotaan”. (Vehkalahti – Urho 2013: 41.)

Pitkälle edenneen roolileikin ohjaamisessa Hakkarainen neuvoo käyttämään Mihailenkon et al (2001) luomaa, sadun juonirakennetta noudattelevaa, leikin juonen kehittämistapaa. Siinä lähdetään liikkeelle jostain toteutumattomasta toiveesta tai ongelmasta, jota sankari lähtee selvittämään. Sankari kohtaa ihmevoimien haltijan ja

joutuu todistamaan voimansa tai taitonsa. Sankari saa haltuunsa ihmevoimat ja voittaa niiden avulla matkallaan kohtaamiaan vastuksia. Sitten hän kohtaa varsinaisen vastustajansa ja joutuu taisteluun. Sankari voittaa taistelun, saa haltuunsa tavoittelemansa asian ja palaa entistä suurempana sankarina takaisin. Hakkarainen korostaa, että tätä kaava ei kerrota lapsille, mutta sitä käytetään yhteisen juonen kehittelyn apuna (Hakkarainen 2008: 116.)

Olen omassa ryhmässäni käyttänyt Theraplayhyn perustuvaa "Leikkiryhmää" useiden vuosien ajan. Siinä lasten leikkejä ohjataan kiinteässä pienryhmässä hyvin eri tavoin kuin päiväkotiryhmän arkipäivässä. Varsinainen Theraplay on luonteeltaan lyhytkestoista leikkiterapiaa jossa ajatellaan, että aikuisen on oltava aktiivisesti aloitteellinen lapsen kanssa vuorovaikutuksessa; aikuinen kantaa vastuun tilanteiden säätelystä. Theraplayssa pyritään muuttamaan mahdollinen negatiivinen vuorovaikutuskehä kiintymystä tukemaan, myönteisempään suuntaan tarkoin säädelyjen vuorovaikutusleikkien avulla. Tämä vuorovaikutus jakaantuu yhteyden luomiseen ja ylläpitämiseen (lapselle välittyy viesti: näen itseni hyvänä sinun silmissäsi), jäsentämiseen (maailma on turvallinen ja ennakoitavissa), haastamiseen (olen taitava ja voin oppia), hoivaan (olen rakastettu ja tärkeä) ja leikkisyyteen (kanssani on mukava olla). (Lampi 2013.) Theraplayn avulla vuorovaikutustilanteiden säätelyn merkitys on tullut moneen kertaan koetuksi! Olen miettinyt sitä, miten tätä lasta suuresti kunnioittavaa asennetta ja syvempää vuorovaikutusta voisi tietoisesti enemmän viedä leikinohjaustilanteisiin? Ja eikö psykomotoriikan ohjaustyylissä ole jotain hyvin samanlaista kuin Theraplayssa, vaikka psykomotoriikan lähtökohtana onkin lapsen aloitteellisuus. Theraplaynkin tavoitteena on lapsen itsetunnon vahvistaminen ja lapsen kokonaisvaltainen tukeminen sitä kautta. (Wettig – Franke – Fjordbak 2012: 121.)

Roolileikin merkityksellisyyttä lapsen kehitykselle korostaa se, että roolileikkiä pidetään koulua, eli tavoitteellista oppimista, edeltävän vaiheen johtavana toimintona. Tässä Helenius ja Lummelahti viittaavat Hakkaraiseen (2003) ja Vygotskiin (1936). Kunkin kehitysvaiheen johtavassa toiminnassa lapsi ikään kuin määrittelee itsensä uudelleen kulloinkin voimassa olevilla säännöillä. Roolileikkivaiheessa "kehittyy mielikuvitus, oman toiminnan hallinta ja suunnittelu; koko persoonallisuus uudelleen strukturoituu pikkulapsen kasvaessa esikouluikäiseksi ja perustavat kouluvalmiudet kehittyvät". Myös

lasten keskinäiset suhteet muotoutuvat leikkitilanteissa. Roolileikeissä otetaan haltuun "itsensä ohjaaminen ajattelun ja kielen avulla, oman toiminnan suunnittelu, toteutus ja arviointi sekä fyysisten voimien, kestävyys ja kätevyyden kehittyminen". (Helenius - Lummelahti 2013: 89 – 90.)

4.5 Leikistä oppimiseen

Leikkiä käsittelevään kirjallisuuteen tutustuessani törmäsin samaan ongelmaan kuin omassa työssäni: lasten leikki ja oppiminen ovat kuin eri lokeroissa, vaikka toisaalta leikkiä pidetään leikki-ikäisen lapsen tärkeimpänä toimintana ja myös oppimisen välineenä. Jopa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2003), valtakunnallisessa ohjeistuksessa, leikki jää orientaatioiden eli ohjatun toiminnan ulkopuolelle, vaikka leikin asemaa korostetaankin.

Siltaa leikistä oppimiseen on tukevasti ollut rakentamassa Hakkarainen. Hän asettaa painopistettä ennen kouluikää tapahtuvalle oppimiselle näin " ohjatun toiminnan painopisteen pitäisi olla muualla kuin tietojen jakamisessa ja erillisten taitojen kehittämisessä. Haasteeksi nousee kysymys, miten lapset oppivat selviytymään itsensä kanssa, miten he oppivat hallitsemaan tunteitaan, käyttämään mielikuvitustaan, motivoitumaan ja muodostamaan mielekkyyden toiminnalleen". (Hakkarainen 2008: 125.)

Hakkarainen vastaa itse Elkoniniin (1978, 2004) viitaten kehittyneen ja taitavasti ohjatun leikin luomiin merkittäviin oppimisen valmiuksiin. Leikillä on ensinnäkin vaikutus lasten motivaatioon. Lapset oppivat lykkäämään välittömiä yllätyksiä vapaaehtoisesti toimiessaan leikin roolin mukaisesti. Hakkarainen kuvaa leikkiä tahtomisen kouluksi. Toiseksi leikin tapahtumista neuvoteltaessa on osattava asettua toisen asemaan, on opeteltava näkemään tilannetta toisen silmin. Tästä muodostuu oman toiminnan reflektoinnin perusta. Kolmanneksi leikissä yleinen todellisten esineiden korvaaminen muilla tai kuvitelluilla esineillä kehittää mielikuvitusta ja abstraktia ajattelua. Hakkarainen pitää siis mielikuvitusta leikin tuloksena, eikä päinvastoin! Ja neljänneksi roolileikki kehittää tahtomista ja itsesääätelyä koska roolin asettamien vaatimusten toteuttaminen on lasta niin motivoivaa. Hakkarainen lisää vielä useisiin tutkijoihin viitaten, että "leikkiympäristön ja osallistumisen leikkiin on todettu

vaikuttavan myönteisesti muistamisen, toiminnan säätelyn, toisen henkilön näkökulman ymmärtämisen, suullisen kielitaidon kehityksen, symbolisen yleistämisen, kouluun sopeutumiseen ja sosiaalisiin taitoihin”. (Hakkarainen 2008: 110–112.)

Hakkarainen onkin kehitellyt ”juonellista, narratiivista oppimista, joka hyödyntää juonellisen roolileikin tuotoksia ja yhdistää ne ongelmanratkaisuun ja minätietoisuuden kehittämiseen”. (Hakkarainen 2008: 121.) Ideana on, että lapsen oppimisen ohjaamisessa ei roolileikistä suoraan siirrytä koulun oppimistehtäviin, vaan välivaiheessa käytetään tarinoiden antamaa tukea. Lapsi saa kokea olevansa sankari pulmia ratkaistessaan. Merkityksellistä tässä on toiminnan lapsille luoma motivaatio sekä tunnepitoisuus. Aikuisten tehtävänä tässä toimintamallissa on vastata teeman ja sitä toteuttavan yhteisön suunnittelusta, mutta lasten ideoima leikki ohjaa toteutusta. ”Aikuisen vastuulla on leikin, tarinan ja leikkimaailman juonien problematisoiminen lasten roolisuhteiden tasolla.” (Hakkarainen 2008: 125). Lasten ja aikuisten yhteisessä leikkimaailmassa lähtökohtana ovat aikuisten asettamat kasvatukselliset tavoitteet, mutta niihin ei pyritä mekaanisesti. Lasten aloitteet ja ideat ohjaavat etenemistä. ”Juonellisen oppimisen lähtökohta on ajatus, että oppimisen motivaation kehittäminen ei onnistu kasvattamalla lasten tietoja ja taitoja. Yhä varhaisemmin lapsen elämässä alkava tiedollinen opettaminen ei vie kehitystä kokonaisuutena eteenpäin, ellei samalla tueta persoonallisuuden ja minän kehittymistä.” (Hakkarainen 2008: 131.)

4.6 Leikki psykomotoriikassa

Leikkiä käsittelevä luku on laajentunut huomattavasti suunnitellusta! Vielä on kuitenkin käsittelemättä lähes kokonaan psykomotoriikan näkökulma leikkiin. Ajattelin ensin kirjoittaa sen edellisten lukujen sisään, mutta toisaalta näin erilleen kirjoitettuna leikin erityispiirteisiin psykomotoriikassa on helpompi palata. Kehittämistyöni käytännön toteutuksen alkuvaiheessa, tammi-helmikuussa 2013 minut valtasi epätoivo. Olin tekemässä psykomotoriikan opintoihin liittyvää kehittämistyötä, mutta päiväkotiryhmäni lapset eivät ensisijaisesti liikkuneet tuokioilla, vaan leikkivät selvästi erilaisia liikunnallisia roolileikkejä! Mielessä kävi jopa kokeilun keskeyttäminen, koska odotettua liikunnan lisääntymistä toiminnassa ei tullutkaan, mutta onneksi en tehnyt niin, vaan päätin viedä projektini loppuun.

Psykomotoriikan sisältämään leikkiin tutustuessani valtaosa viittauksista koskee liikuntaleikkejä. Esimerkiksi suomalaisista Pietilä (1997), Pietilä (2005) ja Koljonen (2005) puhuvat liikunnan lisäksi leikistä, mutta sisältöön tutustuessa huomaa, että leikillä tarkoitetaan lähinnä sääntöihin perustuvaa liikuntaleikkiä. Tämä on luonnollista ajatellen psykomotoriikan lähtökohtaa liikuntaan painottuvana, mutta ihmisen toimintakykyä hyvin kokonaisvaltaisesti tukevana terapiamuotona. (Zimmer 2011: 19.) Psykomotoriikka on muotoutunut eri maissa omanlaisekseen, sen oivalsin konkreettisesti Barcelonan Psykomotoriikka kongressiin osallistuessani toukokuussa 2013. (Seewald 2013.) Luennon perusteella voi sanoa, että esimerkiksi eurooppalaista psykomotoriikkaa on nykyään vaikeaa yksiselitteisesti määritellä yhteisistä lähtökohdista huolimatta. Eri suuntauksia on vahvistanut ymmärtääkseni myös se, että psykomotoriikalla ei ole omaa erillistä teoriapohjaa, vaan siinä viitataan useisiin lähitieteisiin; psykologiaan, erityispedagogiikkaan, sosiologiaan, liikuntatieteisiin, sosiologiaan ja kasvatustieteeseen. (Koljonen 2013.) Näin kullakin tieteenalalla tapahtunut kehitys on vaikuttanut myös psykomotoriikan käsitteenmuodostukseen.

Yllätyksekseni psykomotoriikasta on muotoutunut myös voimakkaasti leikkiä, jopa roolileikkiä painottava "lapsikeskeinen psykomotoriikka"! Zimmer käyttääkin leikkiä ja liikuntaa synonyymien tapaan puhuessaan lapsen toiminnasta. Tavoitteena on leikin ja liikunnan keinoin tukea lapsen itsetunnon kehittymistä. Motoristen toimintojen ja liikuntavaikeuksien tukeminen jäävät vähemmälle huomiolle kun korostetaan itsetunnon tukemista niin, että lapsi lopulta voi auttaa itse itseään. Positiivisen minäkäsityksen luominen onkin psykomotoriikan tärkeä tehtävä. Vielä leikkikeskeisemmältä vaikuttaa Zimmerin viittaus Seenwaldin (1992) "ymmärtävään psykomotoriikkaan", jossa painotetaan välineiden merkitystä lapsen mielikuvituksen virittäjänä, ei niinkään liikuntakokemusten mahdollistajana. (Zimmer 2011: 40 – 41.) Leikki on nykyään korostunut myös suomalaisessa psykomotoriikassa. Ainakin Koljosen luennoilla (Koljonen 2013) psykomotorisen toiminnan yhtenä periaatteena korostettiin toiminnallisuuden ja kokonaisvaltaisuuden lisäksi prosessinomaisuutta. Prosessissa tärkeintä on toiminta ja sen merkitys yksilölle; ei niinkään tuotos. Tässä yhteydessä leikki käy hyvin kuvaamaan eri-ikäisten ihmisten psykomotorista toimintaa.

Zimmerin lapsikeskeisessä psykomotoriikassa lapsen minäkäsityksen tukeminen perustuu oman käsitykseni mukaan leikilliseen liikkumiseen tai liikunnalliseen

leikkimiseen. Lapsille leikki ja liikkuminen ovat luonnollisia toimintatapoja. Lasten leikkien aiheet eivät ole mitä tahansa, vaan asioita, jotka vaativat käsittelyä. Leikki johdattaa myös vuorovaikutukseen toisten lasten kanssa, kun hänet hyväksytään mukaan ja leikkiessään lapsi toimii taitojensa ylärajalla. (Zimmer 2011: 73.) Tässä tulee mieleen Hakkaraisen ja toistekin suomalaisten leikkitutkijoiden viittaus Vygotskin lähikehityksen vyöhykkeeseen. (esim. Hakkarainen 2008: 45 – 49.)

Leikin symboliikalla on vahva asema psykomotoriikan leikkikäsityksessä. Kytken sen yhteen psykomotoriikan terapiataustaan ja siihen, että ytimenä on positiivisen minäkuvan tukemisessa. (Zimmer 2011: 75.) Psykomotoriikan leikkikäsitystä voisi verrata leikkiterapian leikkikäsitykseen, jossa ”lapset ilmaisevat kokemustaan lelujen tai lelujen sisältämän symboliikan kautta. Tietämättä tarkemmin matkan sisältöä leikkiterapeutti kuuntelee ja kokee yhdessä lapsen kanssa. Lapsilla on vahva tunne siitä, miten he voisivat saavuttaa hyvinvoinnin. Tämä tunne integroituu ja sulautuu osaksi heidän toimintaansa, ja elämä alkaa alusta. Tämän tyydytyksen ja elämäkokemuksen antaman ilon ansiosta he voivat itse päättää elämänsä tarkoituksesta ja jakaa sen muun maailman kanssa”. (Norton – Norton 2012: 67.) Tai ”juuri leikin kautta lapset pystyvät parhaimmin muodostamaan terapeutin liiton, ilmaisemaan itseään, muodostamaan suhteen muihin ihmisiin, oppimaan uusia tietoja ja taitoja, pönkittämään itsetuntoaan, hallitsemaan stressiä ja kehittämään minäkuvaansa”. (Schaefer – Kaduson 2012: 9.)

Itseni on helpompaa ymmärtää psykomotoriikan leikkikäsitystä leikkiterapian kautta. Silloin leikin ja liikunnan symbolinen sisältö tulee ymmärrettävämmäksi. Omaan leikkikäsitykseeni tämä terapiapainotus ei ole kuulunut, vaikka olen aiemminkin ajatellut lasten työstävän kokemuksiaan leikkiessään. Leikin symbolista sisältöä en ole uskaltanut ryhtyä avaamaan!

Zimmerin mukaan leikin ja liikunnan symbolisen sisällön kautta lapsen on mahdollista muuttaa omaa negatiivista minäkuvaansa, käsitellä omia kommunikaatiovaikeuksia tai oppia vaihtoehtoisia käyttäytymismalleja häiritsevälle käyttäytymiselle. Psykomotorisen toimintamallin avulla tavoitteena on, että lapsi voimaantuu niin, että voi auttaa itse itseään. Voimaantuminen tapahtuu liikunnallisesti leikkien tai leikillisesti liikkuen, kun lapsi saa olla itse aktiivinen toimija ja saa muokata ympäristöään leikki-ideaansa

vastaavaksi. "Leikin avulla lapset työstävät omia kokemuksiaan, elämyksiään ja omaa ajatusmaailmaansa. Leikeissä voi tulla esille myös tiedostamattomia ristiriitoja." (Zimmer 2011: 75.)

Symboliikan lisäksi psykomotoriikassa korostetaan leikin merkityksellisyyttä lapselle. Lapsi leikkii vain itselleen merkityksellisiä leikkejä, siksi itse valitut toiminnot ovat tärkeitä. Ne myös motivoivat ponnistelemaan leikissä omien kykyjen ylärajalla. Lapset ovat leikissä usein pitkäjänteisempiä, sosiaalisesti taitavampia ja kielellisesti kehittyneempiä kuin arjessa. Lapsi itse arvottaa leikissä toimintaansa ja tarvitsee siihen aikaa ja tilaa. Lapsi käy läpi kokemuksiaan välillisesti ja voi antaa omalle toiminnalleen uusia sääntöjä. Leikissä lapsi kokeilee erilaisia käyttäytymisvaihtoehtoja ja voi samaistua arjessa saavuttamattomaan rooliin. Koettujen tilanteiden uudelleen kokeminen "mahdollistaa aggressioiden purkamisen, jännitystilojen laukaisun ja salaisten toiveiden toteutumisen symbolisessa muodossa". (Zimmer 2011: 77.)

Valinnanvapaus ja vapaaehtoisuus kuuluvat myös psykomotoriikan leikkikäsitukseen. Näin ajatellaan lapsen ottavan selvästi vastuuta omasta toiminnastaan. Aikuinen ei pääätä lapsen puolestaan, vaan valinta on lapsen oma, "minun". Lapselle muodostuu myös käsitys siitä, että hänet otetaan todesta ja hänen pyrkimystään itsenäisyyteen kunnioitetaan. Ainoastaan ilomielin ja vapaaehtoisesti tapahtuva osallistuminen mahdollista ja edistää lapsen koko persoonallisuuden kehittymistä!

Leikin ristiriita, ongelma tai tehtävä haastavat ja motivoivat lasta leikkimään. Elämyksellisyys ja jännitys siitä, miten tehtävän voisi ratkaista virittävät leikkiä. Ratkaistavien ongelmien tulee olla avoimia, eli niihin täytyy löytyä jokaisen käsillä oleva ratkaisuvaihtoehto. Vain näin itse kukin voi saada myönteisen kuvan tilanteesta suoriutumisesta. Symbolileikissä mahdollistuu matkiminen: työstetään todellisuuden tapahtumia ja kokemuksia; kompensatio: korjataan todellisuutta toimintavaihtoehtoja ja rooleja kokeilemalla sekä ennakoiva toiminta: valmistaudutaan etukäteen mahdollisiin tapahtumiin ja tarkastellaan niissä toimimisen eri vaihtoehtoja. (Zimmer 2011: 80.) Lapsen minän kehittymiselle näillä mahdollisuuksilla on suuri merkitys. Leikki voi symboloida minää kohteen, toiminnon tai mielikuvan kautta. Leikissä lapsi voi kokeilla vaihtoehtoisia toimintamalleja tai luoda käsitystä omasta ihanneminästä. Leikkitalanteissa lapsen pitää pystyä ilmaisemaan myös negatiiviset tunteensa.

Leikki- ja liikuntatilanteet ovat lapselle houkuttelevat lapsia toimimaan. Aikuinen, tai aikuinen yhdessä lasten kanssa rakentavat toimintaympäristöä, joka sallii lapsen spontaanin toiminnan. Lapsen kehitystä edistetään omaehtoisen toiminnan kautta ja samalla näistä toiminnoista muodostuu lapselle merkityksellisiä ja mielenkiintoisia. Toiminnan symbolisen ulottuvuuden eli leikin kautta lapsi pystyy toimimaan itselleen merkityksellisemmin ja pitkäjänteisemmin kuin pelkästään harjoitellen. Aikuisen tehtävänä on myös tukea lapsen pyrkimyksiä omatoimisuuteen ja tehtävien itsenäiseen hallintaan epäsuoraa apua antaen. ”Leikkitilanteet edesauttavat lapsen motorista kehitystä monella tapaa, mutta samalla ne tukevat kokonaisvaltaisesti myös sosiaalista, kognitiivista, kielellistä ja emotionaalista kehitystä” päättää Zimmer leikin kuvaamisen psykomotoriikan näkökulmasta. (Zimmer 2011: 84.)

5. Jumppaleikkiryhmien toiminta

Aloitimme iltapäivän jumppaleikit heti ryhmämme palattua joululomalta, tammikuun alussa 2013. Ryhmämme työntekijöillä oli yhteinen tarve lähteä muuttamaan iltapäivien toimintamallia. Iltapäivän jumppaleikit toteutettiin ryhmämme tuokio- ja nukkumahuoneessa, n. 30 m² suorakaiteen muotoisessa tilassa. Huoneen keskellä on toisessa reunassa noin puolen metrin seinämä muistona entisestä väliseinästä. Tuokiota varten otimme lattialta matot pois ja siirsimme huonekaluja, lähinnä tuoleja seinän viereen. Näin saimme käyttöön mahdollisimman ison yhtenäisen tilan. Aluksi suorastaan pelkäsin, että lapset törmäilisivät seinäkkeeseen juoksun tohinassa, mutta onnekseni pelko oli turha! Ikkunoiden sälekaihtimet laitoin kiinni, ettei ohimenevä liikenne sotke keskittymistä. Tilan koko määräytti leikkiryhmän koon. Arvioin, että korkeintaan neljä lasta sopii leikkimään liikunnallisempia leikkejä kerralla tässä huoneessa. Päiväkodissamme on liikuntasali, mutta ryhmämme ei voi käyttää sitä iltapäivisin.

Lapset jaoin kiinteisiin jumppaleikkiryhmiin painottaen ryhmien toimivuutta. Yritin saada ryhmään aina eri-ikäisiä lapsia, tyttöjä ja poikia sekä erityisen tuen tarpeessa olevia kuin tukilapsiakin. Leikkitaidoiltaan eri vaiheissa olevia lapsia yritin myös sovittaa

samaan ryhmään. Myös lasten hoitoajat piti ottaa huomioon. Ryhmien kooksi muotoutui kahdesta kolmeen lapseen.

Iltapäivän jumppaleikkiryhmiä ohjasivat alusta alkaen minun lisäksi ryhmämme lastentarhanopettaja ja lastenhoitaja. Annoin ohjausta työkavereillani ryhmämme viikkopalaverissa keskustellen ja yhdessä ideoiden. Psykomotoriikkakurssin materiaalia on ollut työkavereillani käytettävissä, aloin kasata koulutuksesta saamaani aineistoa ryhmämme omaksi Psykomotoriikka-kansioksi. Samoin päiväkodin liikunta-aiheisesta kirjallisuudesta löytyi psykomotoriikkaan hyvin sopivia ideoita.

Uskalsin lähteä toteuttamaan psykomotoriikkaan tutustumista näin jaetulla vastuulla, koska tunnen työkaverini ja heidän toimintatapansa hyvin. Samalla psykomotoriikan ideaan sai ja oli pakko tutustua; ja viikoittaiset keskusteluhetket veivät yhteistä psykomotoriikkatietoisuutta eteenpäin. Toimintamalli oli myös päiväkotimme arkirutiinien mukainen, jossa kaikki kasvatusvastuulliset ohjaavat toimintaa vuorotellen työvuoronsa mukaisesti. Jumppaleikkien kuvauksessa käytän kaikista lasten jumppaleikkejä ohjanneista työntekijöistä nimikettä ohjaaja. Lasten vanhemmille kerroin omasta psykomotoriikan opiskelustani sekä aloitettavasta uudesta toimintamallista tavatessamme. Kerroin myös ryhmien toiminta-ajan, mutta en velvoittanut siihen, että lasten pitäisi olla vaikkapa klo 15 asti hoidossa iltapäivällä. Lasten vanhemmat ovat tottuneet jo aikaisemminkin ryhmämme pienryhmätoimintaan.

Läksin liikkeelle siitä ajatuksesta, että toteuttaisimme iltapäivän jumppaleikkejä kahtena päivänä viikoittain; tiistaisin ja torstaisin. Tällöin molempina päivinä olisi kaksi eri ryhmää jumppaleikeissä. Tuokiolla käytettävät välineet toin tilaan pyykkikorissa, jonka olin peittänyt huovalla. Korissa oli periaatteessa 3-4 erityyppistä jumppakäytössä olleita välineitä, joista vaihdoin aina yhden välineen kerrallaan. Näin edellisen kerran toimintaideoita saatiin hyödyntää uudelleen, mutta aina oli jotain uuttakin leikkiä innoittamassa. Välineitä valitessa ajatuksena oli niiden innostavuus ja leikkiin houkuttelevuus, monipuolisuus, erilaisten aisti- ja kekokokemusten saaminen ja välineiden mahdollistama yhteistoiminnallinen leikki. Oma odotukseni oli, että jumppaleikkituokioista muodostuisi vauhdikkaita liikunnallisia leikkituokioita.

Iltapäivän jumppaleikkien tarkat kuvaukset, lasten käytössä olleet välineet, lasten ja ohjaajien kommentit ja havainnot leikistä ovat liitteessä (Liite 1). Aloitin leikkikuvausten kirjoittamisen ilman lasten koodausta, mutta koska teksti muuttui vaikeasti luettavaksi, eikä antanut mitään tietoa yksittäisen lapsen leikeistä, niin päädyin koodaukseen. Siinä on jokaisella lapsella oma koodinimi T1 – T6 ja P1 – P5. Ohjaajien kommenteista jätin pois ne suorat viittaukset lapsiin, joista heidät olisi voinut helposti tunnistaa. Samasta syystä työssäni puhutaan vain eräästä päiväkodista.

5.1 Lasten aloitteellisuuden löytäminen

Aloitusvaiheen toimintaideana oli antaa tilaa lasten aloitteellisuudelle. Välinekori tuotiin peitettynä tilaan ja kerroin, että tutkittuamme korin välineet kukin saa halutessaan keksiä leikin tai liikuntaleikin haluamallaan välineellä. Toiset lapset olisivat sitten tässä leikissä mukana. Ohjaajan tehtävänä oli pysytellä tavallista passiivisempänä leikkitalanteissa ja keskittyä aiempaa enemmän niin leikkitalanteiden kuin lasten sosiaalisten suhteiden havainnointiin ja kirjaamiseen. Ohjaajan piti tietysti pysyä hyvin tietoisena siitä, mitä ryhmässä tapahtui, jotta hän tarvittaessa pystyi mahdollisimman huomaamattomasti ohjaamaan sekä leikkiä tai sosiaalisia suhteita joko sanallisilla tai toiminnallisilla aloitteilla. (Zimmer 2011: 147 – 148.) Alusta asti kirjassimme mahdollisimman paljon ryhmässä tapahtunutta muistiin Jumppaleikkivihkoon. Kirjattua tulivat tietenkin lasten leikkialoitteet ja aikuisten ohjaus niissä. Myös lasten ja aikuisten reaktioita kirjoitettiin muistiin. Lopussa välineet siivottiin yhdessä takaisin koriin. Annoin työkavereilleni täytettäväksi havainnointilomakkeen lasten käyttäytymisestä leikki- ja liikuntatilanteissa (Zimmer 2011: 101) Suunnitelmani oli, että lomaketta käytettäisiin alku- ja loppumittaukseen, jolloin voisimme löytää ne lapset jotka olivat hyötäneet toiminnasta selvästi. Ajattelin ottaa nämä lomakkeet myös mukaan lasten keväisissä VASU -keskusteluissa vanhempien kanssa.

Aloitusvaiheen jälkeen kesti useita viikkoja, ennen kuin osasin ohjata toimintaa tietoisesti eteenpäin. Olimme hieman hämmentyneitä ja myös innostuneita lasten leikeistä, koska ne eivät vastanneet ennakko-odotuksiamme. Minulle myös konkretisoitui vastuu omasta kehittämistyöstäni. Pelkkä ryhmämme toiminnan uuden suunnan hakeminen ei enää riittänyt, vaan kehittämistyölle oli löydettävä jokin rakenne. Minulla ei ollut valmista toimintamallia aloittaessamme, mutta

toimintatutkimuksen spiraalirakenne selkeytti ongelmani. Spiraalimainen eteneminen, jossa suunnittelu, toteuttaminen, arvioiminen ja refleктоiminen seuraavat toisiaan sopivat erittäin hyvin tilanteeseemme. (Ojasalo – Moilanen - Ritalahti 2009: 58 – 61.)

Lasten leikit olivat aloitusvaiheessa välineiden kokeilua ja huivien innoittamia tansseja. Huivitanssien hienot koreografiat ja mielikuvituksen lento hämmästyttivät meitä ohjaajia. Tuntui uskomattomalta, että lapset itse voisivat keksiä hetkessä jotain niin hienoa! Lapset olivat myös todella innostuneita ja aktiivisia. Myös lasten itsensä keksimiä sääntöleikkejä oli alusta asti. Sääntöleikit olivat lähinnä ulkoleikkien tai jumpasta tuttujen leikkien muunnelmia. Keppihevosleikki muistutti nopeasti roolileikkiä. Myös temppuratojen tyyppisiä leikkejä alkoi kehittyä. Leikit olivat lyhytkestoisia, mutta siihen oli osaltaan vaikuttamassa annetut ohjeetkin. Ohjeistin alkuvaiheen niin, että jokainen saa halutessaan keksiä itse leikin, johon toiset tulevat mukaan. Ajattelin silloin, että näin jokainen saisi halutessaan kokemuksen leikkien johtajana olemisesta.

Lasten toiminnassa oli meille ohjaajille monta yllätystä. Joidenkin lasten idearikkaus oli suunnatonta. Aloimme ymmärtää paremmin erästä lasta, jolla oli vaikeuksia pysyä paikallaan ruokapöydässä, kun seurasimme hänen mielikuvituksen lentoa leikeissä. Taas toisella hiljaisemmalla lapsella oli myös leikki-ideoita, nyt kun hänellä oli mahdollisuus ideointiin kaikessa rauhassa. Ja toisaalta me leikkien ohjaajatkin tulimme kiinnittäneeksi huomiota hänen toimintaansa, kun keskityimme seuraamaan lasten leikkejä. Joillakin lapsilla oli vaikeuksia suunnitella leikkejä, mutta hekin pääsivät välineiden kokeilujen kautta toimimaan. Joillekin lapsille uusi tilanne oli niin hämmentävä, että leikki muuttui helposti päämäärättömäksi riehumiseksi. Lasten tarkkaavuus- ja kommunikointipulmat vaikuttivat paljon olettamaani enemmän leikkien kulkuun. Toisaalta taas kun me ohjaajat keskityimme havainnoimaan leikkejä, niin opimme huomaamaan nopeasti ohi meneviä, heikkoja aloitteitakin. Lasten pulmat keskinäisessä vuorovaikutuksessa olivat odotettuja. Oli innostavaa suunnitella omaa leikkiä, mutta hankalaa olla mukana toisen suunnittelemassa leikissä. Ohjaajaa tarvittiinkin aloitusvaiheessa usein niin leikkien ideointiin, kuin myös tilanteiden selvittelyyn. Leikkitalanne näytti olevan lapsille todella vaativa sosiaalisten taitojen suhteen. Kaikki lapset tarvitsivat tukea joko kontaktien luomisessa, yhteistyössä toimimisessa tai suvaitsevaisuudessa.

Leikkien ohjaajille oli uusi kokemus antaa lasten suunnitelmien viedä leikkejä näin vahvasti eteenpäin! Nähtyämme millaisiin leikkeihin ryhmämme lapset pystyvät jo aloitusvaiheessa, olimme kaikki yhtä vakuuttuneita siitä, että jumppaleikkejä kannattaa jatkaa. Aloimme tottua niin lasten havainnointiin kuin leikkien kirjaamiseen. Havainnoinnin kautta tuntui löytyvän uutta tietoa meille tutuista lapsista.

5.2 Kohti yhteisleikkiä

Toisessa vaiheessa, kuudennella leikkiviikolla aloitimme leikkituokion aikuisen ohjaamalla yhteisleikillä. Anoin myös ohjeen, että suosisimme yhteisleikkejä jokaisen itse keksimän leikin sijaan. Tässä vaiheessa aloimme jo kiinnittää huomiota siihen, että lasten leikkejä piti aina olla keskeyttämässä, koska aika ei millään riittänyt kahden ryhmän vapaasti eteneviin leikkeihin peräkkäin samana iltapäivänä. Niinpä päädyimme siihen, että lasten leikkiaikaa pitäisi lisätä, mutta joskus myöhemmin.

Huomio kiinnittyi nyt siihen, miten lapset rakentelivat lähes yksinomaan temppuratoja kolmella seuraavalla viikolla. Välineiden kokeiluja ei ollut ollenkaan, mutta temppuradoista alkoi vähitellen kehittyä roolileikkiä. Temppuratojen suunnittelu sujui mukavasti vuorotteluperiaatteella; ohjaajan aloitteesta. Näin päästiin hienosti yhteisen leikin kynnykselle! Se jäi mietityttämään, vaikuttiko annettu ohje yhteisleikkien suosimisesta näin voimakkaasti leikkien ohjaajien toimintaan, vai olivatko lapset jo valmiita aloittamaan yhteisleikit? Samoin mietitytti, mikä oli tarjolla olevien välineiden vaikutus? Ohjasivatko välineet temppuratojen rakenteluun? Mikä vaikutus oli ohjaajan vetämällä yhteisellä aloitusleikillä lasten leikkeihin? Innostiko se yhteisleikkiin?

Kahdeksannella leikkiviikolla lapsia innostava alkuleikki viritti vahvan meri- tai poliisiaiheisen roolileikin kaikissa leikkiryhmissä. Lasten yhteisleikkitaidot olivat kehittyneet niin, että ohjaajan pienellä tuella päästiin leikissä eteenpäin. Ohjaajien asenne leikkiin oli muuttunut niin, että he sietivät myös leikin hiljaisia hetkiä. Nopeita juonenkäänteitä on opittu myös hyväksymään ja seuraamaan. Roolileikissä tuli esille selvästi leikin eteneminen kielellisesti kerrottuna. Myös leikkikaverin suuri vaikutus leikin kulkuun nähdään. Lasten leikit olivat nyt niin mielenkiintoisia, että oli aivan välttämätöntä muuttaa suunnitelmaamme ja pitää jumppaleikkiryhmiä neljänä iltapäivänä.

5.3 Roolileikit alkavat

Kolmannessa vaiheessa, yhdeksännellä leikkiviikolla, samaan aikaan kun ryhmiä alettiin pitää neljänä iltapäivänä viikossa maanantaista torstaihin, leikkiryhmien koostumusta vähän muutettiin. Pohdimme yhdessä sitä, ketkä lapset tukisivat toistensa leikkitaitojen kehittymistä mahdollisimman hyvin. Toimintaan tuli nyt mukaan kaksi uutta lasta. Ehdotin leikkituokioiden aloitukseen otettavaksi kehon- ja tilanhahmotusleikkiä, koska useammalla lapsella oli pulmia näissä asioissa. Samoin uutena tuli leikkien muistelua tuokion lopussa. Ajatukseni oli, että näin lapset palaavat nopeammin arkeen intensiivisten leikkien jälkeen. Muutoksen jälkeen jokainen ryhmä sai leikkiä vapaasti noin 45 minuutin ajan ilman häiriöitä. Myös lasten ryhmiä arvostimme enemmän eikä ryhmiä sekoiteltu niin herkästi kuin alussa. Vain siinä tapauksessa, että leikkijä jäisi yksin kaverien poissaolon tai tavallista aiemman kotiinlähdön takia leikkijä sai pyytää haluamansa kaverin leikkeihin mukaan.

Leikkien pidentyneen keston ja toisaalta leikkiryhmien pysyvyyden takia aloin nyt kirjata leikkien kuvaukseen erikseen kunkin leikkiryhmän leikin. Tähän asti olin kirjannut leikkejä yhteenvedon tapaan. Uuden kirjaustavan ansiosta roolileikkien rakenne ja erilaisuus eri ryhmillä käy selvästi esille.

Yhdennentoista leikkikerran aluksi annoin ohjeen aloitta leikkituokio aistiharjoitteilla, koska näitäkin pulmia ryhmämme lapsilla on. Pyysin myös kiinnittämään huomiota lasten yhteisleikkitaitoihin. Keskustelimme myös jumppaleikkiryhmien lopettamisesta ja sovimme, että ryhmät kokoontuvat huhtikuun loppuun saakka. Sovimme, että otamme ryhmien päättymisen puheeksi lasten kanssa viimeisellä kerralla.

Kahdeksannella leikkikerralla alkanut roolileikkien valta-aika kesti jumppaleikkien päättämiseen saakka, yhteensä kahdeksan viikon ajan. Lapset kokeilivat ja testasivat tuokion uusia välineitä lähes aina ensimmäisenä aloitusleikkien jälkeen, mutta kokeilut eivät olleet pitkäkestoisia. Seuraavien viikkojen aikana oli vain yksi selvä sääntöleikki ja kolme erillistä temppurataa lasten ideoimana. Jumppaleikkejä aloittavien lasten ryhmässä piti ohjaajan käynnistää temppuradan suunnittelu, koska leikit eivät olisi

päässeet muuten alkuun. Roolileikit valtasivat leikkiajan ja ne olivat intensiivisiä ja pitkäkestoisia. Ryhmille alkoi muodostua omia leikkiteemoja, jotka toistuivat useidenkin viikkojen ajan vähän muunneltuina. Leikkien ryhmittely leikkiteemoihin ei tee oikeutta moniulotteisille ja nopeasti muuntuville leikeille, joissa välillä poiketaan omaankin leikkiin yksin ja yhtä sujuvasti palataan takaisin yhteiseen leikkiin. Kun katsoin tarkemmin leikkiryhmien koostumusta, niin huomasin, että leikkiryhmissä oli sittenkin tapahtunut suurempaa vaihtelua, kuin mitä oletin. Siitäkin huolimatta sama leikkiteema oli jatkunut leikkikerrasta toiseen! Voisiko tästä päätellä, että jo yhdenkin lapsen vahva leikki-idea voi kannatella roolileikkiä? Toisaalta ryhmiä tarkastellessa huomaa myös, että niissä ryhmissä, missä muutokset ovat vähäisimpiä, niin roolileikit ovat olleet pitkäkestoisimpia. Olisi mielenkiintoista tutkia roolileikkien etenemistä myös yksittäisen lapsen näkökulmasta; miten hänen leikkiensä kehittäminen on edennyt.

Maanantain ryhmän roolileikit alkoivat merileikistä, jossa olivat mukana myös hait ja ambulanssi. Leikit jatkuivat meri ja kalastusaiheella samoilla kaveruksilla. Sitten vaihtui ryhmän toinen leikkijä ja aiheeksi muodostui pääsiäisleikki ja seuraavalla kerralla Tomi-traktori ja Piipi- hiiri leikkiä. Seuraavalla viikolla ryhmässä oli muitakin lapsia ja silloin leikittiin merisiilileikkiä. Seuraavalla kerralla ryhmän omat lapset olivat kahdestaan ja he tekivätkin tuntoradan laatikoista temppuradan. Sitten taas palattiin meri – kalastus-laiva – leikkiin ja viimeisellä kerralla oli lentokone – kulkuväline – hammaslääkärileikki.

Tiistain ryhmä aloitti myös meriaiheisella merisiilileikillä. Leikki jatkui myös merisiilileikkinä ja seuraavalla kerralla kauppaleikkinä. Sitten palattiin meriaiheeseen merenneitoleikkinä. Seuraavalla kerralla ryhmässä oli muitakin lapsia ja roolileikit jatkuivat merisiilileikkinä. Omassa ryhmässä leikittiin seuraavaksi koulu – prinsessa – aiheista roolileikkiä. Sitten leikkijät olivat satutaikamaassa ja metsästäjänä. Viimeisellä kerralla roolileikki oli kotileikkiä, jossa tapahtui paljon! Järjestettiin syntymäpäivät, käytiin koulussa ja ostoksilla hattukaupassa sekä juhlittiin Halloweenia. Tällä kertaa oli vain toinen ryhmän varsinaisista jäsenistä mukana. Tässä ryhmässä tapahtui vähiten muutoksia jumppaleikkien aikana.

Keskiviikon ryhmässä aloitti kaksi uutta lasta ja kolmaskaan lapsi ei ollut mukana muita lapsia inspiroineessa merileikissä kahdeksannella leikkiviikolla. Niinpä leikit aloitettiin aikuisen käynnistämällä temppuradalla. Seuraavalla kerralla ryhmässä oli poliisileikissä

mukana ollut lapsi ja tässäkin ryhmässä poliisi – palomiesleikki lähti käyntiin. Poliisileikki jatkui vahvana vielä seuraavallakin kerralla. Sitten olivatkin kaikki ryhmän lapset poissa samalla viikolla. Siitä huolimatta poliisileikki jatkui kahden viikon kuluttua, se vain muuntui poliisi – rosvo – kuolema – leikiksi. Toiseksi viimeisellä kerralla leikissä olikin monta rinnakkaista roolileikkiä, kun sama varjo oli sekä majana, veneenä että lentokoneena. Välillä leikissä oli haamuja ja poliiseja sekä rosvoja. Viimeisellä kerralla keskiviikon ryhmän leikit olivat lähinnä välineillä temppuilla ja kokeiluja; yhteistä roolileikkiä ei syntynyt. Nyt ryhmän varsinaisista lapsista oli vain yksi mukana ja hänellä itse valittu kaveri mukana. He olivat leikkineet vain vähän yhdessä.

Torstain ryhmän leikit alkoivatkin poliisileikillä, joka jatkui seuraavalla kerralla tulivuori-ampiaisleikkinä ja muuttui kolmannella kerralla kirpputori – ABC -aiheeksi. Seuraavan kerran leikin aiheena oli kirpputori – vankila. Seuraavalla viikolla oli yhdistetty ryhmä ja siinä leikit jatkuivat poliisi – ufo – pommi – aloituksilla ja lopulta kehittyivät mukavaksi sirkusleikiksi. Sirkusleikki jatkui seuraavalla kerralla. Toiseksi viimeisellä kerralla sirkusaihe oli mukana perhe – lääkäri – temppurataleikissä ja viimeisellä kerralla leikin aiheena oli kuolema – eläinlääkäri. Tässä ryhmässä oli vain sirkusleikkikerroilla kaksi samaa lasta, muutoin ryhmän koostumus muuttui joka kerralla. Yksi lapsi oli mukana leikeissä kaikilla muilla kerroilla paitsi viimeisellä kerralla.

Suunnitelmissani oli, että olisin voinut tässä vaiheessa tehdä leikkiryhmistä tarkemmat analyysit niin leikkien sisältöjen kuin lasten yhteistyötaitojen osalta. Eri päivien leikkiryhmien roolileikit olivat luonteeltaan erilaisia, mutta selkeitä eroja en silti löytänyt. Kaikkien ryhmien leikit vaihtelivat niin kestoaltaan kuin intensiteetiltäänkin. Vaikka pyrimme siihen, että lapset olisivat leikkineet pääsääntöisesti samassa ryhmässä, niin silti ryhmien kokoonpanot ovat vaihdelleet paljon. Ryhmien leikkikuvauksissa näkyy lasten muutosten lisäksi ohjaavan aikuisen vaikutus leikkien muotoutumiseen.

Lasten havainnointiin perustuvaa arviointia lapsen toiminnasta leikki- ja liikuntatilanteessa en voinut hyödyntää työssäni suunnitelmieni mukaan. Ajatukseni oli, että jokainen ohjaaja täyttäisi havainnointikaavakkeen omien VASU-lastensa osalta sekä jumppaleikkien aloitus- että lopetusvaiheessa. Kaavakkeet hautautuivat arjen kiireissä työpöydillemme ja niinpä niihin palattiin vasta jumppaleikkijakson

loppuvaiheessa. Näin lasten alkuarviointeja ei tullut tehtyä. Jatkossa lasten arviointi pitää tehdä niin, että tuokiolla on arviointiaikana mukana kaksi ohjaajaa, ja toinen voisi silloin keskittyä pelkästään lasten havainnointiin. Toisaalta lasten yksilöllisten kehityskaarten arviointi olisi ollut jo toisen kehittämistyön aihe.

Suuria ilonaiheita, jotka alkoivat näkyä jo jumppaleikkiryhmien puolivälissä, oli joidenkin lasten käyttäytymisessä tapahtuneet suuret muutokset. Ihmettelimme sitä, miten samassa toiminnassa yksi lapsi rohkaistuu tekemään leikkialoitteita ja toinen taas sietämään kolmannen aloitteita ja toimimaan lopulta vahvassa yhteistyössä. Neljäs lapsi alkoi jäsentää leikkiään paremmin ja viides taas toimi toiset hienosti huomioonottavasti.

Viimeisellä tuokiolla piti ottaa tuokioiden päättyminen puheeksi lasten kanssa. Tätä ei ole kuitenkaan kirjattu leikkiryhmien kuvauksiin. Muissa pienryhmätoiminnoissa on meillä ollut tapana lopettaa ryhmien kokoontumiset niin, että lapset ovat siitä tietoisia. Oletan siis, että kaikissa ryhmissä lopettamisesta on keskusteltu.

Lasten leikkien kuvauksessa ryhmittelin leikkien sisältämiä kehonkokemuksia, sekä sosiaalisia että materiaalikokemuksia yhteenvetona jokaiselta tuokiolta erikseen. Tämäkin analysointi olisi ollut vaikka oman kehittämistyön aihe! Kiinnitin huomiota siihen, että erilaisten aistikokemusten määrä on enemmän riippuvainen lasten käytössä olevista välineistä ja leikin intensiteetistä kuin ohjaajan suunnitteleman aistitarjonnan määrästä. Aikuisen ohjaamat ”harjoitukset” kestävät huomattavasti lyhyemmän aikaa kuin lasten itsensä keksimät, leikkiin kuuluvat kokeilut. Lasten leikkiin sisältyvät kokeilut ovat myös paljon monipuolisempi kuin aikuisten ohjaamat.

5.4 Jumppaleikkiprojekti työkaverielleni näkökulmasta

Iltapäivän jumppaleikkiryhmiä ohjanneiden työkaverieni merkitys tälle kehittämistyölle on korvaamaton. Ilman heidän uskallustaan ja heittäytymistään emme olisi päässeet kokemaan tätä yhteistä elämystä. Samalla joudun tunnustamaan, että oletin ehtiväni ja pystyväni ohjaamaan heitä enemmän. Käytännössä ohjaus tapahtui ainoastaan ryhmämme suunnittelutunnin aikana, jolloin rajattu aika piti jakaa monen tärkeän asian kesken. Keskustelimme tietenkin jumppaleikkiryhmistä muulloinkin, mutta päiväkodin

kiireisessä arjessa tätä yhteistä aikaa oli meillä aivan liian vähän! Arjen kiireisyyden takia tein kirjallisen kyselyn (Liite 2). Kyselyn sekä muistikuvieni perusteella kuvaan projektiamme työkavereitteni näkökulmasta.

Työkavereitani jännitti alkuvaiheessa se, osaavatko he toimia toivomallani tavalla lapsia ohjattaessa. Osaavatko he höllentää omaa ohjaustaan ja antaa lapsille enemmän tilaa toimintojen suunnittelussa. Jumppaleikkiryhmä – nimi tuntui heistä harhaanjohtavalta, koska leikit eivät olleet kovinkaan liikunnallisia. Nimi sotki ajatuksia, eivätkä he olleet varmoja mihin suuntaan leikkejä pitäisi ohjata. Ryhmien toiminnasta oli odotuksena, että saisimme lasten mielikuvituksen liikkeelle sekä sosiaaliset taidot kehittyisivät ja kaverisuhteet lujittuisivat. Jo alkuvaiheessa työkaverini olisivat kaivanneet enemmän tietoa psykomotoriikan perusteista.

Lasten leikeistä oli mieleen jäänyt erityisesti lasten keksimät nopeatempoiset ja vaiherikkaat, mielikuvitukselliset roolileikit. ”Aikuinen ei varmaan tuollaisia leikkejä keksisi.” ”Lapset keksivät yllättävän hyvin leikkejä, eikä varsinaista oikeaa kaavaa leikille ollut. Tavallaan kaikki leikit olivat oikeita.” Leikkiryhmien lapsista jäi mieleen parhaiten ne lapset, joiden käyttäytymisessä tapahtui suurimmat muutokset jumppaleikkien aikana. Myös ne lapset, joiden ohjaaminen oli haasteellisinta, muistetaan hyvin.

Jumppaleikkiryhmien ohjaaminen oli tuntunut haasteelliselta, koska ryhmät olivat luonteeltaan erilaisia. Kunkin ryhmän ohjaamiseen kehittyi vähitellen oma toimintamallinsa. Ohjaamista helpotti myös se, että vähitellen ryhmien toiminta suuntautui leikkeihin. Ohjaajan sivulle vetäytyminen antoi mahdollisuuden kirjata samanaikaisesti ryhmän tapahtumia ja ohjaajan vetäytyessä joidenkin lasten leikit pääsivät vauhtiin. Lasten havainnointikaavakkeet auttoivat lapsen käyttäytymisen muuttumisen havainnoinnissa.

Jumppaleikkiryhmien kokemuksia lasten aloitteiden hyödyntämisessä voidaan käyttää ryhmämme toiminnassa etenkin vapaissa leikkitilanteissa. Muussakin toiminnassa kannattaa työkavereitteni mielestä kuunnella, mikä lapsia oikeasti kiinnostaa.

6. Löytyivätkö siivet psykomotoriikasta?

Iltapäivän jumppaleikkituokioiden avulla halusin tutkia, löytäisinkö psykomotoriikalle ja varhaiserityiskasvatuksen nykypäivän linjauksille yhteistä perustaa. Halusin käytännössä kokeilla, sopiiko psykomotoriikka miten hyvin yhteen aloitteellisuuden, toiminnallisen osallistumisen ja yhteisöllisyyden kanssa. Samoin halusin löytää vastauksen siihen, mikä on ympäristön tai kirjaamisen merkitys psykomotoriikassa. Teoriaosuudessa löysinkin yhteisen perustan oikeastaan näille kaikille, eli sosiokonstruktiivinen oppimiskäsitys.

Käytännön kehittämistyössä näiden yhteyksien löytyminen oli päivän selvää. Psykomotorisen lähestymistavan kautta pääsi leikkiryhmien lasten aloitteisuus ja luovuus esille ennen kokemattomalla tavalla. Lasten leikkejä seurattaessa, ohjattaessa ja kirjatessa tuli huomanneeksi lasten aloitteisuuden, osallisuuden ja myös innostuksen. Lasten yhteisessä innostuneessa toiminnassa väitän nähneeni ”lähikehityksen vyöhykkeen” aivan silmieni edessä. Meitä leikkiryhmiä ohjanneita hämmästyttänyt lasten käyttäytymisen muutos johtui psykomotorisen ajattelun mukaan lasten minäkäsityksen vahvistumisesta. Sitä kautta impulsiivinen lapsi rauhoittui ja toiminta jäsenyi, passiivinen lapsi muuttui vähitellen aloitteisemmaksi ja syrjäanvetäytyvä rohkaistui. Osaltaan lasten itsetunnon vahvistumiseen vaikutti työtapamme. Luulen, että lapset kokivat itseään arvostettavan, kun kerrankin aikuiset antoivat heille aikaansa ja huomiota. Lapset saivat myös runsaasti vilpitöntä myönteistä palautetta leikeistään. Kiinteissä leikkiryhmissä leikit etenivät suotuisimmin. Psykomotorisesti lasten leikkejä arvioiden hämmästytti se, että lasten omissa leikeissä tuntui olevan monipuolisemmin ja pidempikestoisemmin erilaista stimulaatiota kuin aikuisten suunnittelemissa leikeissä.

Työyhteisön kannalta kehittämistyö osoitti selvästi havainnoinnin ja kirjaamisen merkityksen. Kirjaamalla tapahtumia muistiin voi tapahtumiin palata ja nähdä esimerkiksi lapsen kehityksestä sellaisia kehityslinjoja, joita ei arkipäivässä ole huomannutkaan. Havainnoinnin avulla olemme oppineet arvostamaan ja näkemään lasten vahvuuksia. Havainnointiin oppii vähitellen mutta ensin täytyy olla tietoinen asiasta mitä havainnoi. Olemme saaneet myös työyhteisössä olevaa hiljaista tietoa

näkyväksi. Toimintatavan muutoksen kannalta tämä ”pienien askelten periaate” on ollut erittäin toimiva. Tavoitteenani on ollut, että muutosta voitaisiin tehdä yhteisöllisesti.

Kehittämistyöni käytännön toteutuksessa näen monia puutteita. Minun olisi pitänyt ainakin järjestää enemmän teoriakoulutusta työkavereilleni ja pitää parempaa huolta alku- ja loppumittausten tekemisessä. Innostus ja toisaalta kiireinen arki veivät kuitenkin mennessään.

Psykomotoriikkaan tutustuminen on suunnannut työtäni uudelleen. Koko päiväkotimme toiminta on muuttunut lapsilähtöisemmäksi. Jumpappaleikit jatkuva ja leikkien kirjaaminen, samoin psykomotoriikan mukaiset lasten liikuntatuokiot ovat alkaneet. Olemme osallistuneet Valon liikunnan lisäämishankkeeseen koko päivähoidon voimin aloitteestani. Päivähoidon siirtyessä perusopetuksen puolelle tulossa on kunnan Varhaiskasvatussuunnitelman päivittäminen. Siihen tulee vahva painotus psykomotoriikkaan. Samoin lapsen kuntoutussuunnitelmaa muokkaan lasta kokonaisvaltaisemmin huomioivaksi. Olemme suunnittelemassa psykomotoriikan koulutusta päivähoidon henkilökunnalle seutukunnallisesti.

Lähteet

- Alijoki, Alisa – Pihlaja, Päivi 2011. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lapsen erityisen tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa Hujala, Eeva – Turja, Leena (toim.): Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS – kustannus. 260–273.
- Eskel, Pauliina – Marttila, Marjaana 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa Marjanen, Päivi – Marttila, Marjaana – Varsa, Marjo (toim.): Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS – kustannus. 75–94
- From, Kristine –Koppinen, Marja-Leena 2012. Menossa mukana. Tukea tarvitsevan lapsen ja nuoren toiminnallinen osallistuminen. Jyväskylä: PS –kustannus.
- Hakkarainen, Pentti 2002. Kehittävä esiopetus ja oppiminen. Jyväskylä: PS –kustannus.
- Hakkarainen, Pentti 2008. Leikki ja leikin ohjaus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Helenius, Aili – Korhonen, Riitta (toim.) Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja – kehitykseen. Helsinki: WSOY.
- Helenius, Aili 1993. Leikin kehitys varhaislapsuudessa. Tampere: Kirjayhtymä Oy.
- Helenius, Aili – Lummelahti, Leena 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS – kustannus.
- Kalliala, Marjatta 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Leikkikulttuuri ja yhteiskunnan muutos. Helsinki: Gaudeamus.
- Karila, Kirsti 2009. Lapsuudentutkimus ja päiväkotien toiminta. Teoksessa Alanen, Leena – Karila, Kirsti (toim.): Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. 249–262
- Karlsson, Liisa 2012. Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa Karlsson, Liisa – karimäki, Reeli (toim.): Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen Seura 17–53
- Koljonen, Maija 2005. Psykomotorisen harjaannuttamisen mahdollisuudet. Teoksessa Rintala, Pauli – Ahonen, Timo – Cantell, Marja – Nissinen, Anu (toim.): Liiku ja opi. Liikunnasta apua oppimisvaikeuksiin. Jyväskylä: PS – kustannus. 73–92
- Koljonen, Maija 2013. Psykomotoriikan teoreettisia perusteita ja tavoitteita – luennot. Psykomotoriikka toimintakyvyn tukena – erikoistumisopinnot. Metropolia.
- Koljonen, Maija 2013. Psykomotorisen toiminnan suunnittelu, toteutus ja arviointi – luennot. Psykomotoriikka toimintakyvyn tukena – erikoistumisopinnot. Metropolia.

- Koivula, Merja 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Marjanen, Päivi – Marttila, Marjaana – Varsa, Marjo (toim.): Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS – kustannus 19–43
- Kovanen, Päivi 2003. VARSU – Varhaisen oppimaan ohjaamisen suunnitelma. Jyväskylä: PS – kustannus.
- Kronqvist, Eeva-Liisa 2011. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, Eeva – Turja, Leena (toim.): Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS – kustannus. 13–30
- Lampi, Hanna 2013. Vuorovaikutus päivähoitossa – aikuisen aktiivinen aloitteisuus lapsen tukena. Päivähoidon henkilökunnan koulutuspäivän luentomoniste. Nurmes 22.8.2013
- Lindqvist, Helena 2012. Lapsinäkökulmaista toimintaa soveltamassa. Teoksessa Karlsson, Liisa – Karimäki, Reeli (toim.): Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen Kasvatustieteellinen Seura. 325–346
- Norton, Carol C – Norton, Byron E 2012. Kokemuksellinen leikkiterapia. Teoksessa Schaefer, Charles E – Kaduson, Heidi Gerald (toim.): Leikkiterapia. Teoria, tutkimus ja käytäntö. Hietaniemi, Soili (suom.) EU: Unipress
- Ojasalo, Katri – Moilanen, Teemu – Ritalahti, Jarmo 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro Oy
- Pennanen, Suvi 2009. Lasten medialeikit päiväkodissa. Teoksessa Alanen, Leena – Karila, Kirsti (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. 182–205
- Pietilä, Arja 1997. Psykomotorinen kuntoutus. Teoksessa Mustonen, Kirsi – Valtonen, Riitta – Pietilä, Arja – Martikainen, Anna-Leena, Mikkonen, Outi: Lasten kuntoutusvinkit. Pieni tietopaketti ja vinkkejä alle kouluikäisten lasten kehityksen erityisvaikeuksien kuntoutukseen. Ylämylly: Honkalampi –säätio. 48–64
- Pietilä, Mauri 2005. Leikki psykomotorisessa ryhmäkuntoutuksessa. Teoksessa Rintala, Pauli – Cantell, Marja – Nissinen, Anu (toim.): Liiku ja opi. Liikunnasta apua oppimisvaikeuksiin. Jyväskylä: PS – kustannus. 93–105
- Rainio, Anna Pauliina 2012. Vastarinnasta osallisuuteen – toimijaksi juonellisessa leikkipedagogiikassa. Teoksessa Karlsson, Liisa – Karimäki, Reeli (toim.): Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen Kasvatustieteellinen Seura. 107–139.

- Riihelä, Monika 2012. Kertominen on lapselle sanallista leikkiä. Teoksessa Karlsson, Liisa – Karimäki, Reeli (toim.): Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen Kasvatustieteellinen Seura. 197-231
- Shaefer Charles E. – Kaduson Heidi G. 2012 (toim.): Leikkiterapia. Teoria, tutkimus ja käytäntö. Hietaniemi, Soili (suom.) EU: Unipress
- Seewald, Jürgen 2013. Psychomotricity in Europe – Common grounds and conceptual differences – luento. Barcelona 11.5.2013
- Tawast, Eeva 2013. Ihmisen kehityksen kokonaisvaltaisuus – luennot. Psykomotoriikka toimintakyvyn tukena – erikoistumisopinnot. Metropolia.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2003. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus ja kehittämiskeskus. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vehkalahti, Reetta – Urho, Tuomas 2013. leikki on totta! Näkökulmia vapaan leikin tukemiseen. Helsinki: Lasten Keskus.
- Viitala, Riitta 1998. Kaikki hyvin? Varhaiserityisopetus osana päivähoitoa. Teoksessa Ladonlahti, Tarja – Naukkarinen, Aimo – Vehmas, Simo (toim.): Poikkeava vai erityinen? Jyväskylä: Atena kustannus. 291–301
- Vuorisalo, Mari 2009. Ken leikkiin ryhtyy. Leikki lasten välisenä sosiaalisena ilmiönä päiväkodissa. Teoksessa Alanen, Leena – Karila, Kirsti (toim.): Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Osuuskunta Vastapaino 156–181
- Wetting, Herbert H. G. – Franke, Ulrike – Fjordbak, Bess Simon. Theraplayn vaikuttavuuden arviointia. . Teoksessa Schaefer, Charles E – Kaduson, Heidi Gerald (toim.): Leikkiterapia. Teoria, tutkimus ja käytäntö. Hietaniemi, Soili (suom.) EU: Unipress
- Zimmer, Renate 2002. Liikuntakasvatuksen käsikirja. Didaktis-metodisia perusteita ja käytännön ideoita. Helsinki: Lasten keskus.
- Zimmer, Renate 2011. Psykomotoriikan käsikirja. Koljonen, Maija – Myllymäki, Johanna (suom.) Lahti: VK-kustannus Oy
- Hujala, Eeva - Fonsén, Elina 2010. Työyhteisön pedagoginen kehittäminen työhyvinvoinnin perustana päivähoidossa – Projektin loppuraportti. Verkkodokumentti.
< http://www.tsr.fi/c/document_library/get_file?folderId=13109&name=DLFE-2611.pdf>. Luettu 20.5.2013

Liite 1.

ILTAPÄIVÄN JUMPPALEIKKIEN KUVAUS KEVÄTTALVELLA 2013

1. KERTA /VIAIKKO 2

Välineet: 6 muovista keilaa ja 1 pallo, 8 sifonkihuvia (siniset, punaiset, keltaiset ja vihreät), 3 keppihevosta ja hernepusseja kenkälaatikollinen.

Lasten leikki-ideoita:

- Keilausta yksin omalla radalla tai vuorotellen yhteisellä radalla (kaatuneiden keilojen laskeminen, keilojen asettelun taktiikka – keilojen etäisyys seinästä) ja pallon vieritysmatkan merkityksen arviointia (T1 ja P5). Keilausta (P1)
- Sifonkihuvileikeissä appelsiinitanssi (T1) ja sateenkaaritanssi (P5); huivi kasvoilla – minkä väristä on ympärillä (P5)? Jäähdyttävä ja sulattaja – leikkivät (P1) sekä aurinko- ja kuu-leikki(P1); keiju-(T2) ja ballerina-tanssit(T3 ja T5)
- Keppihevosilla ratsastusta ja hevosten ruokkimista (T1 ja P5); keilojen välissä pujottelemista hevosilla ja hernepussikasasta jyvien syöttämistä (P2); hevosille rata keiloista ja hernepusseista(T3).
- Palloleikeissä pallon pomputusta(T5)
- Hernepussileikeissä hernepussirataa pitkin kävelyä ja hernepussien välistä pujottelua (P2).

Aikuisten tuella:

- Keppihevosien esterata, hippaleikki huiveilla

Huomioita lasten toiminnasta:

- "Mukava tuokio! Pojat (P1 ja P2) olivat luovalla tuulella ja varsinkin huivi-leikki rupesi etenemään inspiroiden." "T2 oli vaikea hyväksyä toisen suunnittelemaa jumppajuttua. Tytöt (T2, T3, T5) keksivät hyvin itsekkin jumppajuttuja"
- P5 menee herkästi riehumiseksi, mutta on myös ideoita." "T1 keksi nopeasti mukavasti tekemistä!"
- "Sujui hyvin, kiva"

Kehokokemuksia: Tansseista runsaasti sekä liike-, tasapaino-, ja tuntoaistikokemuksia, sekä näkö- ja kuuloaistikokemuksia. Ilmaisurikasta tanssia!

Sosiaalisia kokemuksia: Keilauksen ja leikkien säännöistä sopiminen yhdessä. Hiljaisempi tyttö oli leikin ideoijana. Toisen tanssiesityksen jälkeen oman erilaisen tanssi-idean toteuttaminen

Materiaalokokemuksia: Välineiden käsittelyä ja kokeilemista, yksi väline kerrallaan.

2. KERTA / VIIKKO 3

Tuttuina välineinä: keilat ja pallot, sifonkihuvit, keppihevokset ja hernepussit.

Uutena välineenä: kulkuspallo

Lasten leikkejä:

- Keppihevosilla ratsastusta, hernepussit esteinä. Hevoset juovat (T1), menevät talliin nukkumaan ja "päiväkodin ohi" laukkasivat (P4). Hevosleikki, jossa huiveista, keiloista ja hernepusseista tehtiin rata. Välillä hevoset nukkuivat ja söivät kauraa, ym. (T3)
- Keilausta(T5) (T1)
- Sifonkihuveilla huivitanssi, jossa Vivaldin Syksy taustana (cd oli huoneessa, lapset tunnustivat sen ja pyysivät musiikkia!) Sininen – lumi, keltainen – aurinko, viltti – lumisadetta(T1) (Fleeceviltilt myös huoneessa!) Sinisestä huivista tuli lepakkoviitta (P4)! Huivileikki, jossa sininen jäädyttää, punainen pelastaa(T5) ja lopulta keltainen polttaa(P5)! Väripaja huiveilla, jossa huiveilla itsensä väritys ja myös huiveissa uintia (P5). Sateenkaaritanssi (T2)
- Pallonvierityisleikki, jossa tyynty maalina lattialla (T5). Pallonvieritysrata tehtiin keiloista ja hernepusseista. Rata muuttui leikissä lasten pujotteluradaksi ja lopulta kaveria kuljetettiin sokkona rataa pitkin (P2).

Aikuisen tuella:

- Kulkuspallon vierimään laittaminen lattiaa pitkin, sen seuraaminen ja kiinninappaaminen (yhdellä kädellä) ja pallon vieritys seinän kautta
- Lumiukkojumppa-laulu (T2 ja T3 toivoivat)
- Kulkuspallo rytmitti hevosten ratsastusta, pysähdys kun soitto loppuu.
- Väripajassa nivelten painelu huivien läpi (tilanne lie vaatinut rauhoittamista?)
- Seuraa johtaja-leikkiä

Huomioita lasten toiminnasta:

- Aktiivista leikin ideointia sellaiselta lapselta P4, jolta "vähiten" odotin!
Kummitus, lepakko, heppaleikin juonta
- P5 vaikeaa vuorotella keilausleikissä, jäi poispallonvierityisleikistä alun jälkeen.
Molemmat leikit olivat toisen lapsen ideoimia.
- Hienot koreografiat sateenkaaritanssissa(T2)

Kehonkokemuksia: vahvoja tunto-, liike- ja tasapainoistikokemuksia tansseista, samoin näkö- ja kuuloaistille. Kulkuspallosta kuuloaistimuksia, keppihevosleikistä liike- ja tasapainoistimuksia, huiveissa uinnista tunto- ja liikeaistimuksia. Vahvaa ilmaisua tansseissa

Sosiaalisia kokemuksia: Toisen leikin hyväksymisen vaikeus, X haluaisi aina itse johtaa. Y mielellään toistaa tuttua leikkiä.

Materiaalikokemuksia: Lapset arvioivat kulkuspallon suunnanmuutosta pallon törmätessä seinään ja huivien käsittelyssä huivin putoamisnopeutta ilmaan heitettäessä. Lasten uudessa huivien päällä huivien liukkaus lattiaa vasten yllätti monet!

3. KERTA /VIKKO 4

Tuttuina välineinä: sifonkihuivit, hernepussit, keppihevokset, kulkuspallo

Uusina välineinä: 2 jumpparengasta

Pois: keilat

Lasten leikkejä:

- Hevosleikissä huoneen ympäri ratsastusta keppihevosilla ja tallipaikka oli sohvalla. Hyppyrata, jossa kaksi jumpparengasta, peitto ja hernepussit peräkkäin (T6). Toinen keppihevosleikki, jossa piti ratsastaa hernepussien ja maassa pitkällä olevien keppihevosten muodostamalla radalla (P2). Samassa leikissä kaveri (P1) juoksi punaisen sifonkihuivin kanssa ratsastajan ympärillä, koska halusi lämmittää häntä! Kolmas keppihevosleikki, jossa vanteet lattialla. vanteiden sisällä hernepussit, huivit ja pallo päällekkäin. Muodostivat hampurilaisen, jonka päälle piti hypätä keppihevosen kanssa. Hepat kävivät syömässä ja nukkumassa. Sitten oli ratsastajien aamujumppa ja he lähtivät uudelleen ratsastamaan. Hevosia nukutti ja taas ratsastajat verryttelivät ja jumppasivat(T3). Afrikka CD taustalla.
- Kulkuspalloleikki, jossa kaksi jumpparengasta oli peräkkäin ja kulkuspalloa piti vierittää niin, että se pysähtyi viimeiseen renkaaseen (P5). Toinen kulkuspalloleikki, jossa jumpparenkaiden ympärillä liikkui/lensi/laukkasi poni, mehiläinen, lintu ja tipu. Kulkusen soidessa nämä liikkuivat, mutta kun soitto loppui, piti mennä pesiin(T1). Tämä leikki muuttui rosvo ja poliisi – leikiksi. Sifonkihuivien heiluttelua musiikin soidessa (P4)
- Sifonkihuiveilla Dinon jäädytys (sininen huivi) ja sulatus (punainen) – hippa (P1). Toinen huivileikki, joka oli sateenkaaritanssi (T2)Vivaldin Kevään soidessa taustalla. (Tytöt pyysivät ohjaajalta musiikkia, ja tuo CD sekä soitin olivat tilassa.) Aikuinen kertoi kappaleen nimen) ja 2 jumpparengasta lattialla. Aluksi T3 piti matkia tanssiliikkeitä; pitkiä kaaria ja pysähdyksiä eri asentoihin vanteisiin. Sitten T2 levitti huivit lattialle ja tytöt hyppäsivät T2 sanoman väriselle huiville. Seuraavaksi T3 näytti tanssiliikkeet ja T2 jäljitteli niitä. Samojen tyttöjen toinen huivitanssi, jossa taustalla Vivaldin Syksy (aikuinen kertoi kappaleen nimen). Punaiset ja keltaiset huivit olivat lehtiä, jotka heiluivat puissa ja putoilivat maahan. Vuorotellen ohjasivat tanssia ensin; sitten molempien soolot (T2 nimesi aamuksi ja myrskyksi) ja lopuksi omat tanssit sinisen huivin ja vanteen kanssa (pakkanen). lopuksi yhteinen vauhdikas osuus!

Aikuisen tuella

- Kulkuspalloleikki, jossa isommalla pallolla piti osua kulkuspalloon (P1 ja aikuinen)

Havaintoja lasten leikeistä:

- Hevosleikissä hyvä jalkapohjahieronta (T6:n leikissä!)
- P1 omia sääntöjä kulkuspalloleikissä. Ei ollut hevosleikissä mukana, vaan kehitti oman rinnakkaisen leikin vierelle. Leikit kyllä liittyivät toisiinsa." P1:stä oli tosi hauskaa kun P2 ratsasti häntä kohti; Imi huivin kulmaa!" Hippaleikki huiveilla oli sama kuin ensimmäisellä leikkikerralla.
- P2 osui kaukaa kulkuspalloleikissä, P1 vai vierestä.
- T2 piti houkutella seuraamaan kaverin ohjeita vuorotellen ohjattavassa tanssissa. T2 ei kestänyt toisessa tanssissa vuorottelua kauan, vaan olisi halunnut vetää tanssia itse koko ajan.
- T3:sen hevosleikissä todella runsaasti monipuolisia tuntoaistikokemuksia kun hyppäsivät hevosilla "hampurilaisen" päälle!
- T2 loistavaa eläytymistä musiikkiin, T3 muisteli luullakseni tanssitunnilla oppimiaan liikkeitä enemmän

Kehon kokemuksia: Monipuolisia aistikokemuksia keppihevos- ja kulkuspalloleikeissä sekä tansseissa.

Sosiaalisia kokemuksia: Huivitansseissa vuoropuhelua tanssin kielellä, Z:n on vaikeaa toimia toisen ohjeen mukaan.

Materiaalikokemuksia: Nyt kaikki välineet ovat käytössä ja lapsilla on monipuolisempaa kokeilua ja käyttämistä kuin aiemmin.

4. KERTA /VIIKKO 5

Tuttuja välineitä: sifonkihuvit, kulkuspallo, hernepussit, jumppavanteet

Uusia välineitä: kehärumpu (ja keilat olivat tulleet takaisin)(Kehärummun vaihtoehtona oli marakassi ryhmässä, jossa lapsilla kuuloyliherkkyttä)

Pois: keppihevokset

Lasten leikit:

- Kehärumpuleikki, P4 valitsi rummun ja sanoi haluavansa olla poliisi ja rosvo-leikkiä. Aikuinen auttoi leikin juonen kehittämisessä: kun rumpu soi, niin poliisit (2) ottavat rosvoja (2) kiinni. Kun tulee tauko, niin poliisit lepäävät huivien päällä. Roolien vaihto. Toinen rumpuleikki(T2); Rumpalin soitto pääsy – leikki, jossa rumpali soittaa rumpua. Kun hän lopettaa soittamisen, niin samalla antaa ohjeita leikkijöille: potki palloa ulkona, kerää kukkia (hernepussit), mene kotiin (keilojen luokse). Leikkiin tuli mukaan myös susi, joka kolkutteli ovea, mutta leikkijöiden piti pysytellä sisällä.

- Huivileikki, jossa punaisen ja sinisen huivin avulla sulattaja-jäädystä – leikkiä (P5); roolien vaihto. Huivianssi (T2), jossa hänellä Rainbow-tanssi, T4:llä tuiskutanssi ja aikuisella aurinkotanssi. Tanssien jälkeen samojen tyttöjen leikki muuttui ponileikiksi ja huivit hänniksi. Välillä ponit nukkuivat, katselivat ikkunasta ja taas liitelivät ulkona. Sitten tytöt muuttuivat kuningatar ja prinsessaponeiksi.
- Jumppavanneleikki, jossa 2 jumppavannetta oli lattialla vierekkäin ja keilat rivissä niiden takana. Keiloihin piti osua kahdella pallolla yhtäaikaa vierittämällä. Jokainen sai vierittää palloa kaksi kertaa. Toinen vanneleikki, jossa pyöritettiin hulavannetta (T4)
- P2:n rata, jossa aluksi pallolla piti osua vaihtoehtoisesti kolmeen eri hernepussiin, jotka olivat eri etäisyyksillä. Lähin ja kauimmainen olivat jumppavanteen keskellä. Sitten piti kävellä hernepussirataa pitkin. Seuraavana oli mattojen jarruverkoista ja huiveista tehty alusta, jonka kulmissa keilat (4). Pallolla piti heittää keiloja kohti. Sitten lopuksi hyppy säkkityynyyn. Rataa kierrettiin ensin pallon kanssa ja sitten ilman. Saman leikkiryhmän P1:n kilparata, jossa mattojen jarruverkoista ja huiveista tehty alusta, keiloista ja hernepusseista tehty kävelyrata, lisäksi radalla oli kaksi vannetta ja pallo. (Tämän radan idea ei selvinnyt muistiinpanoista!)
- Keilaamista (T4)
-

Aikuisten tuella

Havaintoja lasten leikeistä:

- P4 viritti vain yhtä palloa ja nautti kovasti rummuttamisesta! Aikuisen piti hillitä rummuttamista, koska se oli mennä hakkaamiseksi. Samoin hän nautti kovasti pikku porukan leikeistä, kun sai olla (toisten lasten) mukana leikeissä!
- Kommentti: "Tosi kehittävää itsellekin, jotta antaa lapsille mahdollisuuden ideoita ja tarvittaessa suuntaa heidän toimiaan!"
- P1 kesti rummun äänen! Yrittikö P1 matkia P2:den rataa?
- Prinsessaponeileikki oli sujunut niin hienosti ja leikkiaika oli ollut lopussa, ja ryhmän ohjaaja oli lähtenyt auttamaan toisia lapsia ulos pukemisessa.
- "Jännä huomata, miten eri tavoin T2 ja T4 suunnittelivat leikkejään. T4 se kohdistui yhdellä välineellä tekemiseen, mutta T2 loistaa mielikuvituksellaan. T2 oli koko tuokion ajan hyvin myötämielinen ja sopuisa."

Kehokokemuksia: rummusta kuulo- ja tuntoaistikokemuksia, vanneleikeistä tuntoaistikokemuksia,

Sosiaalisia kokemuksia: leikin johtajana olemisen kokeilu, sääntöjen selvittäminen, innostuminen johtajuudesta, leikkien sujuminen toisen ohjeen mukaan,

Materiaalokokemuksia: pallon vierittämisen kokeilemista, hulavanteen pyörittämisen kokeilemista

5. KERTA /VIIKKO 6

Tuttuja välineitä: keilat ja pallo, kulkuspallo, vanteet

Uusia välineitä: jalat ja kädet, donitsit, joustinnaru

Pois: keppihevokset, huivit

Lasten leikit:

- Keilaaminen (T1)
- Joustinnarun yli hyppääminen (P4),
- Kädet ja jalat virittivät poliisi ja rosvo – leikin (P5), jossa punainen käsi tarkoitti seis ja vankilaan ja vihreä käsi – pääsee vapaaksi. Kun joutui kiinni, niin piti mennä joko ampaisvankilaan tai ruohovankilaan (musta-keltainen ja vihreä-valkoinen vanne).
- Temppurata, jossa jalvoja pitkin hyppelyt, hypyt vanteisiin ja jumppanarun päällä kävely (T3 ja P1 yhdessä!) Toinen temppurata (P2), jossa jalat ja kädet ja tarkoitus oli hiipiä niiden välissä (kiemurrellen). Lopuksi vanteisiin hyppääminen – kaksi peräkkäin – kumpaan pystyt hyppäämään! Kolmas temppurata (T2), jossa käveltiin hernepusien päällä ensin, sitten jalan ja käden kuvien päällä kävely, sitten donitsien pukeminen, eli läpi pujottautuminen ja vielä piti kieputtaa itsensä joustinnaruun ja siitä pois. Joustinnaru oli ovenkahvassa kiinni. Lopuksi pallonheitto aikuisen pitelemien vanteiden läpi.
- Ponileikki (T6), jossa kolme ponia ja yksi hoitaja. (Ryhmässä kolme lasta!) Joustinnaru oli oven kahvassa kiinni ja se muodosti ponitallin lattialla. Tallin edessä oli kaksi vannetta. Ponit karkasivat ja hoitaja haki talliin takaisin. T6 olisi halunnut tämän olevan poliisi ja rosvo – leikki, mutta P2 oli sanonut itkuisella äänellä, ettei halua sellaista ja niin leikki oli muotoutunut ponileikiksi

Aikuisen tuella:

- Joustinnarun yli ja ali pujottelua P4:n leikin jatkoksi
- Poliisi- ja rosvo-leikin päätteeksi tehtiin käsistä ja jaloista polku, josta seurattiin rosvojen jälkiä.

Havaintoja lasten leikeistä

- T3 ja P1 leikkiaika jäi kovin lyhyeksi, koska olivat viimeinen ryhmä.
- P2:n itkuisuus vaikutti T6 leikin suunnitteluun. T6 muutti suunnitelmaansa joustavasti! Samassa leikissä T2 tuli itku, kun leikki piti lopettaa, olisi halunnut jatkaa "ihanaa leikkiä"

Kehokokemuksia: monipuolisia kehonkokemuksia omissa leikeissä

Sosiaalisia kokemuksia: omat sääntöleikit sujuivat, roolileikit alkoivat kannatella pidempiä leikkejä

Materiaalikokemuksia: lapset käyttivät välineitä oma-aloitteisesti monipuolisemmin kuin aikuisjohtoisesti

6. KERTA /VIIKKO 7

NYT ON UUTENA AIKUISEN OHJAAMA YHTEISLEIKKI ALUSSA. TAVOITTEENA ON SUOSIA MAHDOLLISTA YHTEISLEIKKIÄ SEN SIJAAN, ETTÄ JOKAINEN SUUNNITTELISI OMAN LEIKKINSÄ.

Tuttuja välineitä: hernepussit, kädet ja jalat, joustinnaru, donitsit, vanteet

Uusia välineitä: tunneli, nystyräpallot

Pois: keilat ja isot pallot

Aloituseleikki:

- Seuraa johtajaa – leiki, jossa P5 vuorollaan (aikuisen jälkeen) aluksi vain juoksutti paikasta toiseen. Ohjauksen jälkeen käytti muitakin liikkumistapoja. Toisessa ryhmässä aikuinen oli P4:n tukena leikin johtamisessa

Lasten leikit:

- Yhteisleikkinä P5 ja T5 suunnittelivat esteradan, jossa jalka-käsi – osio, nystyräpalloilla hieronta paikka, vannepyöritys vyötäröllä tai hyrränä lattialla, donitsiradalla kävely, tunnelin läpi konttaus, peitolla nukkumista, hernepusseja pitkin kävely, käsiä pitkin konttaamista ja joustinnarua pitkin kävelyä. Rataa oli muutettu välillä; nystyräpallot muuttuivat siileiksi.
- Toisen ryhmän yhteinen temppurata (P4 ja T3), jossa tunnelin läpi ryömiminen, käsiä ja jalkoja pitkin kävely, nystyräpallojen heittäminen vanteisiin, ja jumppanarua pitkin kävelyä.
- Kolmannen ryhmän temppurata (P1 ja P2), jossa hai ui meressä ja sitten hypittiin kiviä pitkin (hernepussit), möngittiin tunnelin läpi, hypittiin donitsin sisällä ja vanteen sisältä heitettiin nystyräpallolla hernepussiin.

Aikuisen tuella:

Havaintoja lasten leikeistä: P5:n leikki aluksi vain juoksemista, ohjauksen jälkeen osasi monipuolistaa liikkumistapoja. Temppuratojen suunnittelu sujuu lapsilla mukavasti vuorotteluperiaatteella. Virittivätkö liikunnalliset välineet temppuradat muistona jumppatuokioilta? Vai vaikuttiko yhteisleikin suosimisohje näin voimakkaasti ohjaajien toimintaan? Onko yhteisleikkiä suosittu sekä tiedostetusti että tiedostamatta? Vai

ovatko lapset jo valmiit aloittamaan yhteisleikkiä? Ohjaajien lisääntynyt aktiivisuus (aloitusleikki) vähensi nyt roolileikkiä.

Kehokokemuksia:

Sosiaalisia kokemuksia: Leikin yhteissuunnittelu vuorotellen alkaa sujua. Ohjaajilla on käsitys lasten toimintatavoista; ryhmän johtajat, mukautujat, sooloilijat, tyrannit ja neuvottelijat alkavat löytyä.

Materiaalokokemuksia: vannepyöritystä hyrränä

7. KERTA/VIIKKO 8

Tuttuja välineitä: tunneli, donitsit, jumppavanteet, joustinnaru, kädet ja jalat

Uusia välineitä: kuuntelupurkit (ensin ohjatussa aloitusleikissä, sitten lasten käytössä), sanomalehtiä ja pienet värilliset kartiot.

Pois: hernepussit

Aloitusleikkinä: Kuuntelupurkkien tutkiminen (7 paria, joissa hiekkaa, kiviä, riisiä ym.)

Lasten omat leikit:

- Yhteinen leikki (T1 ja T5), saman ryhmän P4 vain seuraili aluksi tyttöjen leikkiä. Radassa aluksi kädet ja jalat, joita pitkin piti kulkea. sitten puettiin donitsimekot ja pujahdettiin kierivän vanteen läpi. Vielä ryömittiin tunnelin läpi ja pyöritettiin hula-vannetta lantiolla. Lopuksi piti juosta pallorykelmän läpi koskettamatta palloihin. P4 osallistui leikkiin ryömimällä joustonarun kanssa poliisina tunnelin läpi. Hän sitoi naru tilassa olevan sohvan pätyyn ja sanoi: "vammis on"! Sitten P4 tarjosi joustinnarua T1:lle, ja T1 teki T5:sen toivomuksesta limboradan narusta. Sitten joustinnaru teki hämähäkinverkon välineiden päälle ja hämähäkki otti kiinni verkossa kulkevia. (kuka teki?) Lapset vuorotellen hämähäkkejä, P4 oli omalla vuorollaan lepakko! Sitten tytöt muuttuivat ninjoiksi ja naru olikin lasersädettä.
- Toisen ryhmän yhteinen leikki (P1 ja P2), jossa pojat olivat metsäretkellä. Poikia vaani hirvi (säkkityyny) ja pojat yrittivät osua hirveen nystyräpaloilla. Aluksi otettiin nystyräpalo laatikosta mukaan ja ryömittiin tunnelin läpi. Sitten piti edetä loikkimalla sanomalehdeltä toiselle. Tässä kohtaa oli hirvi (säkkityyny) ja sitä kohti heitettiin pallo. Sitten edettiin käsi ja jalkakuvia pitkin (mitä tarkoittivat?) ja vanne- ja donitsirata oli vieressä. Varmaan on saanut valita kumpaa kautta kulkee metsässä. Sitten jatkamaan uuden pallon kanssa.
- Kolmannen ryhmän (T2, T3 ja P5) autoleikki, jossa myös poliisit ja rosvot. Ensin tunnelia pitkin ryömintä, sitten donitsirata. Seuraavana vanteesta toiseen hyppääminen ja sitten pallon heittäminen kartioita kohti. Sitten tassuja pitkin kävely ja lopussa sanomalehtien päällä etenemistä. (Muistiinpanot olivat vähän epäselvät, etenemistapa ei ollut kirjattu.)

Aikuisen tuella:

Havainnot lasten leikeistä:

- "Sanomalehdet otin pois leikistä, koska P4 etsi niistä vain paloautojen kuvia."
- "Aika oli liian lyhyt vetää molemmat ryhmät. Hienot radat tehtiin, mutta itse leikkiaika jäi lyhyeksi."
- Kuuntelupurkkien parien löytäminen oli vaikeaa P1, P2 löysi näppärästi parit, kehitti systeemin etsimiselle. Pelasivat muistipelin tapaan. Toisessa ryhmässä T1 ja T5 johtivat tutkimista, P4 vain seurasi tilannetta. Kolmannessa ryhmässä kuuntelupurkkien tutkiminen onnistui hyvin ryhmässä (T2, T3, P5) keskittyneesti.
- T2:lla nenäverenvuoto leikin aikana

Kehokokemuksia: aloitusleikissä kuuloaistimusten erottelua aloitusleikissä

Sosiaalisia kokemuksia: P4 ensin seurasi toisten leikkiä, sitten teki oman aloitteen! Merkittävä hetki hänelle, sen näki! Hän myös juuttui leikitilanteessa tutkimaan paloautojen kuvia sanomalehdistä. Ratkaisin tilanteen niin, että otin lehdet pois, mutta tilanteesta olisi voinut kehittyä vaikka palomiesleikkiä.

Materiaalokokemuksia:

8. KERTA/VIIKKO 9

Tuttuja välineitä: kartiot, nystyräpallot, tunneli,

Uusia välineitä: mahalaudat (2 punaista pientä), punaiset ja vihreät tassut, värilliset narut

Pois: donitsit,

Aloitusleikki: Aikuinen piirtää narulla lapsen vartalon ääri viivat lattialle. Hahmot kiinnitetään maalarinteipillä lattiaan ja ne jäävät osaksi leikkejä. Mahalautoilla "seilataan" "uivien lasten" ympärillä ja väistellään heitä.

Lasten leikit:

- Tyttöryhmän (T2, T5 ja T3) leikki, jossa tunnelista tuli koti ja nystyräpallot olivat piikkisiilejä, jotka pistävät. Kartiot olivat simpukoita, jotka aluksi olivat myrkyllisiä ja sitten tytöt keräilivät niitä. T5 ja T3 valmistuvat niistä simpukkahattuja, mutta T2 keskittyi hoitamaan merisiilejään häkissä (välinekori). T5 ja T3 lähtivät meridiskoon (vanteet). T2: "yksi merisiili eksyi ja etsi kotia" (karkasiko pallo?) T5 toi ystävällisesti merisiilin kotiin T2:lle. T3 jakoi kaikille kartiohattuja. T5 olikin merenneito Frida, joka hyppää narua. T3 oli Aurora. Ykskaks tuli T3:lle joulu ja hän keitti kartiossa puuroa. T3 toi hatut merisiileille ja toi ne (merisiilet) ohjaajalle hoidettavaksi, sillä hän lähti kauppaan. Tuli yö ja T2 nukkui merisiilten kanssa sohvalla, T3 ja T5 tunnelissa.

- Tytöt suunnittelivat kouluun lähtöä. Yöllä oli satanut vettä ja kesä oli tulossa. T2:lle oli syntynyt pieniä merisiilejä.
- Poikaryhmän leikki, jossa P2 ja P1 olivat myös merimaisemassa. Aluksi kartiot olivat ratteja (mahalautoilla ajettaessa), sitten sinisistä kartioista tuli haita, joita pakoon pojat ajelivat. Yksi sininen hai halusikin kaveriksi (aikuisen aloite, kun vauhti kiihtyi?) ja P2 otti kyytiin ja toi rantaan. Merisiilejä /rapuja tuli uimaan (piikkipallot) samoin vihreät tassut olivatkin meressä olevia lehtiä. P1 kutsui hailapsia syvempään veteen ja P2 vei ne. P2 teki tunnelin aikuisen jalkojen alitse ajaessaan mahalautalla. Mahalautoilla ajelu jatkui ja P1 laittoi tyynyt keskilattialle ja P2 kartioita siihen ympärille. Kartiot olivat P2:senmielestä kiviä, joita piti väistellä, mutta P1 viskoi kiviä edestään. P2 myös viskoi kiviä pois. Sitten P1 keräsi kivet/hait ja vei ne lääkäriin ambulanssilla (ääni!). P2 otti tyynyt lääkäriin! Tyynyllä ja hailla oli kiviä korvissaan! Aikuinen määrättiin lääkäriksi ja hän ohjasi potilaat lyhyelle sairauslomalle ja asensi ambulansseihin vain pienet äänet, ettei potilaiden korviin satu. Sitten toinen lääkärireissu ja sitten hailla oli nälkä. Tuli yö, ambulanssimiehet menivät nukkumaan ja laittoivat ambulanssit parkkiin. Ambulanssimiehet tekivät vielä pienen lenkin ja tulivat sitten uudelleen nukkumaan. Valot sammuttivat ja sanoivat: hyvää yötä, ja kävivät sohvalle pötköttämään. Leikin lopettamiseksi aikuinen ehdotti, että päivän viimeisessä pelastustehtävässä ambulanssimiehet hakevat aikuisen hinaamalla keskeltä merta. P2 läksi kotiin ja leikki siivottiin P1:n kanssa.
  - Kolmas leikkiryhmä, jossa (T6 ja P5) toiminta suuntautui poliisileikiksi! Aluksi tunneli oli kotina ja nystyräpallot tunnelissa hierontaa varten. Kartiot olivat pommeja. Jos niihin osui moottoriveneellä (mahalautalla) ajaessa, niin upposi! T6 asetteli pommeja naruhaahmonsa päälle ja P5 oman haahmonsa viereen. T6 ryhtyi poliisiksi ja P5 oli hetken palomiehenä, sitten muuttui poliisiksi hänkin. Lattialla oleva peitto oli poliisiasemana. T6 ilmoitti, että "puu oli kaatunut tulivuoreen!". Sitten leikkiin tulikin "ykskaks" hiljainen hetki kun molemmat tutkivat (huoneen hyllyssä olevia) kirjoja; T6 kotona ja P5 haahmonsa tuona. T6 ja P5 keskustelivat kyllä keskenään! Leikki jatkui ja T6 määrälli P5:sta niin voimakkaasti (poliisin töissä), että aikuinen joutui puuttumaan tilanteeseen. Poliisit söivät ja joivat poliisiasemalla. Sitten tuli hälytys! Tulipalo ja rosvot olivat ryöstäneet pankin. P5 soitti 112 (sanoi nämä numerot) ja kutsui palomiehen (aikuisen). Aikuinen sammutti ja poliisit ottivat rosvon kiinni ja veivät vankilaan. Tuli uusi pankkiryöstö ja rosvot saatiin kiinni. P5 toi aikuiselle pommit, joilla saa upotettua rosvot. Sitten poliisit lepäsivät ja soittelivat toisilleen. Soittivat aikuiselle: upota rosvot pommilla! P5 vei rosvot vankilaan. T6-poliisi otti rennosti ja makasi säkkityynyllä selällään ja antoi P6:lle ohjeita puhelimella, miten rosvot saataisiin kiinni. Ykskaks tuli hälytys (P5): "Poliisi auto ja sairaala-auto ovat törmänneet. Kaikki liikkeelle! Nokkakolari" Mattilan Esko kuoli (T6 sanoi) ja pitivät hautajaiset. Vielä yksi hälytys ja sitten leikin siivous.

Aikuisen tuella: tapahtunutta leikin etenemistä on kuvailtu edellä.

Havaintoja lasten leikeistä:

- Aloituserleikissä P5 ja T6 keksivät vertailla naruhaamojensa kokoja; kävivät pötköttämässä toistensa haamojen päällä. Kokeilivat mahalaudoilla ensin mahallaan ajoa, sitten muita ajotapoja. Poliisileikissä aikuista oli huvittanut T6 rento suhtautuminen poliisiin työhön. T6 oli pötköttänyt antaumuksella säkkitynyllä ja antanut töitä P5:lle! Välillä leikissä hiirenhiljaisia hetkiä, mutta sitten myös elämää "hälytyksen" tullessa.
- Tyttöryhmän leikistä: "Ihanan touhukkaat tytöt, joilla yhteisleikki onnistui mainiosti!"
- P2 kokeili eri ajotapoja mahalaudalla. "Vatsalaudoilla ajelu kiinnosti poikia (P1 ja P2) tosi paljon" "P1 nauroi koko ajan – taisi olla aika väsynyt! ja olihan meillä hauskaakin!" Näiden poikien leikki oli tähänastisista ehdottomasti pitkäkestoisin ja yhteistyössä ideoitu. Pojat sekä osallistuivat että protestoivat toistensa ideoita. leikki kumminkin sujui mukavasti eteenpäin!!

Kehokokemuksia: Alkuleikissä tietoisuus oman kehon ääriiivoista, lapset vertailivat vartaloittensa kokoa. Mahalaudalla tietoisuus keskivartalosta, liike- ja tasapainoaistikokemuksia.

Sosiaalisia kokemuksia: Alkuleikki viritti vahvan roolileikin. Yhteisleikki sujuu jo ja ongelmakohdissa ohjaaja osasi pienellä tuella viedä leikkiä eteenpäin. Ohjaajat sietävät nyt myös leikin hiljaisia hetkiä. Leikin kielellinen eteneminen roolileikissä tulee myös esille. Myös leikkikaverin suuri vaikutus tulee esille.

Materiaalokokemuksia: mahalaudat innostivat kokeilemaan sillä liikkumista eri tavoin ja eri nopeuksilla.

9. KERTA/VIKKO 11

Siirryimme pitämään leikkiryhmiä neljänä päivänä viikossa; maanantaista torstaihin, koska näin jokaiselle ryhmälle jäi tasapuolisemmin paremmin leikkiaikaa. Samoin muussa toiminnassa olevat saivat rauhoittua tekemiseensä. Muutimme myös leikkiryhmien kokoonpanoa niin, että ryhmä tukisi mahdollisimman hyvin kunkin leikkitaitojen kehittymistä. Toimintaan tulivat nyt uusina lapsina mukaan T4 ja P3. Annoin myös ohjeet kirjata leikkiaika aina muistiin ja muistella/kerrata lasten kanssa leikkihetken tapahtumia lopuksi vaikkapa sohvalta istuen. Nyt lopetimme myös ryhmien yhdistelemisen! Vain siinä tapauksessa, että joku olisi joutunut leikkimään yksin aikuisen kanssa ryhmän jäsenten poissaolon takia, lapsi sai pyytää jotain toisen ryhmän lasta leikkikaverikseen.

Tuttuja välineitä: tunneli, kartiot, mahalaudat, piikkipallot

Uusia välineitä: purkkijalat, penkki,

Pois: narut ja vihreät ja punaiset tassut

Aloitusleikki: Kehonhahmotusleikki, jossa ohjeena: ylitä penkki niin, että vain vatsa koskettaa penkkiä. Vatsan tilalle ohjaaja saa keksiä muita tuttuja kehonosia, kuten peppu, selkä, jne.

Lasten leikit:

- Maanantain ryhmässä P1 ja P2 (halusimme säilyttää entisellään tämän leikkiparin!) tunneli oli kivi, jonka ympärillä oli kaloja (kartioita). Pojat pyydystivät niitä mahalaudoilla ajaen. Toiseen päähän huonetta mentiin siltaa (penkki) pitkin ja toisella puolella kuljettiin vedessä purkkijaloilla. Leikkiaika 45 minuuttia.
- Tiistain ryhmässä T5, T3 ja T2 (entinen ryhmä) leikissä vielä meriaihetta. Tytöt olivat jo innolla odottaneet "leikkimään pääsyä" pidemmän ohjatun aloituksen aikana! Tunneli oli penkin päällä huoneena ja meressä merisiilejä (piikkipallot). Välillä mahalaudoilla ajelua ja merisiilien hoitamista. Sitten hienot rouvat kävelivät "korkokengillä" purkkijaloilla. Puolivälissä leikkiä T2:lla ja T5:lla erimielisyyttä merisiilien hoidosta, mutta T3 sanoi, että "nyt leikitään yhdessä" ja tilanne laukesi. Loppujen lopuksi T2 oli My Little Pony ja T5 sekä T3 merenneitoja. T5 keksi vanteella hyppäämisen (hyppynarun tapaan eteen-taakse) "hieno idea" ja T3 lähti mukaan ja onnistuikin. T2 ei halunnut kokeilla. Lopetusvaiheessa aikuinen kertoi n.5 min. ennakoiden leikin lopetuksesta etenkin T2:n avuksi. "Auttoi, T2 ryhtyi raivaamaan leikkiä hitakaisesti, mutta ei kapinointia". Leikkiaika 50 minuuttia.
- Keskiviikon ryhmässä (P4, P3 ja T4) leikin aloitus tapahtui temppurata-muotoisesti aikuisen ohjaamana, koska leikki ei muuten tuntunut pääsevän alkuun. Peräkkäin olivat 2 vannetta, penkki, musta säkkityyny, tunneli ja maton jarruverkko. Vieressä kartiojono (kiviraunio T4:n mukaan)P4 ajeli radan ympäri mahalaudalla, oli poliisi. Meni myös tunnelin läpi mahalaudalla!! Sitten meni nukkumaan lakanan alle lattialle ja sanoi: "nukkuma-aika" ja heitti myös silmälasinsa pois. Halusi mennä myös piiloon. T4 ja P3 ajelivat yhdessä samalla mahalaudalla ja kokeilivat purkkijalkoja. Ajelivat myös eri mahalaudoilla kun P4 puuhaili muuta. T4 keksi, että kartio oli rattitöötti ja hattu. Ja taas ajeltiin! P4 touhusi vilttien kanssa ja halusi mennä piiloon viltin alle! Sitten hänestä tuli mörkö, joka pelotteli toisia viltti pään päällä. P3 meni tunneliin ja P4 meni myös tunneliin, mörkönä. P3:sta tuli sitten mörkö ja P4 toi aikuiselle viltin, jotta tämä olisi mörkönä! "Ja hetken olinkin". Sitten leikki piti lopettaa ja siivottiin tavarat yhdessä. Lopuksi istuimme sohvalla ja muistelimme, mitä kaikkea tapahtuikaan.
- Torstain ryhmän pojille (P5 ja P2 – kaverina) oma leikki lähti kehittymään mustan säkkituolin, tulivuoren ympärille. Tunnelista tuli pesä ja musta säkkituoli muuttui ampiaispesäksi kun P5 laittoi sen päälle kelta-musta vanteen. Sitten ampiaiset ajelivat mahalaudoilla ja keräsivät hunajaa (keltaiset piikkipallot) kukista (värilliset kartiot). P5 haki aikuisen mukaan leikkiin äitiampiaiseksi. Ja sitten ei aikuinen ole ehtinyt tehdä muistiinpanoja! Välillä leikki meni poliisiksi ja

rosvoksi ja rumpuhipaksi. Sitten paluu ampiaisten kukkasuunnistukseen mahalauoilla (aikuisen ohjeen mukaan). Lopetuksessa pojat pukivat sohvalla sukat jalkaansa ja aikuinen "rauhotteli" heitä kyselemällä leikeistä. Muisteltiin yhdessä tapahtumia ja samalla pienet jalkahieronnat!

Aikuisen tuella:

- Maanantaina aikuinen näytti pojille (P1 ja P2) miten purkkijaloilla liikutaan." Pojat kokeilivat purkkijalkoja. Kumpikin pysyi hyvin jaloilla, mutta kiinnostus jalkoja kohtaan laimeaa".
- Tiistaina aloitusleikissä aikuinen näytti ensin mallia, miten penkki pitäisi ylittää. Sitten kukin tytöistä sai itse keksiä penkinylittämistavan, joka noudatti annettua ohjetta (vain yksi kehonosa koskettaa). Aikuinen myös näytti, miten purkkijaloilla kävellään.
- Keskiviikon leikin aloitus tapahtui aikuisen ohjaamana, koska ryhmässä mukana kaksi "ensikertalaista". Leikin lopetuksesta: "sitten lopetin leikit ja siivottiin yhdessä"
- Torstain ryhmässä ohjaaja pyydettiin leikkiin. Ohjaaja tietoisesti rauhoitteli poikia leikkien lopetuksessa juttelun ja jalkahieronnan avulla.

Havaintoja lasten leikeistä:

- Maanantain ryhmässä aikuisen oli pitänyt "olla mukana tukemassa, koska P1:llä oli vauhti päällä". Samassa ryhmässä muistiinpanojen kirjoittaminen vaikeutui, "koska leikki oli muuttunut aika hurjaksi; hyppimistä sohvalla ja voimakasta ääntä". P1:selle aloitusleikissä vaikea hahmottaa liikettä ja tehdäkin sitä. "Pikku liike, mutta vaativa" P2:lla vähän hätiköintiä, mutta ymmärsi liikkeen sanallisesti ja myös keho teki liikkeen sen mukaan"
- Tiistain ryhmän aloitusleikissä tytöt keksivät käyttää selkää, polvia, peppua ja jalkapohjia. Penkin ylitys oli ollut yllättävän vaikea T2:lle. "Hänen oli ollut vaikeaa löytää oikeaa, rajattua (tarkkaa??) asentoa penkinylityksessä. T3:lla myös samaa "vaikeutta, mutta ei niin vahvasti". T5 ymmärsi idean ja hänen kehonsa toimi myös sen mukaan. Purkkijaloilla kävely OK (yksi kierros penkin ympäri), mutta" T2 meni tosi hitaasti, varmisteli tasapainoa". "Tytöt jo odottivat tosi innokkaasti omaa leikkiä ja kaikki välineet olivat leikkikäytössä".
- Keskiviikon aloitusleikissä T4 ja P3 (etenkin) tekivät näppärästi, kun saivat juonesta kiinni. P4 "jäi kiinni" vatsan kosketukseen penkkiin. (Menikö aina penkin yli ensimmäisen ohjeen mukaan?) Tosi vaikea kokonaisuus P4:lle hahmottaa tämä leikki. "Otin penkin ylityksen jälkeen lapsille juoksulenkin mustan säkkituolin ympäri, jotta sain tehtävästä kiertävän!" Lasten leikkien aloittaminen vaikeaa, koska ryhmässä oli kaksi ensikertalaista. Kun leikki pääsi vauhtiin, niin aikuisen piti katkaista se vähän "väkisellä" uloslähdön takia.

- Torstain ryhmän pojille (P5 ja P2 – kaverina!) penkkileikki oli helppoa. Musta säkkituoli oli taas mukana siinä. Nämä pojat olivat hyvä leikkipari. P5 kertaa mielellään entisiä leikkejä ja P2 on jo rohkaistunut kokeilemaan uutta!
- Vaikuttiko edellinen monen lapsen talvilomaviikko joidenkin lasten leikkiin keskittymiseen? Entä mikä vaikutus oli ryhmien uudelleen muodostamisella? Entä mitä vaikutti aikuisen vahvempi ote ohjaamiseen? Aikuisen ohjaukseen sisältyvä haaste lapsille pitää ”kätkeä” paremmin! Yhden oikean suorituksen tehtävät vähentävät selvästi lasten aktiivisuutta, eli avoimet tehtävät ovat parempia. Ja aikuisen lisääntynyt ohjaus vei ainakin aikaa omien leikkien keksimiseltä.

Kehokokemuksia: Olisi mielenkiintoista tutkia vaikka videolta, että miten paljon tällä tuokiolla oli erilaisia kehonkokemuksia kaiken kaikkiaan, vaikka alkuleikissä niitä olikin! Jäi sellainen vaikutelma, että lapset itse tuottavat monipuolisempia aistikokemuksia kuin aikuisen ohjauksessa mahdollistuu!

Sosiaalisia kokemuksia: Myös ohjaajaa pyydettiin aktiivisesti leikkiin mukaan. Erimielisyyden ratkaisuksi riitti toisen lapsen muistutus yhteisleikistä.

Materiaalokokemuksia: Vanteella hyppäämistä hyppynarun tapaan, mahalaudalla ajelua eri tavoin, myös samalla laudalla kaksi lasta yhdessä.

10. KERTA/VIIKKO 12

Tuttuja välineitä: piikkipallot, purkkijalat

Uusia välineitä: eläinhernepussit (huovasta ommellut) ja pienet keltaiset vanteet + palikat joihin ne saa kiinnitettyä.

Pois: tunneli ja isot vanteet

Aloitusleikit:

- Mehiläisleikki: Jokaisella lapsella on vanne mehiläispesänä ja lapsi pesän sisällä. Ohjeen mukaan kosketetaan pesää: Koske kädellä, polvella, kyynärpäällä, korvalla ym. pesän reunaa. Jos ohjeena on PZZZ, niin vaihdetaan pesää!
- Tuolirata: Asetetaan kaikki huoneen tuolit (7 kpl) radaksi ja kuljetaan tuolien ali (kontaten/ryömien) kuljettaen eläinhernepussia selän päällä. Voidaan kokeilla myös tuolien päällä kulkemista.

Lasten leikit:

- Maanantain ryhmä (P1 ja T1 – kaverina) aloitti pääsiäisleikin T1:n aloitteesta. Piikkipallot olivat munia, joita tipu (T1) piilotteli mahalaudalla kulkien. P1 piilotteli eläinhernepusseja mahalaudalla ajellen. Kartiot olivat liikennemerkkejä, jotka ohjasivat liikennettä. Mahalaudat olivat välillä tallissa tuolien alla tunnelissa. Ykskaks P1 ryhtyi junankuljettajaksi. Tuolitunneli oli junana. P1

höpötteli omissa maailmoissaan ja ei reagoanut, kun juna katkesi välillä (?). Hetken höpötelyään korjasi junan. Aikuisen jätti tanssimaan junasta yhdellä asemalla ja T1 jatkoi Afrikkaan asti. Välillä mahalaudoilla ajelua, ja taas junaleikkiä. Lopuksi P1 halusi aikuisen junakuskiksi! P1 matkusti vesileikkiin ja T1 Teksasiin. Siivous sujui yhdessä ja loppujutustelut hernepussiankka sylissä. Leikkiaika 40 minuuttia.

- Tiistain ryhmässä (T2 ja P4 – kaverina) P4 aloitti omat leikit kokeilemalla mahalautaa ja purkkijalkoja. T2 keksi kauppaleikin ja möi hernepussieläimiä. T2:lla myös eläinten pesäpaikka. Yhteistä leikkiä ei oikein löytynyt, P4 vaihtoi touhusta toiseen! Leikkiaika 40 minuuttia.
- Keskiviikon ryhmässä (T6, T4 ja P3) T4 ja P3 olivat innokkaasti kokeilemassa eri välineitä. T6 istui erillään ja sanoi: minä mietin. Lähti sitten mukaan. Huoneeseen muodostui ikkunan alle poliisiasema, jossa T6 poliisina, P3 palomiehenä ja T4 ”palotyttö”. Ajelivat mahalaudoilla pitkin lattiaa ja suihkuttivat vettä purkkijaloilla. (Kaikki välineet leikissä) Käyttivät tuolirataa, kunnes P3 keksi rakentaa osasta rataa palomiehelle sängyn. P3:lle sattui sitten työtaturma, kun iski päänsä tuolin kulmaan ja aikuinen antamaan siihen ensiavuksi kylmähoitoa. Tätä kautta leikkiin tuli tauko ja tunnelma ja touhu lopuivat hetkeksi aikaa. Sitten T6 haettiin kotiin. T4 ja P3 raivasivat leikin aikuisen kanssa.
- Torstain ryhmässä (P5 ja T3 – kaverina) jätettiin tuolirata paikalleen. T4 levitti mattojen jarruverkot lattialle (siitä tuli lunta) ja käveli korkkareilla (purkkijaloilla) lumen päällä. P3:kin kokeili purkkijaloilla kävelyä, se oli hänelle vaikeaa. kaikki eläimet menivät päiväkotiin (rataa pitkö?). T4 perusti hattupuodin (kartioiden hattuina) ja keräsi tavaraa kirpputorille. P3 meni nukkumaan peiton alle. P3 ajeli linja-autolla (tuolirata) vanteella eläinten kanssa kirpputorille. T4:lla oli hattuja ja kenkiä (purkkijalat). Hernepussihiirikin meni ostoksille! P3 vei vanteet myyntiin ja osti rakennuspalikoita. Sitten sohvasta tuli ABSI ja aikuista pyydettiin sinne ruuanlaittajaksi. T4 pyöräili vanteella ja P3 kävi syömässä. Sitten he lähtivät kaupungin kirpputorille. P3 teki vanteesta ja pidikkeestä hienon laukun. Lopetusta ei ole kirjattu eikä leikkiaikaa.

Aikuisen tuella:

Havaintoja lasten leikeistä:

- Maanantain ryhmässä (P1 ja T1 – kaverina) molemmat tekivät aloitusleikit innokkaasti.” P1 katsoi hienosti T1:ltä mallia niissä kehonosissa mitä ei itse tiennyt! Tuolirataa tekivät varmaan ainakin 5 kertaa. T1 keksi aina uusia tapoja kulkea tunnelin läpi. Eläinhernepussit lisääntyivät kerta kerralta.” ”Tuolien päällä kulkemista emme kokeilleet”. P1 oli huomattavasti rauhallisempi T1:n kanssa kuin oman parinsa kanssa. ”Mukava rauhallinen tunnelma!”
- Tiistain ryhmässä (T2 ja P4 – kaverina) P4 ei jaksanut motivoitua Mehiläisleikistä ja se häiritsi myös T2:n keskittymistä ja ideointia. Tuoliradassa T2 ”keksi kuljettaa hernepussieläintä polvitaiepeessa selän päällä kuljetuksen

lisäksi. Meni tuoliradan 2 kertaa läpi”. Aikuinen helpotti P4:n tuolirataa laittamalla joka toiseksi tuoliksi aikuisen tuolin, jotta mahtui yleensä menemään.” P4 ryömi yhden kerran läpi radan.”

- Keskiviikon ryhmässä (T6, T4 ja P3) Ampiaisleikissä keksivät kukin kaksi kehonosaa, jolla kosketti pesää. Pesän vaihtaminen oli erityisen mukavaa! Tuoliradalla T6 ensin empi radalle lähtemistä, mutta lähti kuitenkin. Menivät jokainen kolme kertaa radan läpi. T4 keksi selällään etenemisen tuoliradalla!
- Torstain ryhmälle (P5 ja T3) Mehiläispesäleikissä yllättäen olkapää ja nilkka vieraita kehonosia! Leikki sujui kivasti. Tuolileikissä molemmat jaksoivat viedä 3 eläintä ”päiväkotiin” ja silmättömät eläimet lääkäriin!!
- Tuntuu siltä, että lapsista pystyi tekemään entistä tarkempia havaintoja.
- Ohjaajat eivät enää säikähdä leikkien yllättäviä käänteitä, vaan luottavat lasten kykyyn viedä leikkiä eteenpäin. Leikkiin puuttumiskynnys on kasvanut.

Kehokokemuksia: Tuoliradan alitus arvelutti T6:sta, arvioiko radan vaikeaksi itselleen. Mehiläispesäleikissä kehonosien nimeäminen varmistui. Hernepusieläimet houkuttelivat koskettelemaan ja kantamaan mukana.

Sosiaalisia kokemuksia: Oikea kehonosa selvisi katsomalla kaverilta mallia. Samoin tuoliradan alitukseen uskalsi lähteä nähtyään kaverin suorituksen.

Materiaalokokemuksia: Leikeissä olivat kaikki välineet mukana. Uusia keksintöjä tehtiin; esimerkiksi vanteesta ja pidikkeestä muodostuikin hieno käsilaukku.

11. KERTA/VIKKO 13

Ohjeena ottaa aistiharjoitteita alkuleikkinä ja lopetukseen jutustelua leikeistä (mikä oli hauskaa, mitä kaikkea leikittiin, pistä pidit, jne.) ennen tai jälkeen siivouksen. Kiinnitetään huomiota siihen, syntykö yhteisleikkiä ja minkälaiset ovat leikkijöiden sosiaaliset taidot.

Tuttuja välineitä: eläinhernepusit, pienet keltaiset vanteet ja jalustat (jättilegoja), piikkipallot

Uusia välineitä: pallotelttä

Pois: purkkijalat

Aloitusleikit:

1. Tuntorata; kävelyrata tuntolaatikoiden avulla, laatikoiden alla on jarruverkko. Laatikoissa on styroksia, teddyä, vanua, H-legoja, kiviä, aaltopahvia, riisiä ja muita erilaisia aistimuksia tuottavia materiaaleja. Ensimmäisellä kierroksella mietitään miltä laatikot tuntuvat, toisella kierroksella nimetään mukavimmalta tuntuva laatikko ja

kolmannella kierroksella ikävimmältä tuntuva laatikko. Lopuksi laatikoiden materiaaleja voi kosketella käsin.

2. Hedelmien lastausleikki; Lapset ajelevat mahalaudoilla tilassa lattialla olevia kartioita väistellen, taustalla musiikkia (Vauhtivarpaat 2 nro 5). Lattialla ja tuoleilla on muovihedelmiä. Hedelmien kuvat ovat seinällä. Musiikin tauottua ohjaaja pyytää tuomaan tietyn hedelmän hänelle. Kysy sijaintia, oliko hedelmä ylhäällä vai alhaalla. Näin kerätään kaikki hedelmät.

Lasten leikit:

- Maanantaina P1 ja T1 aloittivat pallojen heittelyllä palloteltaan. Sitten T1 siirtyi leikkimään hernelpussihiirellä (Piipi), joka muutti uuteen kotiin mahalaudalla. Tuolijunalla matkustivat hiirimaailmaan. P1 siirtyi omaan leikkiinsä, jossa hän teki talonsa palloteltaan ja asui siellä Tomi-traktorina. T1 jatkoi omaa leikkiään ja otti vanteet, joissa hyppeli ensin. Sitten testasi, miten pallot pyörivät vanteissa. Välillä T1 syötti Tomi-traktoria ja hiirtään keltaisilla piikkipalloilla. P1 kävi nukkumaan, heräsi ja kävi kysymässä T1 pelaamaan jalkapalloa. T1 ei halunnut, vaan rakensi tornia hiirelleen vanteiden jalustoista (jättilegoja). Piipihiirellä oli nälkä ja Tomi-traktori tarjosi hänelle ruokaa (keltaisia palloja) omasta kodistaan. Piipi vuorostaan syötti Tomi-traktoria. Tomi-traktori (P1) kävi säilyttämään T1 mahalaudoilla ja vanteilla. P1 sanoi: "en suutu sinulle". P1 ajeli junalla ja mahalaudalla. T1 alkoi rakentaa tunnelia tuoleista ja meni tunnelin läpi; P1 ja ohjaaja olivat tunnelin jatkeena. P1 meni vuorostaan tunneliin ja juuttui kiinni. T1 auttoi nostamalla tuoleja. Molemmat uudelleen. P1 ja T1 laittoivat palloteltan tuolien jatkeeksi. P1 keksi hedelmien kuvista liikennevalot; omena – pysähdy, banaani – odota, päärynä – mene. T1 laitto liikennevalot radalle kiinni vanteisiin. Aluksi molemmilla erilliset leikit, mutta junaleikin myötä löytyi yhteisleikki! (14.25 – 15.20)
- Tiistaina T2 ja T3 leikki lähti heti käyntiin. Molemmat olivat merenneitoja ja keltaiset pallot merisiilejä. Tytöt tekivät nukkumista paikan säkkityynyt päälle, jossa lepäsivät peiton alla vierekkäin.
T3 perusti kirpputorin (tavaroita korissa) ja T2 meni ostamaan. Ohjaajakin komennettiin ostamaan. T3 tuli tarkat ohjeet, kuinka hoidetaan lemmikkikettua tai – possua. Ostosreissuja useita. T2 osteli piikkisiilejä. Sitten T2 kuorsasi pesässään. T3 ihmetteli mikä merenneidolla on. Merisiilit olivat menneet majaan (pallotelta). Kirpputori meni kiinni, kun asiakkaita ei ollut. T3 oli nimeltään merenneito Aliisa ja T2 merenneito Liisa. T3 touhusi majan ympärillä koko ajan ja jutteli paljon. T2 merenneito yritti nukkua ja huusi: en saa unta! T3 merenneito kulki mahalaudalla, koska ei osannut uida. T2 tuli opettamaan T3. Uivat sitten peräkkäin. T3 antoi T2 ohjeita siitä, mitä pitää puhua. T2 meni taas

nukkumaan. Yks kaks kuului outo ääni (T2). T3 ihmetteli mikä se oli. Ääni kuului piikkisiilestä! T3 meni saunaan, sillä varpaat olivat uidessa jäätyneet.

- Keskiviikkona palloteltasta tuli poliisiasema ja P3 ja T4 poliiseja. P2 mietti alussa mikä on, mutta hänkin ryhtyi poliisiksi. Poliisit ajelivat mahalautoilla (2) ja ottivat sitä poliisia kiinni, jolla ei ollut mahalautaa. Leikissä oli paljon liikettä ja P2kin välillä riehaantui leikissä.
- Torstaina P4 ja P5 halusivat ottaa palloteltan ja P5 kokeili sisälle menoa. Teltasta tuli vankila, johon P4 ja ohjaaja ottivat kiinni P5 – rosvoa. Sitten P4 kokeili pallojen heittoa koriin ja ajeli mahalaudalla mahallaan. P5 rakensi tunnelin vanteista ja jalustoista. Loppupuolella P5 keksi kirpputori ja keräsi myytäviä tavaroita koriin. P4 ja ohjaaja kävivät ostoksilla.

Aikuisen tuella

Havainnot lasten leikeistä:

- Maanantaina P1 vaikeutta nimetä, miltä laatikoiden materiaalit tuntuivat ja myös mikä mukavin tai ikävin. Mukavimmalta oli tuntunut H-lego laatikko. T1 taas osasi nimetä kaikki. Lastausleikki sujui hyvin, väistellen. Ylhäällä – alhaalla – käsitteet selvät. Leikeissä oli alussa erilliset leikit, mutta junaleikistä lähtien yhteisleikkiä. Siivous ok!
- Tiistaina molemmat T2 ja T3 osasivat nimetä tuntoradalta kylmä, kuuma, pehmeä, kova, jne. Molemmista mukavin oli vanulaatikko ja ikävin H-legolaatikko. Hedelmien lastaus – leikissä olikin juonena, että kauppareissulla oli ostokset päässyt putoamaan kassista ja niitä sitten kerättiin. Leikki oli hauska ja nauratti kovasti. Ylhäällä – alhaalla – käsite oli OK. T3 oli omissa leikeissä pirteä ja puhelias ja ohjasi T2 touhuja! Kivat leikit! Siivous ok!
- Keskiviikkona P2 ja P3 nimesivät miellyttävimmäksi teddykarvan ja T4 H-legot. Ikävin oli P2 ja P3 mielestä H-legot ja T4 mielestä styrox-laatikko. P3 ja T4 halusivat tunnustella laatikoiden sisältöjä pitkään! Hedelmien lastausleikissä P2 alkoi hurjastella mahalaudalla! ja P3 sekä T4 myös ”meinasivat villiintyä”! Hyvin oli hallinnassa ylhäällä ja alhaalla käsitteet kaikilla. P2kin riehaantui poliisileikissä! P2 ja P3 aloittivat heti siivouksen, T4 sai kehottaa.
- Torstaina P4 arasteli aluksi astumista tuntolaatikoihin. Hänestä mukavimmalta tuntui teddyturkis ja ikävin aaltopahvi. P5 mukavin h-legot ja ikävin aaltopahvi. Hedelmienlastausleikissä ei riittänyt mahalaudalla ajo innokkuutta ja P4 jaksoi kerätä vain 4 hedelmää. Hyvin hahmottivat ylhäällä ja alhaalla – käsitteet. Siivoaminen sujui hienosti, olivat innokkaina mukana!

Kehokokemuksia: Tuntoradalla monipuolisia aistikokemuksia tunto-, tasapaino-, liike- ja näköaistille, mutta ottaisin seuraavan kerran tuntoradan osaksi lasten omaa leikkiä, leikin yllättävänä haasteena.

Sosiaalisia kokemuksia: Alkuvuikon ryhmissä yhteistyötaidot ja huomioonottaminen näkyvät leikeissä selvästi.

Materiaalikokemuksia: Leikin ideaan kuuluvia välineitä käytetään eniten!

12. KERTA/VIIKKO 14

Tuttuja välineitä: hernepussieläimet, keltaiset vanteet ja jalustat, värilliset paikkamerkit – törpöt, keltaiset piikkipallot, tuntoradan laatikot

Uusia välineitä: iso vihreä terapiapallo (40 cm halkaisijaltaan),

Pois: pallotelttä, mahalaudat

Aloitusleikit:

1. Tuoksupurkit: kahvi, kaakao, kardemumma, kaneli, hajuvesi ja pippuri. Ensin tuokсутellaan suljetuin silmin purkki kerrallaan (nimeäminen); sitten mietitään mikä tuoksui hyvälle/epämiellyttävälle ja miltä tuoksu tuntui.
2. Paikan hahmottamisleikki: Hypitään lorun "kommervenkkaa, vemmerkonkkaa" aikana, kun loru loppuu (seis) niin pysähdy ja laita hernepussieläin ison piikkipallon päälle, alle, eteen, taakse (ohjeen mukaan) Kaikkien lasten on oltava samalla puolen palloa kun sanot seis!

Lasten leikit:

- Tiistaina ryhmässä T2, P2, T3 ja T1. T3 alkoi rakentaa taloa keltaisista vanteista merisiileille (keltaiset piikkipallot) ja laittoi niille törpöt (pienet kartiot) hatuiksi. T2, P2 ja T1 alkoivat pyörittellä isoa terapiapalloa vauhdikkaastikin. T3 ei halunnut tulla toisten leikkiin ja "kertoi" sanallisesti koko ajan omaa leikkiään. T1 lähti kesken kotiin, samoin P2. T3 ja T2 yhteinen leikki lähti hitaasti käyntiin T3 – johtoisesti. T2 lähti mukaan T3:sen suunnittelemaalle radalle, toi omia ideoita leikkiin mukaan: muuttui hamsteriksi, joka kulki rataa eri tyyleillä! T3 näytti punaista törppöä (ei saa mennä) ja vihreää törppöä (saa mennä). T2 oma pesä (säkkituoli) jossa kävi lepäämässä. T3:sen radassa olivat jarrumatot pohjana, niiden reunoilla törpöt rataa rajaamassa. Radan toisessa päässä iso "legopalikka", jonka yli radalle tultiin ja toisessa päässä käännöspaikkana vanne.
- Torstain ryhmässä P5 ja T5. T5 otti ohjat käsiinsä ja keksi, että isolla terapiapallolla pitää osua toiseen vierittämällä palloa. Leikki jatkui siten, että palloa vieriteltiin toisilleen. T5 lähti tutkimaan korin sisältöä, otti renkaat ja heittelivät pieniä nystyräpalloja niiden läpi. P5 pujotti vanteen ympärilleen ja leikki poliisiautoa/ufoa. T5 rakensi ufolle radan, mutta p5 ei jaksanut keskittyä radan kiertämiseen, vaan pyöritteli uforengastaan. Se muuttui pommiksi, jolla yritti osua nystyräpalloon. T5 keksi sirkusleikin, hän oli sirkuspuudeli Fifi ja P5 sirkustirehtööri. T5 keksi sirkustemppuja, joita koiran piti tehdä. Esittivät temput ohjaajalle, joka oli sirkusyleisönä. Välillä roolit vaihtuivat ja P5 oli Exit – koirana, joka osaa puhua. T5 oli Linnea – niminen kuuluttaja. Hernepussieläimet olivat koiranruokaa. Koira pujotteli renkaiden läpi,

tasapainoili hernepussieläinten päällä, jarrumatoista tuli tasapainorata ja pujotteli törppöjen ympäri. Lopuksi oli koiran 7 – Vuotos synttärin.

Aikuisen tuella

Havaintoja lasten leikeistä:

- Tiistaina ryhmässä T2, P2, T3 ja T1. T2 jännitti tuoksujen haistelu, ohjaaja sanoi, että voi olla silmät auki. Mukavasti kommentoivat ja kertoivat tuntemuksia: tuoksui lempeältä ja haju meni nenään! T2, T3 ja T1 pitivät eniten hajuedestä, P2 pippurista. Paikan hahmottamisleikissä T3 kesti hetken hoksata paikan käsitteet, mutta sitten oli hyvin mukana. T2 meinasi mennä riehumiseksi lorun aikana, mutta osasi pysähtyä ”hyttynä, myttynä maahan” – kohdassa. T2 ja T3, jotka olivat enää siivousvaiheessa, eivät olisi malttaneet lopettaa leikkiään! Ohjaaja auttoi siivouksen alkuun ja sitten sujui. T3 mielestä kaikki oli parasta ja T2 mielestä hajuvesi.
- Torstain ryhmässä P5 ja T5. Molemmat reippaasti tuoksuttelivat purkkeja, muuta heidän oli vaikea nimetä tuoksuja. Sai johdatella ja kysellä aika paljon. P5 myötäili T5:sen reaktioita melko paljon. Kaakao oli molempien suosikkituoksu. Paikan hahmottaminen oli molemmille helppoa, samoin pysähtyminen liikkeen jälkeen. Keskittyivät hyvin tehtävänantoon. Omissa leikeissä sirkusleikki kesti pisimpään. Molemmat osallistuvat tasavertaisesti ja keskittyivät ja kehittivät leikkiä yhdessä. Siivous sujui osana leikkiä kuin huomaamatta, kun paikat piti saada kuntoon koiran synttäreitä varten. T5 tykkäsi eniten nystyräpalloleilistä ja P5 samoin.

Kehokokemuksia: Aloituserikissä oli hajuaistimuksia sekä näkö-, tunto-, liike- ja tasapainoaistimuksia.

Sosiaalisia kokemuksia: Tiistain ryhmän uusi kokoonpano ja kahden lapsen poislähtö hidasti leikin aloittamista!

Materiaalokokemuksia: Molempia ryhmiä kiinnosti aluksi kokeilla terapiapalloa.

13. KERTA/VIIKKO 15

Tuttuja välineitä: iso vihreä terapiapallo, keltaiset vanteet ja alustat, hernepussieläimet, värilliset paikkamerkit, tuntoradan laatikot, keltaiset piikkipallot

Uusia välineitä: trampoliini

Pois: mahalaudat

Aloituserikkit:

1. Pienet kuuntelupurkit: muistipelin tavoin, vuorotellen kuunnellen etsitään ääniparit. Lopuksi arvataan ja tutkitaan, mitä purkeissa on.
2. Äänen mukaan suunnistaminen: Ohjaaja soittaa marakassia ja lapsi huivi silmien päällä kuuntelee ja suunnistaa ääntä kohti. Jos on liian helppoa, voi

(toinen lapsi) soittaa kapuloilla vieressä "hämäkseksi". Molemmat soittimet soittavat yhtäikaa ja lapsen pitää etsiä "jompi kumpi".

Lasten leikit:

- Maanantaina T1 teki tuntoradan laatikoista radan, jota kulkivat P1:sen kanssa yhdessä läpi. Kävivät myös trampoliinilla hyppimässä. Ohjaajan ideoimana ison terapiapallon vierittelyä; T1 keksi siihen eri vierittelytapojen käyttämisen jaloilla, kyynärpäällä, päällä.
- Tiistaina leikkimässä T2 ja T3, P2 haettiin kotiin ennen leikkivaihetta. T3 aloitti välittömästi leikin ja teki itselleen kodin (mistä?). T3:lla meni jonkin aikaa idean löytymiseen. Hän teki trampoliinin päälle oman kodin. T3 tykkäsi hyppiä trampoliinilla ja kopsutteli kapuloilla. T3 teki omassa kodissaan läksyjä ja kysyi ohjaajalta: minkä ikäisiä ollaan lukiossa? Välillä T3:lla oli oksennustauti ja tytöt soittelivat toisilleen puhelimilla. Huoneen keskelle tytöt tekivät linja-auton tuoleista. T3 oli Miranda ja T2:n nimestä ei saanut selvää. (Joku My Little Pony – hahmo.) T2 keksi laittaa (korin peittona olleen) sinisen pussilakanan solmuun ympärilleen mekoksi ja niin tytöistä tuli prinsessoja.
- Keskiviikkona T4 ja P3 hyppivät trampoliinilla vuorotellen. P4 keksi, että (hernepussiankka on kuollut ja kääri sen peittoon ja vei lääkäriin (nojatuoliin). T4 meni auttamaan (hoitamaan)? Ankaa kantaessa P4 ei yhtään havainnut lattialla olevia leluja, vaan käveli yli. Ohjaaja teki leikkialoitteen vanteen pyörittämisestä. P3 rakensi vankilaleikkiä ja T4 rakensi poliisi leikkiä. Leikit yhdistyivät, kun T4 vei P3:lle tavaroita. T4 ja P3 nappasivat P4:n vanteella kiinni ja veivät vankilaan. P4 karkasi ja meni hyppimään trampoliinilla. P4 toi ohjaajalle viltin ja sanoi: "ole kummitus!" Ohjaaja oli kummituksena. Sitten T4 ehdotti poliisit ja rosvot leikkiä, jossa poliisi ottaa rosvon vanteella kiinni. Sitten siivottiin.
- Torstaina T5 aloitti heti sirkusleikin, jossa P5 oli sirkuskoirana. Koiran pesänä oli musta säkkityyny ja marakassi herätyskellona (ohjaajan ajatus). Koiran radassa olivat: trampoliini, vanteet tulirenkaina, pujottelutehtävä ja palloleikki. T5 potkaisu pallon ja sirkuskoiran piti hypätä sen yli. T5 puhui hyvin kannustavasti sirkuskoiralle – tehtävät olivat haasteita, joista koira yritti suoriutua. Sitten osat vaihtuivat. T5 oli sirkuskoirana ja P5 ohjaajana. Uutena tehtävänä oli kahden pallon vieritys yhtäikaa. P5 kannusti koira hienosti. Sitten ohjaajaa pyydettiin sirkuskoirien ohjaajaksi. Uusina tehtävinä olivat hyppyrata ja patjaa pitkin kävely. Tuli yö – valot sammuivat. Koirat olivat sisaruksia ja T5 houkutteli P5:ttä lepäämään samalle säkkituolille. Aamulla T5 meni hyppimään trampoliinilla ja hyppynarulla yhtäikaa. T5 haki ruokakuppeja. Ruokana oli merileväsalaaattia ja ostereita (osterit muodostuivat kahdesta kartiosta ja keltaisesta piikkipallosta). T5 kokeili vielä pallon kuljetusta kapuloilla ennen kuin hänet haettiin kotiin. Siivosimme P5:n kanssa leikit.

Aikuisen tuella:

- Maanantaina ison terapiapallon vierittelyleikki käynnistyi ohjaajan aloitteesta

Havaintoja lasten leikeistä:

- Maanantaina T1 ja P1 erottelivat äänet hyvin ja molemmat myös keskittyivät tehtävään. Äänisuunnistus oli helppoa T1:lle myös kahdella soittimella. P1 pyrki katsomaan huivin reunan alta nähdäkseen soittajan! Leikkiaikaan ei syntynyt itsekseen varsinaista mielikuvitus- tai roolileikkiä. T1 haettiin kotiin (kesken leikkiajan) ja ohjaaja aloitti leikkien siivouksen P1:sen kanssa.
- Tiistaina T2, T3 ja P2 etsivät innokkaasti äänipareja. Suunnistamisleikissä (vain marakassi) T2 löysi hyvin soittajan ja eteni rohkeasti tilassa. P2 eteni tosi arkana, tarvitsi sanallista rohkaisua ja apua. T3 myös jonkin verran arkuutta, löysi itse kuitenkin perille. Kun marakassi ja kapulat olivat molemmat käytössä, niin T2 löysi soittajan edelleen hyvin, mutta eteneminen oli hitaampaa. T3 toimi samoin. P2 lähti edelliskertaa rohkeammin liikkeelle ja löysi itse kohteen! P2 haettiin kotiin tämän leikin jälkeen. T2 ja T3 leikki lähti mukavasti etenemään prinsessaleikkinä. Sitä oli sääli opettaa. Siivous ok.
- Keskiviikkona ääniparien löytäminen oli vaikeaa! T4 löysi 2, P4 autettuna yhden ja P3 samoin autettuna yhden. Suunnistusleikissä P3 suuntautui ääntä kohti, T4 vaikeampaa. P4:llä oli vaikeuksia olla liina silmillä, kokeili hetken kuitenkin. Omissa leikeissä T4 ja P3 oli vaikeaa jäsentää leikkiään. meni heti i riehumiseksi ja päämäärättömäksi touhuamiseksi. P4:lla selvää vaikeutta voimankäytön säätelyssä! Mutta juoksu sujuu hyvin P4:llä!
- Torstaina P5 ja T5 hienosti kuuntelivat ja löysivät ääniparit nopeasti. Selvä järjestelmä oli molemmilla purkkien kuuntelussa, ei sattumanvaraista etsimistä. Äänisuunnistuksessa T5 helppoa molemmat tehtävät. P5:lla oli vauhtia heti äänen kuuluessa, mutta suuntaa ei! Molemmat kannustivat toisiaan mukavasti omissa leikeissä!

Kehokokemuksia: Ohjatuissa aistiharjoitteissa lasten taidot tulevat esille, mutta ohjattua harjoittelua tärkeämmältä näyttää monipuolisten välineiden tarjoaminen lasten leikkeihin. Leikeissä lapset stimuloivat itseään monipuolisemmin kuin aikuiset ohjatusti! Hakeeko lapsi juuri sitä, mitä tarvitsee?

Sosiaalisia kokemuksia: Näyttää myös siltä, että joka päivä ei leikki suju. Leikkikaveria kannustava puhe tarttui ja kannustusta tuli myös takaisin.

Materiaalokokemuksia: Trampoliinilla hyppiminen kiinnosti kaikkia ryhmiä.

14. KERTA/VIKKO 16

Tuttuja välineitä: vanteet ja jalustat, iso terapiapallo, merkkikartiot, keltaiset piikkipallot

Uusia välineitä: leikkivarjo ja narut

Pois: trampoliini ja tuntorata

Aloitusleikit:

1. Taskulampun valon seuraaminen: aluksi ohjaaja pyytää lapsia seuraamaan valoa pimennetyssä huoneessa. Lapset saavat vuorotellen heijastaa valoa ja kertoa, missä valo kulloinkin menee.
2. Pyykkipoikien etsiminen sokkona kaverista. Yksi on sokkona etsijänä, toisen vaatteisiin kolmas lapsi laittaa pyykkipoikia ja laskee löydetyt.

Lasten leikit:

- Maanantaina leikkivarjo viritettiin naruilla (ohjaajan aloitteesta) sänkykaappien ovenripiihin, ikkunankahvaan ja tuoleihin. P1 keksi, että se on laiva. Vanteista tuli pelastusrenkaita ja P3 pelasti P1:stä sillä merestä. Naruilla pojat onkivat kaloja. Säkkityyny varjon alla oli sänkynä. Varjosta roikkuva naru oli merkkikello, jota pojat kilauttelivat. Huoneen toisessa päässä oli satama, joka oli kartioilla merkitty. Laiva rupesi pyörimään ja siellä syttyi tulipalo (P3). P1 ajoi laivan kiven alle (tarkoitti päälle) ja laivaa piti peruuttaa. Kalastus alkoi uudelleen. Kalat pakattiin. Tuli yö. Ohjaaja antoi pojille taskulampun laivaan. Pojat kalastivat taskulampun valossa ja kartiot muuttuivat kaloiksi. Iso terapiapallo muuttui hirviöksi jota pojat pelkäsivät.
- Tiistaina T2, P2 ja T3 tekivät heti majan leikkivarjosta (ohjaajan avustuksella). P2 läksi kotiin. majasta tuli satutaikamaa (T3), jossa kaikki on mahdollista. Välillä maja oli "partybilepaikka" (T2), jossa diskoiltiin taskulampun valossa kirjoja lukien. Sitten metsästettiinkin majavia. Oli yö ja taskulampun valossa tytöt hiippailivat pakoon susia. he metsästäivät majavia, susia ja ihmisiä. T2 sanoi: me olemme syöjiä.
- Keskiviikkona T4, P3 ja P4 alkoivat tehdä varjosta majaa/venettä. Se sujui aluksi yhteistuumin, sitten T4 ja P3 eriytyivät omiin leikkeihin (haamuleikki ja leikit isolla terapiapallolla). Samalla P4:llä lentokone, matkusti varjon alla. Välillä taas yhdessä esim. poliisia ja rosvoa.
- Torstaina P5, T5 ja T6, joilla aluksi taskulamppuleikkejä. Sitten alkoi hahmottua, että P5 oli pikkuveli, joka oli eksynyt metsään; T6 susi ja T5 metsänhaltija, isosisko. (Taisivat olla kaikki samaa perhettä?) Halusivat ison kodin leikkivarjosta. Sitten mörkö oli tulossa ja T6 vahti talon edustalla ja huuteli näkymättömille möröille. P5 pelkäsi pikkuveljenä ja T5 hoivasi häntä. Tuli aamu (valot) ja P5:lle tuli paha olo ja T5 hoivasi häntä (omasta toiveestaan). T6 myös sairastui ja oksenteli ja T5 haki vettä ja lääkettä. T5 tuki välillä ulos hyppimään hyppynarulla. P5:lla kuume nousi ja yököttää. T5:stä tuli lääkäri, joka hoitaa potilaita, ohjaaja oli ambulanssikuskina. T5 kyseli ensin potilaiden nimiä: T6 oli Sisu ja P5 oli Fifi. Lääkäri mittaa kuumetta, T6 sanoo: minullakin on äklö olo! Sitten lääkäri kuuntelee Fifin sydänääniä: on tosi kova mahatauti, et saa mennä ulos! Lääkäri kysyy: "punottaako mahasi kurkusta?" "Entäs minun sairaus?" kysyy T6. P5 parani ja meni tutkimaan T6:sta (lamppu mukanaan). T5 hyppäsi narua ja sanoi P5:lle: "menetkö leikkimään lääkäriä?"

Kohta minä laitan sitten ruokaa.” T6 sanoi:” tule T5 kohta hoitamaan minua!” T6 meni nojatuoliin lääkäriin ja P5 hoitamaan häntä. ”Kuume nousee, ole pari päivää kotona. Sinun oksennus johtuu piikistä!” T5: ”kuulin, että sinun (T6) pitää syödä vain vehnää. Pikkuveli, sinun pitää mennä kouluun ja Sisu – isoisä tulee sitten hoitamaan sinua. T6 jää nojatuoliin syömään ja ulvomaan. T5 ja P5 siirtyvät omaan leikkiinsä, josta tuli tempurata. Ohjaaja aloitti leikin siivouksen!(14:30 – 15.25)

Aikuisen tuella

Havaintoja lasten leikeistä:

- Maanantaina mukana T1, P1 ja P3 (P1 valitsi P3 kaveriksi kun T1 lähti alkuvaiheessa jo kotiin!). Taskulamppu kiinnosti kovasti. Seuraaminen sujui hyvin. Leikistä tehtiin myös liikunnallisempi versio valon vain katseella seuraamisen jälkeen. Siinä piti juosta valokiilaan. T1 heijastaessa valoa tuli esille kohteiden nimeämisen vaikeus (seinä, radio – musiikki). T1 heijasti valoa lattiaan ja sitä yritettiin siepata kiinni. Pyykkipoikaleikissä P1:stä kutitti kovasti kun P3 tunnustellen etsi hänestä pyykkipoikia. Omalla etsimisvuorolla P1 yritti kurkistella huivin alta, mutta antoi sen kuitenkin olla silmillä. P1 etsi sinnikkäästi, mutta huokasi lopuksi: minä olen ihan väsynyt. P3:lla ok. P1 ja P3 mukavat leikit ja rauhallinen tunnelma.
- – Tiistaina T2, P2 ja T3. taskulamppuleikki herätti suurta riemastusta. Mukavinta oli juosta valon näyttämään kohtaan. Pyykkipoikien etsimisleikissä P2 ”naama venähti”, eikä hän olisi halunnut aluksi ollenkaan osallistua leikkiin. P2 innostui, kun näki T2 ja T3 leikkivän sitä. leikki sujui hyvin kaikilta. T2 ja T3 mukavat mielikuvitusleikit, hyvin sujui yhdessä!
- Keskiviikkona T4, P3 ja P4. Suht hyvin sujui taskulampun valon seuraaminen, P4 juoksi lähinnä P3 ja T4:n perässä. Kaikki halusivat itsekin osoitella lampulla suuntia. Pyykkipoikaleikkiin P4 ei olisi ensin halunnut osallistua ollenkaan. T4 ja P3 tekivät ensin, T4:llä oli suuri houkutus kurkistella liinan alta. P4 osallistui sitten laittamalla pyykkipoikia T4:n vaatteisiin.
- Torstaina P5, T5 ja T6. Taskulamppuleikit olivat hauskoja ja P5:kin nimesi oikein näytetyt kohteet. Pyykkipoikaleikissä P4:ää kutitti ”kamalasti” kun T6 etsi hänen vaatteistaan pyykkipoikia. Leikeissä mukavaa yhteisleikkiä, vaikka T6 on ollut tosi harvoin mukana! T5:ltä ehdotus leikkien valokuvaamisesta! ”Voitas valokuvata satuleikkiä ja siitä tulis kirja!”

Kehokokemuksia: Näkö-, tunto- ja tasapainoaistimuksia ainakin oli aloitusleikeissä. Omissa leikeissä oli taas monipuoliset ja pitkäkestoiset aistikokemukset! T5:sen ehdotus leikkien kuvaamisesta kertonee siitä, että tyttö itse piti leikkejä kuvaamisen arvoisina! Harmittaa, kun en noudattanut hänen ohjettaan.

Sosiaalisia kokemuksia: Leikeissä näyttää olevan vastavuoroisuutta kontaktien luomiskyvyllä ja taas yhteisellä leikki-idealla; tukevat toinen toisiaan.

Materiaalikokemuksia: Taskupamput innostivat niin valo- kuin liikekokeiluihin!

15. KERTA/VIIKKO 17

Tuttuja välineitä: kartiot, vanteiden jalustat, eläinhernepussit

Uusia välineitä: ilmapallot, sammakkopeli (+ sammakko)

Pois: leikkivarjo ja narut, iso terapiapallo

Aloitukset:

1. Tunnustelupussit; etsi molemmista pusseista samanlainen esine tunnustellen.
2. Remonttireiska - leikki; mitataan välimatkoja ja lattian kokoa remontin tekoa varten, esimerkiksi ovelta takaseinään ja kaappisänkyjen kohdalta ikkunaan. Mittaustavat ovat: jättiläisen askeleet – harpaten, jäniksen hyppy – tasahyppy, hiiren askelin – jalkaterän mitalla eteenpäin, siilinä pyörien – lattialla kierien. Lasketaan kuinka monta askelta, hyppyä, jne.

Lasten leikit:

- Maanantaina P1 ja P3 pompottelivat aluksi ilmapalloja. Sitten alkoi lentokoneleikki, jossa kenttänä olivat sohvan patjat ja säkkituoli. Kartiot ja lumpeenlehdet olivat lentokentän merkkeinä. Välillä lentokoneet putosivat veteen (P3). P1 alkoi liikkua laivana käyttäen sohvan patjaa allaan (laivana). Taas lennettiin.. Sohvan selkänojapatjoista pojat tekivät lossit, joilla kulkivat ohjaajan luo. Ohjaajan piti huolta P1:sen propellia. Sitten pojat menivät takaisin kotiin. Alkoivat vierailut ohjaajan luo – välillä lentokoneella, helikopterilla ja laivalla. Ohjaajan piti tankata koneet. Pojat kävivät välillä kaupassa ja hammaslääkärissä, jotka olivat sohvalta. P1 aukoi suutaan ikään kuin olisi ollut vastaanotolla. Pojat alkoivat kantaa juosten ohjaajalle ruokia nimeten niitä. Välillä nukuttiin ja heräsivät kellon soittoon (P1).
- Tiistaina olivat leikkimässä T2 ja P2. P2 aloitti ilmapallon pomputtelun ja pyysi ohjaajaa kaveriksi. T2 asetteli sammakkopelin lehdet numerojärjestykseen. Aluksi sammakot hyppäsi radan läpi. Sitten T2 hyppäsi laskien 1-8 ja myös 8-1. P2 hyppäsi myös. T2 alkoi tehdä hattukauppaa (kartiot) ja P2 (isot legopalat, vanteiden jalustat) lautaskauppaa. Ohjaaja komennettiin ostajaksi. Tuli yö ja käytiin nukkumaan. P2:n kotona haukkui koira ja T2 totesi: "ei täällä voi nukkua, kun koira haukkuu!" Herättiin ja ohjaajalla olikin syntymäpäivä. P2 toi lahjaksi keltaisen hatun ja T2 sammakon. Tuli yö taas ja yöllä oli käynyt varkaita ja vihreä lautanen oli kadonnut. T2 oli koulupäivä edessä, mutta olisi nukkunut kovasti. P2 sanoi: "pidä vielä tänään vapaapäivä." Tuli yö jälleen ja T2 teki läksyjä yöllä. P2 tuli yökylään ohjaaja luo. Seuraava päivä oli "kurpitsapäivä" eli Halloween. Kumpikin otti peiton ja kulki kummituksena pelottelemassa ohjaajaa. Molemmat menivät kouluun (sammakkopelin) lumpeenlehdet sylissä pulpettina ja sammakot unileluina. P2 muuttui opettajaksi, joka komensi pihalle. Kello soi ja alkoi matikan koe. Piti

- laskea 2+2 ja 5+10. Lopuksi koulu lähti retkelle ja paistoi nuotiolla (lumpeenlehdet nurinpäin) makkaroita (sammakot). Keksiä syötiin myös.
- Keskiviikkona (poikkeuksellisesti) T1 ja T4 yhdessä. Tytöt halusivat ottaa sammakkopelin heti ja katsoimme yhdessä peli-idean. Pääsivät sammakon heittämisessä neljään asti, sitten tuli väsy. T1 hyppäsi taitavasti yhdellä jalalla, T4:lle vielä vaikeaa yhdellä jalalla hyppääminen. T4 teki lumpeenlehdistä ja kartioista radan ja ilmapallolla kevyesti kosketti kartioita ja lehtiä. T1 keksi lumpeenlehdellä (kuin pyöreä kokolattiamaton pala) ilmapallon pompottelun. Keksi myös ilmapallon pitelyn käden päällä ja samalla käveli. T4 ehdotti eläinkauppaleikkiä, mutta T1 ei lähtenyt mukaan. Lopuksi yhdessä (ohjaajan aloitteesta) ilmapallohippaa, ja hauskaa oli!
  - Torstaina (poikkeuksellisesti) T6 ja P4 yhdessä. T6 aloitti ilmapallon pompottelun. P4 rupesi laittamaan herneläisiä kankaan sisään ja sanoi: "nämä ovat kuolleet" Siitä syntyi idea (ohjaajan avulla) eläinlääkäreille. Ohjaaja oli eläinlääkärinä ja T6 sekä P4 toivat riisieläimiä hoitoon. T6 teki sohvalle oman kodin ja myös P4 laittoi eläimiä nukkumaan sohvapatjalle. Siivouksessa P4 aktiivinen, mutta T6 ihan väsähti ja piti tosissaan pyytää siivoukseen mukaan.

Aikuisen tuella

Havaintoja lasten leikeistä:

- Maanantaina olivat leikkimässä P1 ja P3. Tunnustelupussileikki otettiin niin, että toinen nosti mallin ensimmäisestä pussista ja kaverin piti etsiä samanlainen toisesta pussista. P1:llä meni pitkään paria etsiessä – erityisesti ensimmäistä, ja kiusaus oli suuri kurkistaa pussiin! P3 löysi parin hyvin. Remonttileikissä P1:sen oli hankala mitata huonetta eri askelin. Mentiin sitten eteenpäin ilman laskemista. Se onnistui paremmin. Kierimisestä tykkäsi molemmat, varsinkin kun kierivät samaan kasaan. P1:lle vaikeimmat olivat hiiren askeleet. Yhteisistä leikeistä muodostui kivat liikunnalliset leikit. Ilmapallot jäivät alun jälkeen unholaan. Siivous OK!
- Tiistaina T2 ja P2 löysivät molemmat "aika nopsaan" esineiden parit. Yhtä esinettä T2 etsi kauan, mutta löysi lopulta. Myös huoneen mittaus laskien onnistui molemmilta ja kieriminen oli hauskaa.
"Kivat leikit ja monenlaista yllättävää käännettä leikissä!" Huvittavinta oli kun P2 komensi (opettajana) T2:sen (oppilaan) topakasti miettimistuoliin kesken koululeikin ja T2 totteli kiltisti!
- Keskiviikkona T4:llä kesti selvästi pidempään löytää samanlainen esine kuin T1:llä; molemmat etsivät kaksi esinettä. Molemmat tykkäsivät tunnustelusta. Remonttileikissä T4:llä aluksi hätiköintiä jättiläisen askelissa, mutta loput tehtävät hän teki keskittyen. Tykkäsivät tästäkin. Selvästi tytöillä oli vaikeaa löytää yhteistä leikki-ideaa; T1 ei halunnut leikkiä T4:n keksimiä leikkejä ja T4

ei löytänyt rohkeutta jatkaa (omaa leikki-idea?). Tytöt tekivät paljon temppeja välineillä, mutta varsinaista rooli/mielikuvitusleikkiä ei syntynyt.

- Torstaina T6 löysi vikkellä esineet. P4:lle ohjaaja helpotti leikkiä vähentämällä pussin esineet viiteen ja sitten kolmeen. Kolmen esineen joukosta pyydetty esine löytyi heti! Remonttileikissä P4 katsoi sohvalta kun T6 mittasi huonetta ohjaajan kanssa. Loppusiivouksessa P4 aktiivisesti mukana, mutta T6 väsähti ja häntä piti tosissaan pyytää siivoukseen mukaan.
- Loppukommenttina voisi sanoa, että hyvien leikkien syntyminen voi viedä viikkoja!
- Miksi ryhmien lopettamisesta ei ole puhuttu, tai ei ole ainakaan kirjattu muistiin.

Kehokokemuksia: Tuntoaistikokemuksia sai tunnustelupussileikistä.

Sosiaalisia kokemuksia: Opettajan roolissa ja oppilaan roolissa voi toimia aivan eri tavalla kuin arkielämässä.

Materiaalokokemuksia: Ilmapallot innostivat kokeilemaan erilaisia käsittelytapoja

Liite 2

KYSYMYKSIÄ JUMPPALEIKKIRYHMÄTOIMINNASTA:

1. Minkälaisin odotuksin lähdit mukaan kokeilemaan jumppaleikkiryhmätoimintaa?
2. Olisitko kaivannut enemmän perehdytystä psykomotoriikkaan ennen käytännön "kokeilua"?
3. Oliko antamani ohjaus riittävää kokeilun aikana? Mitä kaipasit lisää?
4. Mitä havaintoja teit lasten toiminnasta jumppaleikkiryhmiä ohjatessa? Yllättikö joku asia sinut?
5. Onko joku lapsista jäänyt erityisesti mieleen?
6. Miten itse koit jumppaleikkiryhmien ohjaamisen?
7. Oliko lasten havainnointikaavakkeista apua?
8. Oletko pohtinut, voisiko jumppaleikkiryhmien toimintatapaa; lasten aloitteiden hyödyntämistä toiminnan lähtökohtana, käyttää muussa (Siilien ryhmän) toiminnassa?
9. Kiinnostaisiko sinua tietää enemmän psykomotoriikasta?
10. Mitä muuta haluat kertoa jumppaleikkiryhmiin liittyen?